

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen heeft op 7 september 2022 **de heer Schotman** als getuige gehoord, die werd bijgestaan door de heer Barkema.

Voorzitter: Van der Lee
Griffier: Kruithof

Aanwezige leden van de commissie: Van der Graaf, Kat, Kathmann, Kwint, Kuik, Van der Lee, en Tielen.

Aanvang 13.15 uur.

De **voorzitter**:

Aan de orde is het verhoor van de heer Schotman. Ik verzoek de griffier om hem en zijn steunverlener binnen te geleiden.

(De griffier geleidt de getuige naar zijn plaats in de Enquêtezaal.)

De heer **Schotman**:
Goedemiddag.

De **voorzitter**:

Goedemiddag. Welkom, meneer Schotman -- dat geldt ook voor u, meneer Barkema -- hier bij de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

60 jaar gaswinning heeft Nederland veel gebracht, maar kent zeker voor gedupeerden schaduwkanten. De commissie onderzoekt hoe deze schaduwkanten hebben geleid tot het besluit om de aardgaswinning in Groningen te stoppen. Wij willen daarom ook weten hoe de besluitvorming op cruciale momenten is verlopen en hoe de private en publieke partijen samenwerkten bij de winning. Wij onderzoeken de aardbevingen zelf, de ontwikkeling van kennis daarover, de afhandeling van schade die veroorzaakt wordt door de bevingen en het proces van het versterken van gebouwen in de provincie Groningen.

Meneer Schotman, u bent vier jaar lang CEO geweest van de NAM, tussen 2014 en 2018. U bent hier als getuige en dit verhoor zal ook onder ede

plaatsvinden. U heeft ervoor gekozen de belofte af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen. Ik verzoek u daarom te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de heer Schotman de belofte af.)

De **voorzitter**:

Heel goed, dan staat u nu onder ede. U mag weer plaatsnemen. Het verhoor met u zal worden afgenomen door de leden Kwint en Kathmann en mogelijk dat ik zelf op het eind ook nog een enkele vraag heb. Is dat helder?

De heer **Schotman**:

Helder.

De **voorzitter**:

Heel goed. Dan gaan we van start.

De heer **Kwint** (SP):

Meneer Van der Lee zei het al: u was directeur van NAM tussen 2014 en 2018. Daarvoor, maar ook nu nog steeds, bent u werkzaam bij Shell. In de periode 2014-2018 is er een hoop gebeurd: de gaswinning is steeds verder naar beneden gegaan en er zijn veel veranderingen geweest op het gebied van schade en versterking. Dat zijn hoofdzakelijk de punten die we met u langs willen lopen, maar als eerste hebben wij een vraag over voordat u directeur van NAM werd. U werkte doen al lange tijd bij Shell, 29 jaar als ik me niet vergis. Bent u in al die jaren voorafgaand aan 2014 bij Shell al in aanraking gekomen met het Groningsegasdossier?

De heer **Schotman**:

Nee, niet inhoudelijk.

De heer **Kwint** (SP):

Op welke manier dan wel precies?

De heer **Schotman**:

Ik heb gehoord over het Groningsegasdossier.

De heer **Kwint** (SP):

Oké. Dan is me dat duidelijk, inderdaad. Na uw periode als NAM-directeur keert u terug naar Shell. Dat geldt ook voor uw voorganger, meneer Van de

Leemput. Die is op dat moment Executive Vice President Upstream Operated. Nu moet u me even helpen: hoe verhiel uw positie zich tot die van de heer Van de Leemput?

De heer **Schotman**:

Dat is een goede vraag, maar niet altijd even makkelijk helder te beantwoorden. In het kort. Als directeur rapporteerde ik aan de NAM-Raad. De NAM-Raad bestaat uit drie mensen van Esso en drie mensen van Shell. In de Shell-lijn, omdat Shell de organisatorische verantwoordelijkheid neemt voor het bemensen van de NAM als operator, rapporteerde ik aan Bart van de Leempunt, mijn voorganger.

De heer **Kwint** (SP):

Juist. U had het al even over de NAM-Raad. U heeft de dagelijkse leiding over NAM en u legt daar verantwoording af over de beleidskeuzes die gemaakt worden.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe werkte dat in de praktijk, die wisselwerking tussen uw dagelijks leidinggeven en de gesprekken met de NAM-Raad?

De heer **Schotman**:

De NAM-Raad kwam samen eens in de twee, drie maanden. Die had een agenda van beslissingen die moesten worden genomen, uitdagingen die moesten worden bediscussieerd, advies dat de NAM-Raad zelf zou willen hebben. Daarvoor zorgde mijn organisatie. Dat deed de NAM voor hen.

De heer **Kwint** (SP):

En de zaken waarover besloten moest worden, waren daar duidelijke criteria voor, van "als het meer dan zoveel gaat kosten, dan moet de NAM-Raad daarover gaan" of "als het zoveel impact heeft, dan moeten zij daar iets over zeggen"?

De heer **Schotman**:

Het zat iets ingewikkelder in elkaar, maar het kwam erop neer dat besluiten van een bepaalde grootte, met name investeringsbesluiten, aan de NAM-Raad werden voorgelegd en dat van tevoren, om te kijken of de kwaliteit van

de beslissing goed was, Shell er ook als operator naar keek. Dat liep een beetje parallel met elkaar.

De heer **Kwint** (SP):

In hoeverre kon u uw eigen koers varen als NAM-directeur?

De heer **Schotman**:

Als NAM-directeur was ik verantwoordelijk voor de NAM en voor alles wat met de operaties van NAM gepaard ging, en had ik in principe een redelijk ruime beslissingsbevoegdheid. Dat ging dan over hoe je ervoor zorgt dat je binnen de regels van SodM opereert, de vergunningen die Economische Zaken heeft afgegeven, enzovoort. Hoe houd je je bezig met de afhandeling van schade? Dat waren dingen die vrij eigenstandig konden worden geopereerd. Toen op een gegeven moment de schaal van sommige van die dingen vrij groot werd, was het heel erg logisch dat je daar ook de NAM-Raad over consulteerde. Als de bedragen groot worden, is het belangrijk om hen te blijven meenemen in het verhaal.

De heer **Kwint** (SP):

Waren er ook weleens zaken met een zodanige urgentie dat u tussen de NAM-Raden door de commissarissen bij wilde spreken of was één keer in de twee, drie maanden genoeg?

De heer **Schotman**:

Meestal was twee, drie maanden genoeg, maar wij hebben absoluut ook wel tussendoor beslissingen besproken of uitdagingen besproken.

De heer **Kwint** (SP):

Ging dat dan met de hele NAM-Raad of met enkele leden?

De heer **Schotman**:

Nee, in principe deden we dat met de hele NAM-Raad. Daarnaast hebben Shell en Esso ongetwijfeld ook met elkaar gesproken, waar ik niet bij was. We hebben ook weleens een-op-een over heel specifieke dingen gesproken. Dat hangt van de uitdaging af. In het algemeen was dat een beetje het beeld.

De heer **Kwint** (SP):

Was er een rode draad te ontwaren in de opstelling van de twee aandeelhouders? Was er een verschil in waar zij de nadruk op legden?

De heer **Schotman**:

Laat ik beginnen met wat de overeenkomst was. Ze waren allebei heel erg begaan met het lot van de Groningers. Groningen en de uitdagingen speelden een grote rol in de discussies. Er zijn NAM-Raden geweest die eigenlijk alleen of hoofdzakelijk over de ellende gingen die de mensen moesten ondergaan in Groningen en wat we daaraan konden doen.

De heer **Kwint** (SP):

Nou hebben wij in eerdere verhoren wel gehoord dat menige betrokkene de positie van Exxon als iets meer op afstand beschouwde, als iets minder begaan, betrokken, geïnformeerd over wat er in Groningen op de grond aan de hand was, om het maar zo te zeggen. Ik hoor u nu zeggen: ze waren allebei heel erg betrokken en daar was niet zo'n groot verschil tussen.

De heer **Schotman**:

Ik begon met zeggen wat de overeenkomst was. Ze hadden allebei begrip, passie en interesse voor, zorg over wat de aardbevingen met de Groningers deden. Als je een verschil wilt zien: Esso is een ander bedrijf dan Shell, heeft een andere cultuur, heeft een ander land van origine. Ik denk dat je wel kunt stellen dat Shell dichterbij de Groninger stond, in mijn ervaring.

De heer **Kwint** (SP):

En die opstelling, de overeenkomsten, de verschillen: waren er verschillen met hoe de aandeelhouders zich in de Maatschap opstelden?

De heer **Schotman**:

U verandert nu van de NAM-Raad naar de Maatschap?

De heer **Kwint** (SP):

Ja, of daar verschillen waren in de opstelling van de aandeelhouders.

De heer **Schotman**:

We hadden natuurlijk drie aandeelhouders. De grootste aandeelhouder was de overheid zelf en we hadden Shell en Esso als representanten van NAM in de raad. Ik schoof daarbij aan. In de discussies die we hadden in de Maatschap, heb ik geen verschillen geproefd. Niet echt.

De heer **Kwint** (SP):

Dank u wel.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Al snel na uw start als directeur van NAM gaat u keukentafelgesprekken voeren met gedupeerde Groningers. Waarom voert u deze gesprekken?

De heer **Schotman**:

Ik ben ontzettend blij dat ik ze heb gevoerd, eerlijk gezegd. Het heeft mijn blik op Groningen vanaf dag één veranderd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waarom voert u ze?

De heer **Schotman**:

Om feeling te hebben met wat er speelt. Ik wou graag weten hoe diep het zat of wat nou de specifieke uitdagingen waren die opkwamen. Ik ben daar eigenlijk alleen maar wijzer en ook soberder van geworden. Ik wou ze voeren omdat het belangrijk is om ook zelf te kunnen voelen wat daar leeft en wat daar speelt. Bij een van de allereerste bezoeken die ik had -- ik geef het toch even als voorbeeld, want het is denk ik wel tekenend -- kwam ik bij een boerderij langs waarbij de mensen niet meer in die boerderij konden wonen, omdat dat een veiligheidsrisico met zich meebracht. Ze woonden in tijdelijke behuizing. Noem het maar gewoon noodgebouwen. Dat zouden we in het Nederlands standaard zeggen. Ik heb daar gesproken over hoe hun dag er nou uitzag en wat er nou aan schortte. Wat ik op een gegeven moment te horen kreeg, was: "'s Avonds na negen uur praten we niet meer over de aardbevingen. Het is zo intens voor ons, dit houdt ons zo bezig, dit domineert zo ons leven." Dat blijft mij bij. Ik moest later die avond terug naar Den Haag voor een bespreking de volgende dag met de aandeelhouders, bij toeval. De hele weg in de auto heb ik daarover zitten peinzen en nog steeds is dat een van de voorbeelden die ik schrijvend vind en die mij bijstaat. Heb ik dat kunnen oplossen? Waarschijnlijk niet. Ik heb het wel hard geprobeerd. We hebben met heel veel van dit soort moeilijke versterkings- en schadegevallen wel progressie gemaakt, maar dat blijft je altijd bij.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Als exploitant van het Groningenveld is NAM aansprakelijk voor de schade die u hoort in die keukentafelgesprekken, want die is aansprakelijk voor de schade ontstaat bij gaswinning. Welke schade valt hieronder, volgens u?

De heer **Schotman**:

Ik heb in het verleden daar ook publiekelijk het een en ander over gezegd. Voor mij valt alle schade eronder. Dat is natuurlijk geen juridisch antwoord, maar om de breedte aan te geven: ik denk dat dat schade is die materieel kan zijn en die immaterieel kan zijn. Ik heb ook nooit een discussie gehad daarover. Verlies van woongenot, vermindering daarvan, ik denk dat dat een schrijnend voorbeeld was van schade die mensen moesten ervaren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In een interview met het Dagblad van het Noorden uit januari 2015 zegt u dat NAM ruimhartig is bij het oplossen van problemen. Wat betekent het begrip "ruimhartig" voor u?

De heer **Schotman**:

"Ruimhartig" in de meest enge zin is dat je meer doet dan nodig is om de schade die je wilt verhelpen te verhelpen, maar ik vind "ruimhartig" ook een heel moeilijk begrip. Het is sympathiek, het is vaak geroepen. Iedereen denkt daar iets anders over, vindt er iets anders van. Wat mij vooral is bijgebleven: je wilt ruimhartig zijn, maar ruimhartig ten opzichte van wat? Toen ik aankwam, in mijn begintijd, waren er nog maar net nieuwe regelingen neergezet. Er was nog geen bouwnorm. De schadeboeken enzovoort stonden nog in de kinderschoenen. Die liepen nog. Het waren allemaal regelingen die NAM had moeten ontwerpen. Hier was het dilemma. Ik denk dat NAM die niet had moeten ontwerpen, maar je moest toch verder. Er waren mensen die gewoon echt behoefte hadden om geholpen te worden. Van 1.000 schademeldingen voor Huizinge, waren er toen ik aankwam 25.000 schademeldingen of iets in die geest. Dus je doet dat omdat je wel wilt helpen, maar het is intrinsiek denk ongelofelijk moeilijk om ruimhartig te zijn ten opzichte van je eigen norm.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Kunt u nog iets specifieker duiden misschien hoe ruimhartigheid werkt in de praktijk, hoe je dat in een proces vorm kan geven en hoe NAM dat deed?

De heer **Schotman**:

Voor de een is het een muur die al een scheur had meenemen als je toch bezig bent om de scheuren aan te pakken die door de aardbevingen zijn veroorzaakt. Voor de ander is het: als je toch met een scholenprogramma bezig bent en we krimp hebben, kan je dan niet iets opzetten waarbij je niet alleen de schade aan die scholen behandelt, maar tegelijkertijd in de

versterkingsoperaties dat soort win-win zoekt? De drieslag was een belangrijk element. Het derde was: kunnen we een meerwaarderegeling hebben? Kunnen we zonnepanelen uitrollen? Als je schade hebt, is dat heel vervelend. Die moet netjes worden verholpen -- dat heeft mijn voorganger een week geleden hier ook gezegd -- maar kun je wat extra doen? Dat is een ander voorbeeld dat aangeeft hoe klem je ruimhartigheid soms zit.

De allereerste dorpsronde waar ik langsging -- ik ben ook regelmatig in dorpsrondes geweest -- sprak ik een man die zei, nadat we ons aan elkaar hadden voorgesteld: "Gerald, je moet het me toch eens uitleggen. Ik zit in een blok huizen en mijn buurman en ik hebben allebei schade. Nou heb ik structuurbehang gebruikt en mijn schade was -- ik ben het bedrag vergeten -- €500, €600. Mijn buurman had dat niet en die mag nu zonnepanelen op het dak zetten. Dat is toch niet ruimhartig?" Ik stond eerlijk gezegd met mijn mond vol tanden, want ik kan me dat heel goed voorstellen. En dat is maar een van de voorbeeldjes over die ruimhartigheid. Een ander voorbeeld, wat denk ik ook heel goed is. Ik sprak iemand een paar keer, een aantal keer -- we hebben wat contact gehouden -- die in een boerderij woonde. Dat was een heel mooie monumentale boerderij en die was niet redelijkerwijs meer te versterken. Dat ging niet meer. Die familieboerderij, waar familie al generatie op generatie had gezeten, kon niet meer bewoond worden. Hoe kun je ruimhartig zijn als je zoekt naar een percentage als het gaat om dit soort uitdagingen? Dat is ook waarom ik zo heb proberen in te zetten op die complexe gevallen. Ik vind het een rotwoord. Het zijn in principe situaties waarin je de schade niet kunt verhelpen zonder ook te versterken en waar soms ook nog wel andere dingen aan de hand zijn.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We hebben ook mensen verhoord die eigenlijk aangeven: ik kan dat woord "ruimhartig" niet meer horen. U zei het ook al: het is vaak genoemd. Als ik u zo hoor ... Eigenlijk zit ik nu even hardop te denken. Snapt u dat er zo'n verschil in interpretatie is van die term "ruimhartigheid"? U heeft het over "doe dan toch maar zonnepanelen" of "we moeten vooral kijken naar die gevallen", terwijl heel veel Groningers op zoek waren naar "wat zijn dit nou voor rare contouren" en "er wordt steeds maar gezegd dat ik geen schade heb, maar ik heb het wel". Snapt u dat het voor Groningers heel vaak is geweest: het is ruimhartig, dat je misschien de contour oprekt of dat je mij ook een kans geeft om uit te leggen waarom ik wél schade door bevingen heb?

De heer **Schotman**:

Ja, dat begrijp ik heel goed. Je moet het altijd vanuit de ogen bekijken van de mensen die het betreft en ik heb die vraag ook vaak gehoord. Ik heb de contourvraag die u nu aandraagt ook regelmatig gehoord. Ik heb aan de dialoogtafel met mensen van de Groninger Bodem Beweging gesproken over die contour. Ik heb vorige week gezien dat u ook met mijn voorganger heeft gesproken over de contour. Dat was de discussie over "tussen Maastricht en Groningen ligt ergens een grens". Ik heb toen gezegd: de fysica maakt misschien wel dat je dat kunt uitleggen, maar de praktijk is dat het niet goed voelt. Daarom heb ik geholpen om die contour van de tafel te krijgen. Dat helpt geen mens, dat je die contour weghebt, want dat betekent dat je daar wel gaat kijken, maar pas als je klaar bent in het centrum. We hebben jarenlang altijd achtergelopen met schadeafhandeling. Dat is gewoon een heel moeilijk pakket, een heel moeilijke uitdaging gebleken. Dus dat helpt nog niet zo. Dus in 2016/2017, toen wij nadrukkelijk dat schadeprotocol met TNO ontwikkelden, op afstand van NAM, onder auspiciën van de NCG ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, daar gaan we het zo met u over hebben. Wat ik eerst aan u wil vragen ...

De heer **Schotman**:

Nee. Mag ik even dit punt afmaken? Want het is wel heel belangrijk. Daarmee help je mensen pas echt. Toen hebben we niet alleen gekeken naar die 1.200, is het wel of geen gasschade, maar ook naar wat het wel zou kunnen zijn als het geen gasschade is, en hoe je daarmee verder kunt. Dat is denk ik waar mensen echt op zouden wachten. Hebben we dat altijd goed gedaan? Absoluut niet. Ik zal de laatste zijn die zegt dat wij dat gewoon slim hebben proberen te doen, maar we hebben altijd wel proberen te luisteren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat ik vooral van u wil weten, is wat die aandeelhouders, Shell en Esso, ervan vonden dat u ruimhartig wilde zijn.

De heer **Schotman**:

Ik heb daar altijd steun voor gevoeld. Ik denk dat "ruimhartig" -- u zegt zelf al dat het woord heel vaak gevallen is in uw verhoren -- voor iedereen wat anders betekent. Maar dat je een plus moest geven en dat je een plus wou geven, dat je het eigenlijk niet meer dan logisch vond dat je een plus moest geven voor die geweldige uitdagingen, die problemen, die -- "overlast" is niet

het goede woord -- ellende die heel veel mensen hebben gehad, daar stonden de aandeelhouders ook wel achter.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Allebei ook op dezelfde manier, want -- mijn collega refereerde er al even aan -- er waren ook verschillen.

De heer **Schotman**:

Dat heeft een beetje te maken met dat er drie categorieën zijn van schade. Over de schade die gewoon rechtstreeks uit gaswinning voortkomt, was geen discussie. Beide aandeelhouders stonden er volledig achter. Dan de ruimhartigheid die te maken heeft met de scholenregeling of dat je met land- en tuinbouworganisaties praat over mestkuilen of mestkelders of daken met asbest. Dat is beperkt, in de zin dat je er geld voor opzij zet, voor een bepaalde ... Daar hebben we over gesproken: wat is fair, wat is redelijk? Daar was geen verschil tussen de aandeelhouders. Waar er verschil optrad, was vaak in het grijze gebied ertussenin. Want wat precies gaswinning is en waar aansprakelijkheid ophoudt, is niet gedefinieerd. Daar kun je op verschillende manieren tegen aankijken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Zij hadden daar ook soms verschil van inzicht over. Hadden zij, de aandeelhouders Shell en Exxon, überhaupt voldoende inzicht in de problemen in Groningen? Deed u er ook wat aan om die problemen echt zichtbaar te maken?

De heer **Schotman**:

Ik heb heel nadrukkelijk geprobeerd om dat zo veel mogelijk te doen. Dat heeft ook een beetje te maken met het gevoel dat zich ontwikkelt. Dat is ook niet een kwestie van "in één keer valt het kwartje". Dat is iets wat gewoon over de tijd gaat. Wat ik met name heb gedaan en ook de senioraandeelhouders ... Dus niet alleen de NAM-Raad zelf. Ja, en ook het College Beheer Maatschap, de overheid met de twee aandeelhouderrepresentanten. Ik heb ook hun bazen meegenomen naar Groningen en laten voelen wat het is om deze uitdagingen te hebben in een gebied waar 150.000, 200.000 mensen wonen, een gebied dat heel veel historie heeft, mooie monumenten, echt prachtige dingen die allemaal in één keer bedreigd worden, dreigen kapot te worden gemaakt. Wat ik nadrukkelijk heb gedaan, is ze meenemen naar het gebied om het te bekijken. Ik ben ook naar testwoningen gegaan, de testwoningen die we in

Loppersum hadden opgebouwd, en ze nadrukkelijk laten kijken: dit zijn elf woningen die we gaan versterken. Dan zie je hoe moeilijk of hoe lastig dat is en wat erbij komt kijken, en wat er ook bij komt voor de mensen. Die moeten, als je dat breed doet, hun huis uit en die moeten ergens anders wonen. Dat zijn geen makkelijke zaken. Ik heb ze ook nadrukkelijk laten spreken met mensen als burgemeester Rodenboog, die u heeft verhoord. Tot het punt dat de heer Rodenboog er ontzettend veel plezier in had. Als ik bijvoorbeeld de baas van Shell, Chad Holliday, meenam naar het Noorden, mocht ik vertalen voor Holliday en de heer Rodenboog gaf mij nadrukkelijk de woorden in de mond die ik moest vertalen om gewoon heel goed aan te geven wat die aardbevingen met de Groningers deden. U heeft vorige week uitgebreid gesproken over die periode. Ik heb geprobeerd om die boodschap de hele tijd door te nemen, omdat het belangrijk is dat dat gevoel zich ontwikkelt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En dat deed u vanaf dat u was aangesteld, dus de aandeelhouders waren er goed van op de hoogte?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat de aandeelhouders er steeds beter van op de hoogte waren.

De heer **Kwint** (SP):

U zegt iets over die ruimhartigheid. Een paar maanden nadat u aantreedt in januari 2015 geeft u een interview aan het Dagblad van het Noorden. Daarin zegt u: "Ik vind dat we ruimhartig zijn. De vragen die op mijn bureau komen, gaan zelden over: willen we dit wel of niet betalen?" Die gaan over andere dingen, over expertise, over genoeg mankracht. Dat kan twee dingen betekenen: of het probleem is niet geld of de gevallen komen niet op uw bureau terecht, om het even zo te formuleren. Hoe probeerde u uzelf ervan te overtuigen dat het dat eerste was, dat u daadwerkelijk de probleemgevallen wel te zien kreeg wanneer ze er waren?

De heer **Schotman**:

Ik heb in 2015 ... Dit verhaal is niet: dat gaat helemaal goed en is goed gelopen. We stonden onder druk. We hebben nadrukkelijk geprobeerd om het Centrum Veilig Wonen mogelijk te maken, om op een veel meer expertiseniveau schade af te handelen. We hebben daar nadrukkelijk afstand gecreëerd. We hebben ondertussen wel gekeken naar twee dingen die nog niet bij het Centrum Veilig Wonen lagen. Misschien dat ik daarover kan

spreken. De eerste is: wat voor een regelingen zet je nu op zodat Groningers die zo ontzettend veel van de nadelen van de aardbevingen hebben in elk geval ook nog een of twee dingen meepikken? Die ruimhartigheid in regelingen is iets wat denk ik vrij makkelijk ging. Daar gelden die woorden denk ik redelijk goed voor. We hebben ook geprobeerd die 195 complexe gevallen waar in 2015 achteraan is gegaan zo goed mogelijk te doen. Daarvan kan ik echt zeggen dat het maatwerk is. Dat waren een-op-eengevallen met een-op-eenbehandelingen. Die kwamen vaak op mijn bureau, omdat de bedragen die daarmee gemoeid waren, maakten dat die op mijn bureau moesten komen.

De heer **Kwint** (SP):
Die waren stevig.

De heer **Schotman**:
Daarvan heb ik wel het idee, daarvan had ik gewoon financieel het idee dat het ruimhartig was en dat die eerlijk gezegd niet het issue waren. Als ik praatte met mensen op een dorpsronde of aan een keukentafel, heb ik dat gevoel niet altijd gehad. Ik heb wel altijd geprobeerd om de balans te vinden tussen aan de ene kant bijvoorbeeld het zo opzetten van het Centrum Veilig Wonen dat ze ruimhartig genoeg zijn -- wat kunnen we in het schadeprotocol veranderen, hoe kunnen we ze helpen? -- en tegelijkertijd ook een beetje die afstand houden. Want dat was mijn eerste gedachte toen we in Groningen kwamen, dat de wens van de Groninger was dat NAM ertussenuit ging. Die kwam op afstand.

De heer **Kwint** (SP):
Die moest ertussenuit.

De heer **Schotman**:
Dat was een dilemma.

De heer **Kwint** (SP):
Ja, we komen straks nog uitgebreid terug op het schadeprotocol en de afstand tussen NAM en het Centrum Veilig Wonen. Ook vrij kort na uw aantreden -- enkele maanden later, in april 2015 -- reageert u op het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid en biedt u uw excuses aan. U zegt: "Ik betreur het ten zeerste dat de aardbevingen voor zo veel mensen tot problemen leiden. Ik wil daarvoor mijn excuses aanbieden." Twee jaar later doet u dat ook over de nasleep van Huizinge. Dan zegt u dat NAM te

technisch bezig is geweest en te weinig oog heeft gehad voor de gevoelens van slachtoffers. Waarom vond u het in die beide gevallen passend om zulke excuses te maken? Wat deed u daartoe besluiten?

De heer **Schotman**:

Als je vier, vijf -- meer is niet eens nodig -- mensen bezoekt die uitdagingen hebben zoals ik die in het begin van dit interview beschreef, vind ik dat haast een triviale vraag. Het is nogal wat, wat er met de mensen is gebeurd. Dat voelde ik zo. Ik vond het ook passend om juist met zo'n ontzettend scherp OVV-rapport te zeggen: dat komt wel bij ons door. Is het helemaal goed bij ons doorgekomen? Zijn we toen vervolgens in één keer een ander pad op gegaan? We hebben het wel geprobeerd, hard geprobeerd, maar ik geloof dat NAM nog steeds een technisch bedrijf is en dat dat gevoel er dus nooit helemaal is gekomen.

De heer **Kwint** (SP):

Een van mijn vervolgvragen was inderdaad: leidt het aanbieden van excuses ook tot concrete aanpassingen of acties?

De heer **Schotman**:

We hebben nadrukkelijk geprobeerd om de twee aanbevelingen van het OVV-rapport op te volgen. Eentje gaat over communicatie. Daar heeft mijn voorganger al een beetje over gesproken. Ik zal niet herhalen wat hij daarover heeft gezegd, maar we hebben op de website nadrukkelijk geprobeerd om beter in kaart te brengen wat er speelt. We hebben ook geprobeerd om dingen bespreekbaar te maken. We hebben ook nadrukkelijk geprobeerd om onderzoek onder de arm te blijven nemen. U heeft de hele ochtend met de heer Van Elk kunnen spreken. Ik denk dat u daar een redelijk beeld van heeft. Ik heb het verhoor zelf niet gehoord. Dat hebben we geprobeerd, omdat dat gewoon meer onze lijn van dingen lag.

De heer **Kwint** (SP):

Dat onderzoek was toen toch wel van start gegaan? Dat onderzoeksprogramma stond toen toch wel ongeveer al in hoofdlijnen op dat moment?

De heer **Schotman**:

We hebben er vooral veel aan proberen te duwen, met het idee dat de gevoelskant van het onderzoek ook wat meer boven zou komen drijven. Ik noem maar iets. Vorige week hoorde ik in een van uw verhoren de referentie

naar het verkeerslichtenmodel, dat er ik dacht bij TAQA wel was en bij ons niet. SodM wou dat heel graag bij ons hebben. Daar kun je objectief van alles van vinden, maar ik vond subjectief dat je daar wel ruimte voor moest geven om dat gevoel wat meer benadrukken. Is dat een harde relatie met de excuses? Nee, maar het heeft er wel mee te maken dat je probeert de ruimte te vinden, waar jouw natuurlijke ruimte is om daar wat mee te doen.

De heer **Kwint** (SP):
Oké. Dank u wel.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Een paar maanden na uw aantreden opent het Centrum Veilig Wonen, het CVW, de deuren. Vanaf 5 januari 2015 kunnen bewoners daar hun schades melden. Ook gaat het CVW zich bezighouden met de uitvoering van de versterkingsopgave. Het CVW gaat op enige afstand van NAM het schadeproces en de versterking uitvoeren en NAM vervult de rol van opdrachtgever. Hoeveel contact was er tussen NAM en het CVW?

De heer **Schotman**:

In denk nog wel redelijk veel in die tijd. Niet zozeer tussen de directeur van Centrum Veilig Wonen en mijzelf, maar mensen die in mijn organisatie zich nadrukkelijk bezighielden met schadeafhandeling hebben een stuurgroep gehad en die hebben regelmatig met elkaar gesproken. Het dilemma was dat je op wou schieten, snelheid wou maken, dingen wou inregelen en dat je tegelijkertijd die afstand wou hebben. Ik heb dat altijd heel lastig gevonden. Hebben we daar de oplossing voor gevonden? Dat denk ik ook niet echt. Ik vergeleek het altijd een beetje met ... Velen van u zullen misschien ouder zijn. Als je een kind leert fietsen, zet je het kind op het zadel en loop je met het fietsje mee. Waar hou je nou op met duwen en zorgen dat het kind niet valt? Waar moet je die ruimte geven, omdat het kind uiteindelijk zelf moet fietsen? Ik heb dat met mijn zoontjes altijd als een heel moeilijk iets ervaren en dat geldt ook een beetje voor het CVW. Ik denk dat wij -- dat is een reflectie -- daar toch net iets te veel zijn doorgeslagen, omdat wij als technenuten dachten: laten we hen nou helpen om het echt goed te doen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U bent dus iets te lang blijven duwen. Als u dat zo zegt, in hoeverre kon het CVW dan onafhankelijk opereren?

De heer **Schotman**:

Ik vind dat een goede vraag. Ze konden onafhankelijk opereren in de zin dat het schadeprotocol en het schadehandboek konden worden gecombineerd met hoe zij schade wilden opnemen, de rodeknopfunctie die zij hadden, het klanttevredenheidsonderzoek. Dat zijn elementen die een klasseverzekeraar aanbrengt die wij als NAM nooit hadden kunnen aanbrengen. Tegelijkertijd, als het gaat om de financiële dimensies, heb ik wel van het CVW gehoord en later ook van NCG, die die rol van de onafhankelijke toezichtcommissie overnam, dat dat toch als beklemmend is ervaren. Ik heb daarover gesproken met mijn mensen: kun je nou wat meer ruimte geven? Vaak krijg je dan toch ook dat soort dilemma's: we willen wel meer ruimte geven, maar dan moet dit wel goed gaan. Dat is een cultureel dingetje dat we nooit helemaal hebben weten uit te vogelen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Heeft NAM dan ooit gestuurd op bepaalde schade- en versterkingsuitkomsten?

De heer **Schotman**:

Nee. Daar kan ik heel resoluut over zijn.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nooit?

De heer **Schotman**:

Nee, niet dat ik weet. Ik heb die frases ook weleens gehoord. Ik was eigenlijk een beetje geschokt toen ik dat voor het eerst hoorde. Schade is schade. Ik zou het heel jammer vinden als er ergens in mijn organisatie mensen hebben gestuurd. Dat wijs ik faliekant af.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U gebruikte net zelf zo mooi die metafoor over een kind op een fiets en een ouder die denkt: wanneer laat je het nou los? Misschien blijf je wel te lang duwen. In het verhoor met de heer Wallage kwam aan de orde dat de NAM nooit openheid heeft willen geven over het contract dat is gesloten tussen NAM en het CVW. Dat vind ik opmerkelijk als u deze metafoor gebruikt. Waarom is dat contract tussen NAM en CVW nooit openbaargemaakt?

De heer **Schotman**:

Die vraag is me ook een keer gesteld door een van uw collega's in de

Tweede Kamer, in de commissie voor Economische Zaken. Mijn antwoord was toen -- dat is ook mijn antwoord nu -- dat ik geen problemen had om openheid van zaken te geven. Ik heb dat aan mijn mensen aangegeven: dat kun je rustig doen. Ik heb wel een voorbehoud gemaakt. Dat voorbehoud was: dit zijn commerciële partijen, die commercieel in de markt proberen te zitten, die een stukje businessmodel hebben dat ze noodzakelijkerwijs willen delen met hun concurrenten. Dus als je nou respecteert dat de commerciële kant in elk geval niet publiek wordt, heb ik daar voor de rest weinig problemen mee.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Maar het is nooit openbaar gemaakt?

De heer **Schotman**:

Ik heb daar niet de instructie toe gegeven. Nee. Ik heb wel gezegd: dat zou ik geen enkel probleem vinden. Als daaraan niet goed opvolging is gegeven ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nee, daar hebben we meerdere malen naar gevraagd. Wij vonden zelfs dat de Groningers er recht op hadden, om die tekst van dat contract ook te beoordelen, vooral omdat die onafhankelijkheid, dat onafhankelijk opereren van de NAM, zo belangrijk was. In het verhoor wordt gesproken over een weigering, tot op de dag van vandaag.

De heer **Schotman**:

Ik herken dat niet, eerlijk gezegd. Ik vind het jammer als dat zo is.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ook stelde de heer Wallage in zijn verhoor gisteren dat medewerkers van het CVW een zwijgplicht van NAM kregen opgelegd. Kregen medewerkers van het CVW die zwijgplicht opgelegd van NAM?

De heer **Schotman**:

Niet dat ik weet. Zeker niet van mij. Ik heb dat ook gehoord. Ik heb dat ook gelezen in ik dacht zelfs De gaskolonie. Ik zit me even af te vragen ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik zal u even het citaat van gisteren geven: "We wisten dat er een zwijgplicht was voor de medewerkers van het Centrum Veilig Wonen over de

invloed van de NAM. Dus als er iets niet mocht, dan mochten de medewerkers niet zeggen "dat mag niet van NAM", maar dan moesten ze zeggen: op grond van onze criteria kunnen we dat niet toestaan."

De heer **Schotman**:

Ik heb dat gehoord en ik herken het niet. Kijk, de twijfel die je altijd hebt als je dingen hoort ... Je zet hier aan een enquêtetafel. Ik ben me echt niet bewust van dit soort sturing, maar het is een grote organisatie. Er kunnen mensen zijn dat wel hebben willen doen. Het is zeker niet sturing van mijn kant geweest, dat kan ik heel resoluut zeggen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het zijn prominenten van de dialoogtafel, waar allerlei partijen zitten. Dit wordt dan ook besproken in de context van toen. Hoe kan dat dan?

De heer **Schotman**:

Ik weet niet wat "toen" is, of dat voor mijn tijd is of tijdens mijn tijd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Aan de dialoogtafel.

De heer **Schotman**:

De dialoogtafel heeft natuurlijk meer geopereerd in de tijd van mijn voorganger dan in mijn tijd. Toen ik kwam, hebben we na een halfjaar de Nationaal Coördinator Groningen kunnen verwelkomen en is de dialoogtafel opgegaan in overlegstructuren onder de NCG. Ik heb het gehoord gisteren -- dat kan ik ook meteen zeggen -- en ik was diepverbaasd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De dialoogtafel is er ook als u start in 2014.

De heer **Schotman**:

Die was er wel, ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus dat was toen een belangrijk punt.

De heer **Schotman**:

Nogmaals, ik weet niet wanneer ... Kunt u zeggen wanneer dat precies is gebeurd? Dat helpt misschien.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is in ieder geval een algemeen beeld en een algemene bekendheid -- zo werd het gisteren geplaatst -- dat er én een zwijgplicht was én dat er nooit openheid van zaken gegeven is vanuit de NAM over het contract.

De heer **Schotman**:

Die openheid van zaken wil ik echt nakijken. Ik weet niet precies hoe dat zit. Niet van mij. Ik ben daar absoluut niet terughoudend in geweest. Wat betreft de andere anekdote: of die plaats heeft gevonden voor mijn tijd of toen ik er al was, kan ik niet helemaal goed bepalen. Laat mij zeggen dat de dialoogtafel in het algemeen iets was wat wij heel serieus namen. Ik vond het een belangrijk ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nee, nee. Dat weet ik. Daarom even deze vragen. Dan wil ik met u naar eind 2014. Toen kondigde toenmalig minister Kamp aan dat het CVW in 2015 3.000 woningen bouwkundig moest gaan versterken. Hoe is dit cijfer tot stand gekomen?

De heer **Schotman**:

Ik heb het cijfer al gehoord bij mijn aantreden, dat er een gedachte was dat het 3.000 huizen moesten zijn. Het was de eerste reflectie die ik had in november, toen ik serieus begon, want het betrof 3.000 huizen, waarvan niet eens bekend was wat de norm was waar die op moesten worden versterkt. Het CVW was georganiseerd op 0 tot 1.200 huizen en dat was niet eens 0 tot 1.200 versterken op norm. Dat was een combinatie van schoorstenen of hele belendende percelen wegnemen die misschien wel meer risico zouden wegnemen dan de versterking van het huis en een paar andere dingen. Ik heb toen de stoute schoenen aangedaan -- dat is de eerste keer dat ik mij richtte tot Economische Zaken -- en gezegd: dat gaat zonder publieke regie niet lukken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U stuurt een e-mail in maart 2015. Daar staat in dat u er niet gerust op bent dat het doel om 3.000 huizen te versterken in 2015 wordt gehaald.

De heer **Schotman**:

Ik was heel huiverig over de versterkingsoperatie vanaf dag één.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Wat waren de grootste zorgen?

De heer **Schotman**:
Mijn grootste zorg was dat het niet haalbaar was. Ik ben daar zelf, terwijl ik er sceptisch over was, niet sceptisch genoeg geweest. Ik had het nog harder moeten aangeven, denk ik.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Wie kwam er dan met dat cijfer?

De heer **Schotman**:
Dat cijfer werd mij meegegeven bij mijn aanstelling: de overheid wil graag 3.000 huizen versterken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Dus dat kwam van EZ? Van de minister?

De heer **Schotman**:
Het kwam niet van NAM.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Niet van NAM, maar u weet ook niet zeker of dat van ...

De heer **Schotman**:
Nee, de 3.000 lag al op tafel op 1 oktober 2014. Ik wist dat het van de minister kwam en van Economische Zaken. Ik bedoel dat niet persoonlijk. Ik heb grote zorgen gehad of we dat zouden halen. Die brief is niet van maart 2015. Die brief is van november 2014. Toen heb ik gezegd: dit is heel zorgelijk, daar heb je minimaal heel veel publieke regie voor nodig en misschien moet je ook wel keuzes maken, harde keuzes maken, of je die drieslag, die zo belangrijk is voor het draagvlak ... Dat je als je toch al schade hebt als Groninger, niet ook nog eens een keertje later versterking krijgt en nog weer later misschien zonnepanelen of vloerverwarming. "Als je echt veel wil versterken, zijn er moeilijke en zware keuzes die je moet maken. Neem dat in uw beschouwingen mee."

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Ook bij de schadeafhandeling krijgt het CVW het druk, want in heel 2015 komen er ruim 28.000 schademeldingen binnen. In hoeverre was het CVW in staat om zulke grote hoeveelheden meldingen af te handelen?

De heer **Schotman**:

Dat is moeilijk gebleken. Ik heb in 2015 nadrukkelijk geprobeerd om wat meer projectmatig te kijken naar hoe je nou schade afhandelt. Dat ging niet zozeer over de kwaliteit, maar veel meer over: wat wordt er gemeld, wanneer is er een inspectie geweest of een schouw, wanneer heeft u daar een aanbod op gegeven en wie heeft dat geaccepteerd? Het was wel zo dat het CVW met enige achterstand ... Ze moesten natuurlijk opstarten en ze zijn heel fris en frank opgestart. Ze zijn later begonnen. Het verschil tussen schademeldingen en waar ik CVW-actie kon zien, bleef constant. In die zin waren ze er dus redelijk voor uitgerust, maar in alle eerlijkheid: niemand had die hoeveelheden schades verwacht en daar waren ze zeker niet op georganiseerd. Ik denk dat het aan de schadekant met heel veel discussie, werk en enthousiasme wel is gelukt. Aan het eind van 2015 heeft de minister denk ik ook aan de Kamer gerapporteerd dat de doorlooptijd van routinematige schades zes tot acht weken was, wat echt veel en veel beter was dan NAM ooit heeft gedaan. Het was veel variabelere bij NAM, dus het was alleen al een goed idee dat je CVW had. Maar dit waren wel heel grote aantallen en mijn grootste zorg over de capaciteit van CVW was niet eens zozeer aan de schadekant, maar eerlijk gezegd meer aan de versterkingskant.

De heer **Kwint** (SP):

Zoals u ook in die brief aan Economische Zaken heeft aangegeven.

De heer **Schotman**:

Ik heb het op diverse plaatsen aangegeven, ja.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, precies. Ik heb nog een vraag over dat contract, waar u het zojuist met mevrouw Kathmann over had. U zegt dat u daar nooit voor bent gaan liggen, dat u nooit hebt gezegd: jongens, hou dat geheim. Maar als u merkt dat er een discussie over gaande is, als u weet dat die vraag speelt, kun je ook zeggen: ik knal het wel online.

De heer **Schotman**:

U heeft gelijk. Ik had gewoon eerder moeten vragen: hé, en is dat nu gebeurd of wat gebeurt er nu precies? Ik heb daar geen herinnering, dus daar heeft u een punt.

De heer **Kwint** (SP):

U had het over het enige voorbehoud dat u maakte, namelijk: het Centrum Veilig Wonen bestaat uit commerciële partijen die opereren in de markt, we gaan niet alles bekendmaken.

De heer **Schotman**:

Ik kon me voorstellen dat ze niet alles bekend wilden maken. Ik zou daar zelf niet voor willen hebben willen liggen, maar ik kon me voorstellen dat dat een dingetje was voor hen.

De heer **Kwint** (SP):

In welke markt concurreert Centrum Veilig Wonen met een andere partij dan?

De heer **Schotman**:

Je hebt daar een verzekeraar in zitten en je hebt daar een ingenieursbureau in zitten en die hebben concurrentie met andere ingenieursbureaus en concurrentie met andere verzekeringsmaatschappijen. Dus daar kon ik me wat bij voorstellen.

De heer **Kwint** (SP):

In 2017 komt KPMG met een audit van Centrum Veilig Wonen en daarin hebben ze het nog steeds over zeer directe niet alleen operationele, maar ook financiële aansturing vanuit NAM op Centrum Veilig Wonen. Herkent u die kritiek?

De heer **Schotman**:

Ik herken de constatering. Ik denk dat CVW nooit los is gekomen van NAM, omdat de aansprakelijkheid, of dat nou financieel is of welke dingen je doet en de consequenties daarvan, altijd bij NAM is blijven liggen. Mijn grootste probleem is door die jaren eigenlijk geweest dat NAM er nooit echt tussenuit is gekomen. Ik hoop dat we daar nog over komen te spreken, over onze pogingen om daar wat meer afstand te creëren. De CVW-constructie met NAM was een eerste stap. Die bracht expertise die NAM niet had -- dat ging gewoon beter -- maar bracht niet veel meer dan dat. Toen de NCG kwam, bracht die de regie over het CVW, maar uiteindelijk gewoon NAM ertussenuit, helemaal los, is nooit gelukt. Dat schuurt dan altijd. Dan gaan er altijd lijntjes terug naar NAM.

De heer **Kwint** (SP):

We begonnen een stukje geleden met de zaken die op het bureau terechtwamen. Geld was niet het probleem, organisatie was het probleem. Terwijl drie jaar later KPMG constateert dat er een directe, te directe, financiële aansturing is van Centrum Veilig Wonen door NAM.

De heer **Schotman**:

De financiële aansturing gaat over de kaders: hoeveel geld kun je uitgeven per jaar, hoe rapporteer je dat, is het transparant waar dat naartoe gaat, hoe voorkom je de blanco cheque? Het Centrum Veilig Wonen werd in die tijd, toen het werd opgericht, gezien als mogelijkwijs de grootste bouworganisatie in Europa, als je kijkt naar de aantallen huizen die moesten worden versterkt.

De heer **Kwint** (SP):

De omvang van de versterking.

De heer **Schotman**:

Dat je daar wat structuur omheen zet en dat je soms dingen accordeert voor iets wat heel groot wordt, vind ik volkomen logisch. Mijn echte zorg was -- en dat zou ook de zorg van de Groninger moeten zijn -- kunnen we snel genoeg versterken en kunnen we snel genoeg schade afhandelen? Ik denk dat met name voor de snelheid van versterking, zeker voor de grootschaligheid ervan, het Centrum Veilig Wonen niet was toegerust. Ik neem aan dat dit citaat dat u mij geeft, onderdeel is van de discussie die we destijds hadden: hoe kun je nou het Centrum Veilig Wonen boosten, hoe kun je daar nou de schaalvergroting maken die je nodig hebt?

De heer **Kwint** (SP):

Een te directe aansturing belemmert dat juist, volgens KPMG. Zij baseren zich op interviews. Dat is een onderzoek gedaan in opdracht van de NCG, van de Nationaal Coördinator Groningen. Zij stellen op basis van interviews met mensen die bij het Centrum Veilig Wonen werkten dat zij denken dat juist vanwege die strakke teugels die zij ervaren de schade- en versterkingsoperatie vertraging oploopt.

De heer **Schotman**:

Ik herken dat wel. Sterker nog, dit citaat is uit 2017. 2017 was ook het jaar waarin wij hebben voorgesteld of er niet echte slag gemaakt kon worden. Dat heette dan NOA.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, daar gaan we het nog over hebben.

De heer **Schotman**:

Dat is in dezelfde tijd. Dat is herkennen dat je misschien veel beter een uitvoeringsorganisatie kunt hebben in de NCG, met heel goed afgesproken financiële kaders tussen overheid en NAM in plaats van dat NAM er altijd ergens halverwege tussenin zit. Als ik van één ding spijt heb, is het dat ik te lang heb getolereerd dat de NAM als een soort van semioverheid de hele tijd heeft ingestaan tussen de burger, de gedupeerden, de mensen die echt schade hadden en echt snelheid wilden en echt kwaliteit wilden, en de overheid. Daar moesten we tussenuit.

De heer **Kwint** (SP):

Wat ik dan niet begrijp, is ... Ik haal nu twee keer die alinea uit dat KPMG-rapport aan en die eindigt met de zin: NAM geeft aan dit niet te onderschrijven. Als ik u nu zo hoor, klinkt het alsof u het eigenlijk wel onderschrijft.

De heer **Schotman**:

Ik heb dat uiteindelijke rapport niet gelezen, dus ik zit een klein beetje na te denken over hoe ik uw vraag moet duiden. Ik vind dat bij een hele grote organisatie, degene die die organisatie betaalt op de een of andere manier financiële structuur moet hebben. Als dat wordt ervaren als te stringent, moet je een andere oplossing kiezen. De beste oplossing daarvoor vond ik dat de overheid de regie zou overnemen. Niet alleen in de zin van wat, waar, wanneer, maar echt met alle verantwoordelijkheden die erbij horen. En dat je dan de rekening bij NAM legt, vind ik een prima idee.

De heer **Kwint** (SP):

Daar komen we in inderdaad straks nog op terug. Ik wil nu iets terug met u in de tijd, naar april 2015. Dan besluit de Tweede Kamer via een amendement om de bewijslast om te keren. Dat houdt in de praktijk in dat aangenomen wordt dat schade veroorzaakt wordt door gaswinning, tenzij NAM kan aantonen dat die niet door gaswinning is veroorzaakt. NAM keert zich tegen of verzet zich in ieder geval tegen het invoeren van die omkering van de bewijslast. Kunt u mij uitleggen waarom dat was?

De heer **Schotman**:

Ja. Heel kort. Ik vind omkering van de bewijslast een heel sympathiek idee.

Dat gebeurt in Nederland op veel andere plaatsen, dus daar is niks mis mee. Ik had twee argumenten waarmee ik wat meer uitdaging zag. Het eerste is een heel praktische. De omkering van de bewijslast zou ook gelden voor grote ondernemers, voor gebouwen en ik vind omkering van de bewijslast juist een heel mooi instrument dat je kunt toepassen voor de kleine burger, die gewoon moet opboksen tegen zo'n grote NAM.

Het tweede was dat omkering van de bewijslast voor mijn gevoel ... Het gebeurde vrij snel, dus je hebt sowieso het risico dat je iets doet en dan niet hebt doordacht wat de consequenties daarvan zijn. Je gaat net iets te snel daarmee. Het voelde ook aan als dat je meer juridische discussies zou gaan krijgen. Kijk, ik zat op het pad dat ik NAM overal tussenuit wou hebben en als je dan de bewijslast omkeert, dan trek je NAM gewoon meer in het dossier. Het ging dus de verkeerde kant op. Je hebt NAM, die moet procederen of moet dingen aantonen. Wij hebben nooit willen procederen tegen individuen. Ik geloof ook niet dat we het ooit hebben gedaan, maar je maakt het wel juridischer.

En er was een alternatief. Het alternatief was dat je een betere methode had in de buitengebieden -- daar heb ik met mevrouw Kathmann even over gediscussieerd -- en het alternatief was dat er vanuit maatschappelijke organisaties steeds harder de weerklank kwam: hé, dat schadeprotocol van jullie, kunnen we dat ook gewoon niet veel meer gelijkwaardig maken? Er was een eerste taxateur, er was een contra en dan was er een derde expert. De Arbiter is op voorstel van de NCG ingevoerd en dat vond ik een veel elegantere manier. Daarvan konden we ook heel makkelijk zeggen: "Moet je eens luisteren. De Arbiter doet een uitspraak. Als degene die dat heeft aangevraagd het daar niet mee eens is, staat de hele rechterlijke weg nog keurig open, maar wij zullen ons houden aan het principe dat wij daar niet tegen in beroep gaan." Dat was een beetje de gedachte.

De heer **Kwint** (SP):

"In beginsel", als ik me de formule goed herinner. Dat is nogal een belangrijk verschil.

De heer **Schotman**:

In beginsel. Ik geloof dat het in mijn tijd niet vaak is gebeurd, eerlijk gezegd.

De heer **Kwint** (SP):

We komen straks nog terug op de Arbiter. U moet mij iets uitleggen. U zegt:

omkering van de bewijslast leek mij geen goed idee, want ik maakte mij zorgen om juridisering, dat wij te veel van de gedupeerden in de rechtszaal tegen zouden komen.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Dat is toch alleen wanneer u zelf een rechtszaak aanspant?

De heer **Schotman**:

Mijn gedachte was dat het steeds moeilijker zou worden om aan te tonen ... Kijk, die omkering van de bewijslast in Nederland in het algemeen is ... Als het 70%-30% is in de verdeling van of je aan moet kunnen tonen, moet bewijzen ... Bij omkering van de bewijslast draai je dat om. U als Kamer heeft -- dat is uw volste recht natuurlijk -- besloten dat er geen begrenzing was in het buitengebied. Daar hebben we op een gegeven moment situaties gehad je dat met een kans van 1 op 10.000 moest gaan aantonen hoe dat ging gebeuren. Daar zijn we ook een aantal keren behoorlijk uit de bocht gevlogen, denk ik. Ik was bang dat het een groot iets zou worden. Dat is een van de elementen. Eerlijk gezegd is er in het algemeen al veel te veel geld besteed aan de proceskosten van schadeafhandeling en ik denk dat we met zijn allen graag wilden dat dat gewoon simpeler, luchtiger, makkelijker, laagdrempeliger zou worden voor de mensen die misschien niet zo mondig zijn om dingen aan te spannen.

De heer **Kwint** (SP):

U noemt een ander argument, namelijk: het klinkt sympathiek voor de kleine man, om het maar even zo te zeggen, maar voor grote ondernemingen zouden we dat niet moeten doen. Dat is een argument dat wij in de stukken nooit tegen zijn gekomen. Op welke manier heeft u dat argument voor het voetlicht gebracht en bij wie?

De heer **Schotman**:

Ik heb dat weleens bediscussieerd met Economische Zaken, dat ik daar een principieel probleem had. Of "een principieel probleem"? Een praktische beperking. Het ging over huizen en gebouwen en zo. Een gebouw, daar was een definitie voor.

De heer **Kwint** (SP):

U had het er net al even over dat het voor de kleine man misschien sympathiek klinkt. Daar wil ik even op doorgaan. In een intern NAM-memo uit oktober 2015 staat dat het grootste risico van deze maatregel zou zijn dat NAM moet aantonen dat schade niet veroorzaakt is door bevingen. Dat is natuurlijk de essentie van de omkering van de bewijslast. Dat wordt daarin een onmogelijke taak genoemd, omdat het niet altijd duidelijk aan te geven is dat iets echt niet door een beving komt. Als dat zo is, is het toch voor iemand zonder een juridische afdeling met het formaat van de NAM achter zich nog veel ingewikkelder om bij de rechter aan te tonen dat iets wél veroorzaakt is door aardbevingen?

De heer **Schotman**:

Mijn gevoel was, zonder precies in de implementatie te zitten, dat je dingen beter kunt regelen buiten de rechter om en buiten bewijzen om dan binnen. Dat maakt het ook laagdrempeliger. Daar hadden we ook constructies voor kunnen hebben, die de NCG zou hebben ontwikkeld enzovoort. Ik zag meer mogelijkheden om dat op een laagdrempelige manier te ontwikkelen dan die juridische kant op te gaan.

De heer **Kwint** (SP):

Maar een omkering van de bewijslast staat toch geen van die mogelijkheden in de weg? U zegt zelf: als er een arbiter is, staat de weg naar de rechter nog open. Het gaat er alleen om: wanneer je bij de rechter bent, wat is dan de volgorde?

De heer **Schotman**:

U vraagt mij wat mijn houding daar was.

De heer **Kwint** (SP):

Ja.

De heer **Schotman**:

Ik vreesde dat NAM hier meer in de schadeafhandeling zou worden betrokken dan ik wenselijk achtte. Ik wou NAM ertussenuit hebben en dit ging daartegenin.

De heer **Kwint** (SP):

In een ambtelijke nota van minister Kamp staat dat NAM aangeeft dat zij de omkering van de bewijslast wil inperken en anders niet zal instemmen met

het voorstel van de Nationaal Coördinator Groningen om een Arbiter Bodembeweging in te stellen. Kunt u dit toelichten? Want u zegt dat u meer ziet in de figuur van een arbiter dan in omkering van de bewijslast.

De heer **Schotman**:

Dat kan ik niet toelichten, want ik ken die memo niet precies. Er is veel discussie geweest over wat je daar nou juridisch mee zou moeten doen. Ik geef u mijn intentie.

De heer **Kwint** (SP):

Het memo heeft als achtergrond een telefoongesprek dat u op 2 november 2015 -- of 2014 moet dat dan zijn, denk ik -- heeft gevoerd met de minister, waarin aan wordt gegeven dat u erg bezorgd bent over die omkering van de bewijslast en dat die op de helling zou moeten omdat u op deze manier bang bent voor te veel oneigenlijke claims en meer rechtszaken.

De heer **Schotman**:

Ja en dat leidt altijd tot meer gedoe. Dat leidt tot meer tijd. Er gaan meer mensen in zitten die je veel beter kunt inzetten om de echte problemen van een grote groep Groningers aan te pakken.

De heer **Kwint** (SP):

Maar er is het drukmiddel van dreigen met het intrekken van steun voor de Arbiter. Dat is dan toch een heel gek drukmiddel?

De heer **Schotman**:

Dat tweede stuk ken ik niet. Dat weet ik echt niet. Ik weet wel ... Ik heb u verteld waarom ik dat wou. Ik vond het geen goed idee om het juridische instrumentarium te verhogen in het gebied, omdat ik dacht dat het de plank mis zou slaan. Ik wou veel liever dat NAM ertussenuit ging en dat oplossingen gevonden zouden worden waarin je veel laagdrempeliger dat soort beslissingen neemt.

De heer **Kwint** (SP):

Zoals een arbiter.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Maar u dreigde met het intrekken van de steun aan die arbiter.

De heer **Schotman**:

Nogmaals, u citeert een memo. Ik geef u mijn twee redenen. Ik vind het nog steeds een goed middel en sympathiek voor mensen die als kleine burger gewoon moeten opboksen -- om die taal maar eens te gebruiken -- tegen een organisatie als bijvoorbeeld de NAM. Maar als er betere middelen zijn, zou je dat moeten doen, vooral als de bedoeling is dat NAM steeds meer op afstand komt te staan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De kern is toch hier dat het een privaatrechtelijke aansprakelijkheid is. Dan is het toch nooit te voorkomen dat er rechtszaken komen?

De heer **Schotman**:

Nee, het is ook niet te voorkomen. Als mensen dat willen, dan staat dat helemaal open voor mensen. Het is niet veel gebeurd, hè. Dat kan natuurlijk gewoon.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat als argument gebruiken om die omkering van de bewijslast niet te willen, dat gaat dan niet op.

De heer **Schotman**:

Mijn algemene zorg -- ik heb 'm toegelicht, maar ik wil 'm met alle plezier nog een keer toelichten ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nee hoor, ik heb het duidelijk verstaan. Ik wilde deze nog even aan u voorleggen. Ik wil nog iets aan u voorleggen, want daar ben ik ook benieuwd naar. U had het juist over die kleine burgers. Dat zei u net. Mijn collega, de heer Kwint, had het er ook al over. Het was vooral de angst dat NAM dan moet aantonen dat schade niet veroorzaakt is door bevingen. Mijn collega Kwint zei ook al: NAM ziet het als een onmogelijke taak om dat te doen. Dan nogmaals aan u de vraag: hoe is dan mogelijk voor een Groninger om aan te tonen dat schade wél veroorzaakt is door bevingen? Dat is dan toch nog meer een onmogelijke taak? En als u voor die kleine burger wil staan, dan ...

De heer **Schotman**:

Ik begrijp uw vraag en ik zal 'm proberen te beantwoorden. Wij vonden nadrukkelijk dat binnen NAM ten eerste minder mensen direct betrokken moesten zijn bij zaken. Dat zou meer onafhankelijk moeten gebeuren.

Bijvoorbeeld in uw voorbeeld: het geval dat je funderingsschade hebt en het is niet duidelijk of dat door gaswinning, door de zoutclub ergens anders of het waterschap komt. Dat is een vraag die je niet juridisch zou moeten uitvechten. Die zou je gewoon aan een arbiter moeten voorleggen, waar verschillende partijen samen afspraken maken. Dat is ook het hele hart van de afspraak die ik met de NCG heb gemaakt, ik dacht in 2016 al, om op die manier gewoon dat makkelijker te maken en liefst niet door NAM. Wij volgen wat die arbiter doet. Dat was het idee.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan wil ik met u naar de Arbiter. Eind 2016 wordt het wettelijk bewijsvermoeden ingevoerd en eerder dat jaar, in mei, is de Arbiter Bodembeweging van start gegaan. De Arbiter komt voort uit afspraken tussen NAM, het ministerie van Economische Zaken en de Nationaal Coördinator Groningen. Schademelders die na een eerste schade-inspectie en de contra-expertise geen overeenstemming kunnen bereiken over het herstel van schade, kunnen terecht bij de Arbiter, die hierover uitspraak doet. U zegt net: dat is fijn, laagdrempelig bij de Arbiter. Maar ook dan kom ik in een memo tegen dat NAM zegt over de Arbiter: "Ja, als er dan een uitspraak is, moeten wij als NAM gaan bewijzen dat als het geen bevingsschade is, wat het dan wel is. Ja, dat is voor ons onmogelijk." Dan wordt dus met deze zelfde redenering ook weer het werk van die Arbiter onderuitgehaald als die in het voordeel van de Groninger beslist.

De heer **Schotman**:

Ik heb in mijn tijd bij NAM heel veel gevraagd en ook heel veel ongevraagd advies gehad over van alles en nog wat. Uiteindelijk probeer je een beleid neer te zetten waarvan jij denkt dat die Groninger die tegen de muur aanloopt, die niet het pad kan vinden, het beste wordt behandeld. Ik was echt heel blij dat de Nationaal Coördinator Groningen werd aangesteld.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Was u ook blij dat de Arbiter werd aangesteld?

De heer **Schotman**:

Uiteindelijk denk ik dat het wel goed is.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe keek u aan tegen die instelling van de Arbiter?

De heer **Schotman**:

Ik vond dat op zich ... Dit kwam vanuit de maatschappelijke groeperingen die de NCG aanstuurden of waarmee werd gediscussieerd. Het principe was eigenlijk: probeer wat meer gelijkheid te krijgen daarin. Nou, dat vond ik een goed principe. Dat kon ik wel ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En u was tevreden ook over het functioneren van de Arbiter?

De heer **Schotman**:

Ik ben nooit ontevreden geweest over het functioneren van de Arbiter. Ik denk dat dat ook een beetje te maken heeft met het feit dat het niet altijd gaat om precies juridisch gelijk. Soms moet je ook gewoon accepteren dat het kwartje weleens een keertje de andere kant op loopt. "Ruimhartig" is een veel te groot woord, maar het hoort er wel een beetje bij dat je dat soort dingen accepteert. Er zullen ongetwijfeld mensen zijn geweest die daar juridisch gezien wat anders van vonden of die er qua afspraken en structuur wat anders van vonden, Ja, het zij zo.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Als u dat zo zegt, in welk licht plaatst u dan het citaat dat ik tegenkom van iemand bij NAM over de Arbiter? U zei eerst al "omkering van de bewijslast, lastig, juridisering; laagdrempeliger is die arbiter", maar dan wordt er dus door NAM weer hetzelfde argument gebruikt: ja, het is voor ons onmogelijk om als we zeggen "het is geen bevingsschade" aan te tonen wat het dan wél heeft veroorzaakt.

De heer **Schotman**:

Nee, nu draaien we een beetje van de ene e-mail naar de andere e-mail.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dit is dezelfde e-mail.

De heer **Schotman**:

Ongetwijfeld zullen er mensen vrees hebben gehad, zorg hebben gehad ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar u niet?

De heer **Schotman**:

... maar u vraagt mij wat ik voor stond. Wat ik voor stond, was dat dat niet

uit de bocht zou vliegen, want dat kost altijd veel geld en moeite en aandacht die ergens anders veel harder nodig zijn. Dit is natuurlijk ook een discussie over hoe je ervoor zorgt dat de beperkte middelen -- of het nu CVW, NCG, NAM of wat dan ook is in de provincie -- gaan naar de mensen die echt die hulp nodig hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Kunt u invulling geven aan "uit de bocht vliegen"? Wat bedoelt u daar specifiek mee?

De heer **Schotman**:

Op een gegeven moment weet ik van situaties waarin vrij veel werk is gedaan ... Er zijn situaties geweest waarin de contour ... Dat is misschien niet het juiste woord. Situaties met heel kleine kansen dat het aardbevingen, winning was, en er toch aandacht is gevraagd en het is uitgewerkt. Uiteindelijk is het allemaal klein. Het is niet zo groot, maar het kost allemaal tijd en energie, en die tijd en energie had ik graag willen hebben in het centrum van het gebied waar gewoon nog veel werk aan de winkel was en waar dingen gewoon niet gingen zoals ze zouden moeten gaan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De afspraak is dat NAM zich in beginsel houdt aan de uitspraken van de Arbitrer. NAM schrijft aan de enquêtecommissie dat zij in enkele zaken de Arbitrer aanschrijft vanwege onjuiste of onredelijke uitspraken of tussenuitspraken. Kunt u dit toelichten?

De heer **Schotman**:

Als dat gebeurd is, is dat eerlijk gezegd jammer. Ik kan me voorstellen dat als je daar dicht op zit, en je de uitspraak ziet en die past niet, je daar een opmerking over maakt. Dat jammer, want eerlijk gezegd zijn dat zulke kleine getallen dat we daar net zo goed zonder hadden gekund. Als dat gebeurd is, dan betreur ik dat.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waarom was er in sommige gevallen dan sprake volgens de NAM van onjuiste of onredelijke uitspraken?

De heer **Schotman**:

Dat weet ik niet helemaal zeker. Daar moet ik naar gissen. Mijn funderingsvoorbeeld is geen ongebruikelijk voorbeeld in dezen. Er zijn vaak

heel veel andere oorzaken dan gaswinning die daaraan ten grondslag liggen, maar ik heb daar geen specifieke voorbeelden van.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Weet u om hoeveel zaken dat ging?

De heer **Schotman**:
Nee, dat weet ik niet eens. Het is klein.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
En wat is voor u klein?

De heer **Schotman**:
Als percentage van 80.000?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Ik bedoel: is voor u "klein" honderden, of duizenden of vindt u tien klein?
Kunt u daar iets ...

De heer **Schotman**:
Ik zou het niet leuk vinden als het er vele tientallen zouden zijn. Maar dat het gebeurd is, zeker in het begin, bij het wennen aan het systeem: ja, waar gewerkt wordt, vallen spaanders. Er zullen mensen echt met de beste bedoelingen toch hebben gezegd: dit moeten we niet aanmoedigen, want dan is de buurman met dezelfde verkeerde redenering, enzovoort. Iedereen zal er zijn eigen gedachten over hebben. Het zijn allemaal mensen met goede bedoelingen die proberen om dat gewoon in juiste banen te leiden. Die dingen gebeuren soms, maar het zou heel klein moeten zijn.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Een oud-voorzitter van de Arbiter Bodembeweging schrijft aan de enquêtecommissie dat uitspraken van de Arbiter vaak in het voordeel waren van de schademelders. NAM kreeg juist vaak ongelijk. Hoe verklaart u dat gedupeerden door de Arbiter vaker in het gelijk werden gesteld dan de NAM?

De heer **Schotman**:
Ik denk dat daar voor een deel misschien wel gelijk in zit. Het is een ander iemand die dat beoordeelt. Het kan dus gewoon de nieuwe uitslag zijn. Er kan ook een element in zitten waarin het gevoel van wat eerlijk is en wat ruimhartig is, om uw woord maar even aan te halen, passender is en dan kan dat ook zomaar gebeuren. Uiteindelijk is het echte belang dat we eruit

zijn gekomen en dat mensen die toch nooit gelukkig zouden zijn geweest -- want ze hadden helemaal die aardbevingsschade niet gewild -- in elk geval het idee hebben dat ze verder kunnen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe keek u daar toen eigenlijk naar, toen u die cijfers zag oplopen: kijk eens even wat hier gebeurt, eigenlijk worden die schademelders wel veel vaker in het gelijk gesteld dan wij als organisatie? Hoe leest u dat?

De heer **Schotman**:

Ik heb een keertje dezelfde vraag gesteld toen ik dat zag als die u nu aan mij stelt: waar is dat van? Als je dan verder vraagt aan de mensen die dicht op de cases zitten, is vaak het gevoel: het is niet terecht dat dat gebeurt. Voor mij was het alleen maar belangrijk dat het niet zo superveel gevallen zouden zijn en dat we gewoon zo dicht mogelijk tegen het principe zouden aan gaan zitten -- ook over tijd, dat moet zich inregelen -- om gewoon te volgen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Zoals ik net aangaf, was het echt veel vaker in het voordeel. Vond u dat opmerkelijk of wilde u daar meer van weten? Heeft u zich daar toen in verdiept: wat doen wij daar dan eigenlijk verkeerd volgens de Arbiter?

De heer **Schotman**:

Ik keek er iets anders tegen aan. Ik vond het opmerkelijk. Ik heb gewoon gevraagd: weet iemand dat, kunnen we dat duiden? Ik heb daar nooit goede antwoorden op gekregen, maar ik heb tegelijkertijd ook gedacht: ja, eerlijk gezegd is dat een goed gevoel voor de mensen die dit betreft. Het laatste wat ik wil, is daarin ingrijpen of daar iets mee doen. We hebben dat geaccepteerd, dat zijn de regels van het spel en dan zij het zo.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Een oud-arbiter zegt ook -- ik zal even citeren: "De procedure die de Arbiter volgt om de zaken af te wikkelen maakt een snelle afdoening grote aantallen zaken onmogelijk. De Arbiter stelde vervolgens een wijziging van de procedure voor die het mogelijk maakte de zaken sneller af te doen. Toen bleek het ware gezicht van de NAM. Geschrokken door de grote toevloed van zaken richting de Arbiter begon NAM de besprekingen over de wijzigingen te traineren en volstrect onwerkbaar tegenvoorstellen te doen. Het duurde daardoor bijna een jaar alvorens de Arbiter verder kon met een snellere

procedure. Het werd mij duidelijk dat de grote toevloed van zaken de NAM ertoe had gebracht om aan te sturen op het einde van de Arbiter."

De heer **Schotman**:

Laat ik daar twee dingen over zeggen. Het einde van de Arbiter, daar heb ik nooit op aangestuurd. Ik vind het een treurig verhaal, als ik eerlijk moet zijn. Het is jammer dat dat sentiment zo wordt gevoeld. Ik vind het ook wel een voorbeeldverhaal, want het laat gewoon zien dat wanneer je NAM gewoon erin houdt, erin betreft, waarbij aansprakelijkheidsdingen van de ene partij naar de andere partij lopen, dat nooit tot tevredenheid van iemand gaat zijn. Dat is het punt dat ik helemaal in het begin maakte. Ik denk echt, of het nu versterking is of, zoals in dit geval, schade, dat we er als NAM veel te lang te dicht op hebben gezeten. Het is de voorzitter van de dialoogtafel Wallage die die discussie met mij is begonnen. Hij zei: regel nou iets met de overheid. De overheid kan bestuurlijkerwijs ook veel makkelijker en veel beter acteren op dit soort heel moeilijke uitdagingen. Want, geloof me, deze wereld is supercomplex geweest. Dat was een beter idee geweest dan NAM er zo lang bij houden. Want je krijgt altijd wrijving. De uitdrukking is "zonder wrijving geen glans", maar er is nul glans geweest in deze tijd in Groningen. Die wrijving, daar hadden we best wel zonder gekund.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik heb u een aantal citaten voorgehouden die gaan over mails die voor een deel van uw afdeling Legal komen en ik hoor u daar anders op reflecteren of er geen herinnering aan hebben. Hoeveel zicht had u eigenlijk op de juridische zaken bij NAM en wat er dan heen en weer ging, of op de meningen over wat er bij de Arbiter speelde, of op de reden dat misschien zo'n arbiter ook wel lastig was?

De heer **Schotman**:

We hebben in onze directie regelmatig gediscussieerd over ook algemene uitdagingen op dat punt, maar veel meer aan de beleidskant. U weet dat wij specifiek een directeur aardbevingen hadden ingesteld -- u heeft ook met hem gesproken -- omdat het zo complex werd. Er moesten twee dingen gebeuren. Een vliegtuig in de lucht moest als het ware voordat het ging landen worden omgebouwd. Er moest afstand worden genomen van NAM in dit hele dossier. Dat was een heel bewegelijke, complexe tijd. In het algemeen hebben we gesproken over "wat wil je nou met zo'n arbiter?" en de hele discussie die we eerder hebben gehad. We hebben ook nadrukkelijk gesproken over wat nou de volgende stappen zouden zijn die we moesten

doen. We hebben vooral gesproken over: hoe kom je hier nu gewoon uit? Want dit gaan we gewoon nooit goed doen. Er gaan altijd dit soort brieven komen. Er gaan altijd zorgen zijn. Er gaan altijd mensen, terecht denk ik, voelen dat er hier iets niet loopt zoals ze zouden willen dat het loopt. Dat is wederom de NAM die als een soort van semioverheid daartussen is gehouden en dat hadden we gewoon niet moeten doen. Dat is denk ik de echte ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Mijn concrete vraag was: in hoeverre had u zicht op wat er gebeurde bij de juridische afdeling? Want u reflecteert er heel anders op dan wat wij tegen zijn gekomen, qua mails die over en weer gingen, qua meningen of misschien wel het onder druk zetten, zoals de Arbiter dat heeft ervaren, of uitspraken over dat de Arbiter toch wel een lastig gremium is, omdat het voor NAM onmogelijk is om dan te bewijzen hoe de schade wel is ontstaan. Dat was mijn concrete vraag: had u goed zicht, achteraf gezien?

De heer **Schotman**:

Die brieven -- u quotet er een aantal -- daar heb ik geen herinnering aan. Die zal ik dus niet gezien hebben. Ik heb wel gehoord dat er discussie was over: werkt die Arbiter nou zoals we willen? Het hele fenomeen dat u aangaf, dat de Arbiter -- zeker in het begin, want later is dat bijgedraaid volgens mij -- veel vaker de claimant gelijk gaf dan NAM, is interessant. Je wilt weten waarom dat is. Slaan we hier de plank mis? Dat soort filosofische discussies ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Was dat niet gewoon omdat de omkering van bewijslast werd gehanteerd door de Arbiter?

De heer **Schotman**:

Daar hebben we net over gesproken. Mijn beleid was, de bedoeling was heel nadrukkelijk om dingen laagdrempelig te maken. Daar was die Arbiter welkom bij. Als arbiters dan dit soort feedback geven en uw vraag is hoeveel wij daarover spreken en of wij daar zicht op hebben: ik heb absoluut wel zicht gehad op wat voor structuren we gingen opzetten met de Nationaal Coördinator Groningen en met EZ om dit mogelijk te maken. Soms heb ik zelf aan tafel gezeten. Ik heb geen overzicht gehad van heel specifieke brieven zoals u die net hanteerde.

De heer **Kwint** (SP):

We hadden het een poosje geleden over de ruimhartige invulling van het schadeproces. In de verzekeringsbranche is het vrij gebruikelijk om het uitgangspunt te hanteren: bij kleine schades loont het niet om onderzoek te gaan doen. Dan kan je beter gewoon gaan uitkeren, dan ben je ervan af. Je pakt je verlies. Een deel zal misschien onterecht zijn, maar het loont simpelweg de moeite niet. Waarom heeft NAM er nooit voor willen kiezen om het schadeproces voor kleine schades bijvoorbeeld zo in te richten?

De heer **Schotman**:

Eerlijk gezegd hebben we dat wel gedaan. Het probleem is een beetje dat je dat doet met een inschatting van: hoe werkt dat? Dan heb ik het niet over de financiële kant, maar over: hoe valt dat? Heel specifiek. Ik heb in augustus 2016 bij Provinciale Staten mogen discussiëren met de leden van Provinciale Staten. Daar kwam onder andere een voorstel op van: kan je niet een whatsapp-achtig idee hebben, dat mensen gewoon intikken "dit is de schade" en dat je dat gewoon heel snel en makkelijk afhandelt? Wij hebben dat meegenomen. Ik vond dat een goed idee. Dat heeft heel erg de aard van wat u nu aangeeft. Draagvlak, wat goed is, wordt niet bepaald in Assen. Dat is eerlijk gezegd een discussie die we eerder hebben gevoerd. Dat moet je vragen aan de mensen daar. Eigenlijk moet je daarbuiten zitten. Dus wij hebben dat idee gesondeerd bij burgemeesters en die gaven ons het idee dat dat misschien wel een minder goed idee was. Dus je probeert dingen uit. We hebben heel veel dingen uitgeprobeerd. "Tremor coins" -- een begrip dat u misschien in de notulen bent tegengekomen -- om mensen die aardbevingen ervaren, gewoon voor de overlast, voor het feit dat ze weer eventjes nadenken van "hé, wat is dit?", ongeacht schade ... Om dan te zeggen: als je dit soort dingen meemaakt, dan staat daar een vergoeding tegenover. Dat werd bijvoorbeeld op een gegeven moment toch benoemd als: ja, je bent gewoon bezig om de boel af te kopen.

De heer **Kwint** (SP):

Dat is ook ongeacht schade, natuurlijk. Dat is niet hetzelfde als ...

De heer **Schotman**:

Ja, dat is er een voorbeeld van dat je gewoon probeert om dingen neer te leggen en uit te proberen, waarbij je dan de spiegel voorgehouden krijgt van: ja, dat kan jij wel vinden vanuit Assen, maar dat werkt bij ons helemaal niet zo. Ik heb het in de meest brede zin geprobeerd met gasdeling in Nederland. Ik heb nadrukkelijk gewoon gezegd: eigenlijk vind ik het raar dat

je in Groningen niet de situatie hebt dat de Groninger in elk geval een stuk kan meeprofiteren van de gasbaten die worden gegenereerd. Ook dat werd door heel veel partijen gezien als niet de passende oplossing om verder te gaan. Dat probeer je uit, dat sondeer je. Je kijkt wat voor reacties je terugkrijgt en op een gegeven moment pas je je koers aan als dat de feedback is. Ik ben het dus helemaal met u eens dat we dat nog sneller hadden moeten doen, maar ik maak er meteen een uitzondering op: dat hadden wij niet moeten doen. Dat is weer een voorbeeld van dat het veel betrouwbaarder is en veel beter is dan wanneer een privaat bedrijf dat doet. Vanmorgen stond in de krant, zag ik, die aanpassing. Daar zie je tegelijkertijd dat gelijkheid in hoe je omgaat met de gelijkheid van burgers een moeilijk ding is. Dat kan gerepareerd worden, maar publiek gezien. Dat kun je heel moeilijk repareren als privaat bedrijf. Dat is gewoon een lastige.

De heer **Kwint** (SP):

Dat het lastig is, is een ding dat zeker is. U had het net over de loop van 2016. Dan neemt de onvrede over het schadeproces toe. Mensen klagen dat er steeds minder schade wordt toegekend. We zien het ook terug in de cijfers. In de cijfers van NAM zie je een daling van 76% toegekende schade in 2015 naar 54% toegekende schade in 2016. Hoe verklaart u die afname, maar ook de afname van het gemiddelde uitgekeerde schadebedrag?

De heer **Schotman**:

Het is moeilijk om daar goed je gedachten achter te krijgen en dat heeft twee redenen. Ik denk dat de goedgekeurde schades in die tijd min of meer op peil bleven. Het waren met name de niet-goedgekeurde schades die groeiden. Daardoor daalden de percentages zoals u aangeeft. Wij hebben ons afgevraagd: waarom zijn er nou zo veel meer schademeldingen? Het probleem daar is een beetje dat in 2012/2013, zo heb ik van mijn voorganger begrepen, er heel vaak een hele sterke relatie was met een aardbeving: een of twee weken later kwamen de meldingen binnen. In 2015/2016 was dat al lang niet meer zo. Die schademeldingen kwamen continu binnen. Het kan heel goed zijn dat mensen gewoon pas een halfjaar later ontdekken dat ze schade hebben. Daar kunnen heel veel verschillende redenen voor zijn. Het begon ook emotioneler te worden. De onrust nam toe. Dat was ook omdat de onrust over gaswinning in het algemeen toenam. Ik denk eerlijk gezegd dat de tolerantie van mensen over "ja, maar dit ga ik claimen" of "hé, mijn buurman heeft het geclaimd, waarom ik dat ook niet?" gewoon minder werd. Ik vind dat heel normaal. Dit was niet een periode van een of twee jaar. Dit was het derde jaar, het vierde jaar dat mensen gewoon

midden in aardbevingsuitdagingen zaten, van wat voor soort dan ook. Mijn verklaring is ook wel een beetje geweest: het is meer een signaal van echte onvrede, van boosheid, van frustratie. Er zullen heel veel schadebelevingen tussen hebben gezeten die gewoon ook naderhand wel gehonoreerd zijn met het betere schadeafhandelingsprotocol, maar ik heb het ook heel erg gezien als een les voor ons om te kijken of we nog meer konden doen als het gaat om de onvrede die leefde.

De heer **Kwint** (SP):

Als ik ontevreden ben met NAM, dan schrijf ik een boze mail of ik bel iemand. Dan ga ik toch niet een schademelding doen?

De heer **Schotman**:

Boosheid kan ook in het algemeen zijn dat je op een gegeven moment denkt: "Moet je eens luisteren, ik heb dit de eerste keer oké gevonden. Er gebeurt altijd weleens wat. Ik heb schade." En dat je de tweede keer zegt: nee, maar dit wil ik echt niet. En de derde keer weet je het niet meer zeker, maar omdat iedereen claimt, claim jij ook maar. Ik denk dat 99% à 100% van de mensen gewoon altijd op een hele juiste en terechte manier heeft gezegd: ik weet het niet, ik wil dat onderzocht hebben. De onrust die dat voedt, was gewoon veel groter. Dat had misschien ook wel te maken met de schadeafhandeling, maar ik denk in het algemeen dat mensen in 2016/2017 er wat meer klaar mee waren.

De heer **Kwint** (SP):

Dit is een lang antwoord dat geen antwoord geeft op mijn vraag, namelijk hoe u die daling van 18% in een jaar verklaart. Is dat onvrede? Ik zie relatie niet lopen. Ik snap dat niet.

De heer **Schotman**:

Ik kan er twee dingen over zeggen. In het kort dan, voor u. Het eerste is dat ik denk dat het aantal toegekende schades in absolute zin gelijk is gebleven en dat met name het aantal schademeldingen dat niet gehonoreerd is, dat als niet aardgasgerelateerd werd beschouwd, is toegenomen. Ik denk dat dat meer het verhaal is. Het tweede is dat het heel moeilijk, zo niet onmogelijk is om te duiden waar dat precies vandaan komt. Ik kan er wel één ding aan toevoegen, een derde. Wij hebben nooit gestuurd op: er moet meer of minder schade worden gehonoreerd. Het is wat het is. Dat is nou juist precies het hele idee van dat je op afstand die schade laat opnemen.

De heer **Kwint** (SP):

U zegt wel in augustus 2016, precies de maand waarin u ook met de Provinciale Staten spreekt, het vertrouwen in een van de contra-expertisebureaus op. Een van de bureaus die beoordeelden ...

De heer **Schotman**:

Ja, dat klopt.

De heer **Kwint** (SP):

Waarom was dat dan?

De heer **Schotman**:

Dat was omdat er voor bureaus die dingen kunnen beschouwen, simpele regels zijn voor hoe je dat op een kwalitatief goede manier moet doen. Wij zaten toen nog in de kwaliteitsbeschouwing en er waren een of twee bureaus -- ik denk dat het er twee waren in die tijd -- die daar niet van afweken, zelfs niet na voorgestelde verbeteringstrajecten, of coachingtrajecten of verduidelijkingstrajecten -- geef het een woord. De discussie die wij in de Provinciale Staten hebben gehad, is: "Je moet goede bureaus hebben, maar de kwaliteitsbepaling, die bepaalt wat een goed bureau is, moet niet bij NAM. Die moet juist bij bijvoorbeeld de Nationaal Coördinator Groningen liggen." En daar ben ik het volkomen mee eens.

De heer **Kwint** (SP):

Toch beëindigt u of in ieder geval NAM in diezelfde maand wel het contract met een contra-expertisebureau dat juist relatief hoge percentages scoorde voor bewoners voor wie ze aan de slag gingen.

De heer **Schotman**:

Ja, dat kan ik me voorstellen, dat het hoge percentages zijn die ze scoorden. Wij hebben gekeken naar hoe de aanpak van het contra-expertisebureau was en wij vonden dat -- dat is de discussie in Provinciale Staten geweest en met name met Hans Alders, naderhand -- dat gewoon een heel andere vorm van serviceverlening was dan de bedoeling was van de derde partij die schade afhandelt. Waar wij het allemaal over eens waren, was dat je dat eigenlijk als NAM niet moet willen beoordelen, maar dat je dat moet laten beoordelen door iemand anders.

De heer **Kwint** (SP):

Dat is de stap erna inderdaad, maar nou is me nog niet helemaal duidelijk wat nou precies het bezwaar was tegen het opereren van dat ene bureau.

De heer **Schotman**:

Zonder op individuele gevallen in te willen gaan, was denk ik het algemene bezwaar dat de derde contra-expertise werd gebruikt voor een bouwversterking, een vergroting: dat zou je ook kunnen oppakken en dan zou je dit er nog bij kunnen en dat erbij kunnen doen. Het ging dus niet over de vraag: ik heb een eerste expertise en ik heb een tweede expertise, welke heeft nou gelijk of is er een gulden middenweg, wat moet je daarmee doen? Dit ging over een heel derde, alternatief traject. Zo is het mij verteld, in elk geval.

De heer **Kwint** (SP):

Oké. Een onderzoek onder leiding van hoogleraar Tom Postmes uit 2020 geeft aan dat er wel een verband is tussen de mate van seismiciteit en het aantal schademeldingen, namelijk hoe meer bodembeweging, hoe meer meldingen. Tot zover logisch, maar hij wijst ook op een grillig patroon in die meldingen, omdat mensen -- u zei het net zelf ook al -- de schade pas later ontdekken, wanneer ze gaan behangen bijvoorbeeld, of zich er bewust van worden door aandacht in de media. Daar staat tegenover dat ze ook zien dat gedupeerden juist zijn afgehaakt, dus het omgekeerde van wat u net zei: de eerste en tweede keer doe ik niks en de derde keer meld ik het wel.

De heer **Schotman**:

Dat kan ook. Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Er is twee keer schade hersteld en de derde keer denk je "ik doe het maar niet meer", dus dat ze geen vertrouwen meer hebben in het schadeproces. Herkent u het beeld dat hij schetst van het teruglopende vertrouwen in het schadeproces?

De heer **Schotman**:

Vertrouwen is iets wat natuurlijk sowieso in al die jaren heeft gespeeld, vanaf dat ik aankwam tot aan het einde. Het vertrouwen in het schadeproces is denk ik wel voldoende. Wij vonden zelf ook, met voortschrijdend inzicht, dat het schadeproces wat zou moeten worden aangepast, maar dan wel op twee manieren: maak het veel wetenschappelijker en haal het weg bij NAM,

maak het technisch. We hebben daar met de NCG over gesproken. Dat is de proef voor de buitengebieden die op een gegeven moment leidde tot de TNO-methode. Het tweede element. Dat moesten wij niet zelf willen beheren of daarbij willen zijn. Dus wederom heeft dat vertrouwen voor een deel ook te maken met: waarom zit NAM daar weer tussen?

De heer **Kwint** (SP):

We komen inderdaad straks nog uitgebreid terug op hoe in stappen NAM steeds verder op afstand komt. Zag u voor uzelf persoonlijk ook een rol weggelegd om bij schadegevallen bij te springen wanneer mensen er geen vertrouwen meer in hadden?

De heer **Schotman**:

Nee.

De heer **Kwint** (SP):

Heeft u weleens geprobeerd om gedupeerden ervan te overtuigen een procedure te voorkomen?

De heer **Schotman**:

Nee.

De heer **Kwint** (SP):

Oké. Dank u wel.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In het kader van het aanvullend bestuursakkoord kondigen betrokken gemeenten, de provincie Groningen en minister Kamp in februari 2015 de komst aan van een nieuwe organisatie, de Nationaal Coördinator Groningen. Die naam is al vaker gevallen, de NCG. De Nationaal Coördinator moet zorgen voor meer publieke regie op het schade- en versterkingsdossier. In hoeverre deelde u die wens voor publieke regie?

De heer **Schotman**:

Ik deelde die wens heel erg, omdat dat een belangrijke en vooral noodzakelijke stap was om de uitdagingen die in Groningen lagen aan te pakken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waarom?

De heer **Schotman**:

Omdat heel veel uitdagingen gepaard gingen met wat het doet met mensen, wat er gebeurt achter de voordeur, met hoe het past in de straat, in de wijk of in het dorp, met hoe het zit met vergunningen, met toegang: gelijke monniken, gelijke kappen. Er zaten gewoon heel veel dingen bij die NAM nooit zou kunnen doen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe moest dan die publieke regie eruit komen te zien volgens u?

De heer **Schotman**:

Van de publieke regie had ik nadrukkelijk het idee dat dat een ... Eén stap terug. Ik vond het belangrijk dat de regiepartij gewoon zou helpen -- het zou steunen, zou accommoderen -- met wat er waar zou gebeuren als het gaat om schade-afhandeling in eerste instantie, maar met name ook om versterking, daar regie op zou voeren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In juni 2015 wordt Hans Alders benoemd tot NCG. Wat betekende de komst van de NCG eigenlijk voor de positie van de NAM?

De heer **Schotman**:

Ik vond dat dat NAM in staat zou stellen om een stap terug te doen, met name als het gaat om het ontwikkelen van regelingen en om het maken van plannen die de versterking mogelijk zouden maken, om daar meer ruimte te geven, gewoon meer leiding te nemen. Voor ons was het belangrijk dat die hele moeilijke dilemma's van versterken -- niet onze competentie, van het CVW misschien wel -- en schadeafhandeling -- niet onze competentie, van het CVW misschien wel -- zouden worden gekaderd in een structuur waar Hans Alders, in dit geval, en zijn team een groot verschil zouden kunnen maken. Wij zagen gewoon dat we dat nooit gingen halen. Dat is gewoon niet NAM's ding.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe verhoudt dan de regierol van de NCG zich tot NAM's privaatrechtelijke aansprakelijkheid?

De heer **Schotman**:

Dat was een uitdaging. Er waren twee uitdagingen, denk ik. De regierol was nadrukkelijk een regierol. Die was dus in die zin beperkt dat de

doorzettingsmacht, de middelen die de NCG had er niet waren. Het tweede was dat de uitdaging van de NCG heel nadrukkelijk een bredere was. Het ging over economische verbetering, duurzaamheid, leefbaarheid én versterken en dat soort elementen. Dus het was veel breder. Met name dat eerste punt, dat die verantwoordelijkheid, uiteindelijk die aansprakelijkheid, bij NAM zou blijven, is iets wat op een gegeven moment ook is gaan schuren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus de verhouding, van de regierol NCG tot NAM's privaatrechtelijke aansprakelijkheid, is er een van schuren?

De heer **Schotman**:

Nee. Nu begrijp ik het niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik vroeg u heel concreet: hoe verhoudt de regierol van de NCG zich tot NAM's privaatrechtelijke aansprakelijkheid? U komt daar dan in de laatste zin op terug van: dat is gaan schuren met die privaatrechtelijke aansprakelijkheid.

De heer **Schotman**:

Nee, wij hebben nooit ... Ik denk dat een groot dilemma is geweest dat wij als NAM altijd aansprakelijk zijn gebleven voor individuele elementen die naar boven kwamen in de plannen van bijvoorbeeld de NCG, maar ook van anderen. Dus de privaatrechtelijke aansprakelijkheid is altijd bij ons blijven liggen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Over welke individuele elementen heeft u het dan?

De heer **Schotman**:

Ik heb het over huizen versterken, ik heb het over hoe je schade afhandelt, ik heb het over hoe je ruimhartigheid inbouwt in een schadeprotocol. Dat soort zaken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In een vergadering van het College Beheer Maatschap die plaatsvond in februari 2015 wordt stilgestaan bij het plan om een Nationaal Coördinator Groningen op te richten en een aanvullend bestuursakkoord op te stellen. Dat aanvullend bestuursakkoord is gesloten. In de notulen staat dat u het

mogelijk maken van een publieke regie toejuicht -- daar hebben we het net over gehad -- en er staat ook, ik citeer: "Verder is NAM beducht voor ongelimiteerde kostenposten en is daarom voorstander van budgettaire begrenzing bij het op zich nemen van aansprakelijkheid." Hoe verhoudt deze opstelling zich tot uw streven om ruimhartig te zijn?

De heer **Schotman**:

Ruimhartigheid is begrensd als het gaat om de dingen die buiten de aansprakelijkheid om zitten, omgaan. Dat is de realiteit als je een privaat bedrijf runt. Dat kan niet onbegrensd zijn. We probeerden er wel heel goede afspraken over te maken en dat is denk ik een aantal keren heel goed gelukt. Dat is gewoon hoe de structuur in elkaar zit. Dat is wederom een voorbeeld van waarom je NAM er beter tussenuit had kunnen hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waar ligt dan volgens u concreet het omslagpunt tussen ruimhartig en budgettaire begrenzing?

De heer **Schotman**:

Dat is niet concreet te maken, want ruimhartig ten opzichte van wat?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Van Groningers.

De heer **Schotman**:

Nee, ten opzichte van welke regeling, ten opzichte van wat de norm is. De meeste van die normen waren door NAM gemaakt, dus dat ruimhartig ging altijd een moeilijke definitie worden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U deed wel een poging om het te zijn, heeft u eerder aangegeven.

De heer **Schotman**:

U deed wel een poging om?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Om ruimhartig te zijn. U zei ook: ik vind dat de NAM ruimhartig is geweest. Dus in uw hoofd is dat begrip "ruimhartig" concreet. En als iets helemaal concreet is, dan is het de budgettaire begrenzing, waar ook percentages voor worden aangegeven. Dan valt er toch wel iets concreets te zeggen over waar

een grens ligt, iets specifiekere dan u nu doet, over hoe u daar toen tegen aankeek?

De heer **Schotman**:

De grens is altijd heel moeilijk te bepalen als het gaat om dingen als ruimhartigheid. Wat je probeert te doen, is degene die echt schade heeft te helpen door iets extra's te doen, door dan gewoon een plus te geven daar waar er dingen niet zijn gegaan zoals ze zouden moeten gaan. Ik vind het altijd heel moeilijk om dat in een percentage uit te drukken. Als je nou probeert gewoon regelingen op te zetten die buiten de aansprakelijkheid omgaan, maar die je wel vindt dat nodig zijn, dan spreek je zo'n regeling als privébedrijf in principe af voor een bepaalde hoeveelheid tijd en voor een bepaalde hoeveelheid budget zodat je ook kunt zien of dit helpt, of er wat extra nodig is of dat het de plank mislaat. Dat soort elementen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Snapt u dat als ik een Shellmemo van begin 2016 tegenkom waarin staat dat NAM in 2016 van plan is om de kosten van onder meer schadeherstel flink terug te krijgen, ik denk: ja, het heeft niks meer met ruimhartigheid te maken als dat gewoon de doelstelling is?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat het een ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is een plan.

De heer **Schotman**:

Ik herken me niet helemaal in dat citaat. Dat is even de struikeling die ik heb. Ruimhartigheid is een heel moeilijk begrip, heb ik eerder gezegd. Je probeert het altijd gewoon te plaatsen, in te vullen op de manier waarop je dat zou willen invullen. De schadeafhandeling, daar waar het gaat om de hoeveelheid geld die er beschikbaar voor moet worden gemaakt, is nooit een issue geweest bij ons. Dus dat is onbeperkt. Dat is ongelimiteerd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is een memo van Shell uit januari 2016, waarin wordt gesproken van kostenreductie over het schadeherstel. Het is een plan om in 2016 de kosten van het schadeherstel flink terug te dringen. Op welke manier heeft NAM hier invulling aan gegeven?

De heer **Schotman**:

We hebben zeker geen invulling gegeven aan zoiets als dit door minder schade te accepteren of elementen daarvan. Als het schadeherstel inefficiënt is gebeurd, als bijvoorbeeld het vervangen van een schoorsteen €40.000 heeft gekost, daar waar het misschien te veel tijd heeft gekost, kan je altijd kijken of dingen efficiënter kunnen. Anders herken ik dit niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het plan is om het met een derde terug te dringen.

De heer **Schotman**:

Nee. Dat herken ik echt helemaal niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is een memo van Shell. Ik heb 'm hier. Januari 2016.

De heer **Schotman**:

Ik geloof u. Wij hebben nooit schadevergoeding budgettair teruggedrongen. Die een derde herken ik dus echt niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hij opgesteld door Andy Brown. In dit memo staat dat de Groningenset in 2015 in waarde is gedaald.

De heer **Schotman**:

Wij hebben nooit gewerkt aan beperking van schadekosten. Dat was een apart budget. We hebben heel nadrukkelijk gewoon geld gereserveerd voor de schade en dat is inclusief regelingen die erbij komen kijken, inclusief die plus die mensen nodig hebben. Wat het is, dat is het. We hebben wel per individuele regeling besproken wat je wel zou kunnen doen en wat je niet zou kunnen doen. Daar hebben we dingen aan toegevoegd. De opkoopregeling stamt bijvoorbeeld uit die tijd. Er zijn andere elementen toegevoegd in de loop van de tijd. Dus ja, dat is wat ik eraan kan toevoegen.

De heer **Kwint** (SP):

Dan moet u wel één iets uitleggen. Ik snap dat in de relatie tussen NAM en haar aandeelhouders, aandeelhouders soms overleg hebben, plannen hebben en die doorgeven aan NAM. Maar wat hier staat, is dat het de ambitie is van NAM. Wat hier niet staat, is: wij, Shell, gaan tegen NAM zeggen dat zij de kosten met een derde moeten terugbrengen. Hier staat: nee, het is het doel

van NAM, een ambitieus doel, om de kosten verder in te perken als het om schadeafhandeling gaat en dat kan oplopen tot een derde.

De heer **Schotman**:

De manier waarop wij daar invulling aan hebben gegeven, is nadrukkelijk kijken of je op een of twee plaatsen nog efficiënter kunt zijn. Ik vind het een heel groot percentage eerlijk gezegd en wij hebben heel nadrukkelijk altijd gezegd dat schade die van onze gaswinning komt, wordt vergoed. Daar kan geen enkele onzekerheid over zijn. We hebben er ook nooit over nagedacht of dat anders zou moeten.

De heer **Kwint** (SP):

Er wordt echt over een forse reductie gesproken en een ambitie om ook de aansprakelijkheid in te perken.

De heer **Schotman**:

Wij hebben absoluut altijd het motto gehad -- dat is altijd mijn bedoeling geweest -- om schade af te handelen die moest worden afgehandeld en dat dat zou moeten gaan met een redelijke plus.

De heer **Kwint** (SP):

Dan iets anders: het wetsvoorstel dat de positie van de Nationaal Coördinator Groningen moet versterken. Het doel van het wetsvoorstel waaraan in het najaar 2016 aan wordt gewerkt, is om de Nationaal Coördinator onder meer doorzettingsmacht te geven richting bijvoorbeeld NAM, richting Centrum Veilig Wonen. Wat vond u van dit wetsvoorstel?

De heer **Schotman**:

Toen het wetsvoorstel ons ter ore kwam -- wij werden uitgenodigd bij Economische Zaken voor een toelichting -- had ik heel gemengde gevoelens. Ik vond het van de ene kant een goed voorstel, omdat de instructiebevoegdheid nadrukkelijk nodig was. Ik vond het een minder goed voorstel, omdat de instructie, de zeggenschap, wel over zou worden gebracht naar de Nationaal Coördinator, maar de aansprakelijkheid, in de meest brede zin van het woord, bij NAM zou blijven. De structuur was er een waarin het CVW zou worden aangestuurd door de Nationaal Coördinator Groningen en dus ook in een spagaat zou komen te zitten met NAM, waar ze nog steeds de contractor voor waren. Ik heb dat gezien als een mogelijkheid om een extra stap te maken. Ik dacht: waarom gaan we niet de hele weg, waarom doen we niet én de instructiebevoegdheid én zetten we NAM echt op

afstand? Aan de discussie over dat wetsvoorstel, dat ik helemaal begreep, hebben wij toegevoegd dat er misschien nog wel een beter voorstel te maken was. We hebben afgesproken dat we in de maanden daarna heel hard zouden werken om dat betere wetsvoorstel, dat in onze ogen NAM veel meer op afstand zou zetten, mogelijk te maken.

De heer **Kwint** (SP):

We hadden het net over dat memo over het inperken van de kosten. U heeft het nu over de discussie over of je wel financieel aansprakelijk bent, maar er eigenlijk weinig invloed meer op kunt uitoefenen. Was u er bang voor dat dit wetsvoorstel precies daarvoor zou zorgen, dat NAM minder invloed kon uitoefenen op het schade- en versterkingsproces, maar nog wel de rekening moest blijven betalen?

De heer **Schotman**:

We hebben nooit zorgen gehad of we de rekening moesten betalen. Dit ging niet over middelen of over geld. Het ging wel over hoe je afspraken maakt en hoe je op een gegeven moment controle hebt op waar het geld aan wordt uitgegeven en of je dat kunt herkennen. Dat was onze grootste aarzeling. Wij vonden het eerlijk gezegd tegelijkertijd ook veel eleganter dat je NAM niet ergens daar tussenin had, maar om dan een structuur te verzinnen waarin NAM overleg heeft met de overheid en de overheid rechtstreeks dealt met en de zorgen kan oppakken van de burger in Groningen.

De heer **Kwint** (SP):

Dus u was niet bang voor een soort blancocheque-effect waarbij u alleen nog maar zou moeten opdraaien voor de kosten?

De heer **Schotman**:

Nee, ik zag gewoon complicaties, waarin bijvoorbeeld zo'n Centrum Veilig Wonen een beetje tussen NAM en NCG in zou kunnen staan. Ik had sterk het idee: als je dat dan wilt doen, maak dan CVW of een soortgelijke organisatie onderdeel van de overheid en laat NAM gewoon met die overheid werken.

De heer **Kwint** (SP):

Welke acties heeft u naar aanleiding van dit wetsvoorstel ondernomen? Er is op een gegeven moment een wetsvoorstel. Wat gebeurt er dan bij NAM?

De heer **Schotman**:

We hebben gedacht: kunnen we dit nou niet als een extra stap doen, kunnen

we nou niet gewoon NAM ertussenuit krijgen? We hebben daar een team op gezet dat heel nadrukkelijk heeft geprobeerd om een alternatief wetsvoorstel te maken, met de NCG, met EZ, zodat we de minister in elk geval de mogelijkheid konden geven om een keuze te maken tussen het oorspronkelijke idee en het alternatief.

De heer **Kwint** (SP):

In voorbereidende notities van NAM merken wij dat de weerstand wel dieper zit. U zegt nu "wij wilden eigenlijk een stap verder gaan", maar wat wij lezen is dat NAM het gewoon niet acceptabel vond om op deze manier eigenlijk, om het maar zo te zeggen, niks te kunnen kiezen van wat er op het menu stond, maar uiteindelijk wel het etentje moest betalen.

De heer **Schotman**:

Nee. Ik heb dat echt anders gevoeld. We hebben heel nadrukkelijk samengewerkt met alle partijen. Er is ontzettend intens gewerkt aan iets wat volgens mij voor de Groninger gewoon uiteindelijk een betere situatie zou zijn, met NAM meer op afstand. We hebben dat in goede samenwerking gedaan en zijn gekomen tot een alternatief voorstel in maart of misschien februari, rond die tijd.

De heer **Kwint** (SP):

Die voorbereidingsnotities worden toch met een doel geschreven, neem ik aan? Daar staat toch de positie van NAM in gemarkeerd? Op het moment dat wij daar lezen dat die het niet acceptabel vindt om met deze wet aan de slag te gaan, juist vanwege de angst voor een soort onbeperkte aanspraak ...

De heer **Schotman**:

Ik denk eerlijk gezegd dat het veel beter is dat je een nog beter voorstel doet.

De heer **Kwint** (SP):

Dat weet ik. Dat heeft u gezegd, maar dat was niet mijn vraag. Mijn vraag is hoe het dan kan, wanneer u dat zo anders voelt, dat NAM wel allerlei memo's schrijft over dat zij dat niet kan accepteren en dat op alle mogelijke manieren in verzet moet worden gekomen tegen deze wet.

De heer **Schotman**:

Ik denk dat dat scherpe taal is.

De heer **Kwint** (SP):

Zeker.

De heer **Schotman**:

Ik denk dat het een fundamenteel probleem was dat wij als privébedrijf onder instructiebevoegdheid zouden worden geplaatst, maar wel de aansprakelijkheid zouden houden. Wij vonden dat een alternatief een beter idee was. We hebben, met te scherpe bewoordingen misschien, nadrukkelijk geprobeerd om dat alternatief te presenteren. Het was ons heel duidelijk dat de wet in principe doorging zoals die oorspronkelijk was bedoeld, tenzij iemand een beter idee vond en dat moest dan wel op tijd gebeuren.

De heer **Kwint** (SP):

We zijn -- even kijken -- anderhalf uur bezig of zo en we zijn al een paar keer op een moment gekomen dat u vooruit verwijst naar deze gesprekken en zegt: we wilden eigenlijk ... "Natuurlijk, dit ging misschien niet goed, maar eigenlijk moesten we gewoon meer op afstand gezet worden." Maar elke keer op het moment dat wij voorstellen zien passeren waarin dat langskomt, is de eerste reactie van NAM: ja, maar niet zo, we willen niet zo op afstand gezet worden.

De heer **Schotman**:

Het eerste voorstel was nadrukkelijk niet op afstand. Dat was erbij betrekken. Wij wilden juist op afstand.

De heer **Kwint** (SP):

Het Centrum Veilig Wonen was al op enige afstand. Dat was het eerste stapje.

De heer **Schotman**:

Door heel veel mensen -- u heeft dat ook zelf aangegeven -- werd dat niet als genoeg ervaren. Dat was nog te dichtbij, de vinger in de pap. Wij vonden het helderder voor de Groninger -- dat hebben we nadrukkelijk ook in allerlei feedback zo gehoord -- om echt op afstand te komen. Wij probeerden dus het wetsvoorstel te verbeteren door die volgende stap te maken.

De heer **Kwint** (SP):

Wanneer wij indrukken lezen zoals dat het voelt alsof de eigen portemonnee uit handen gegeven wordt, dan correspondeert dat niet met hoe u in die discussie stond?

De heer **Schotman**:

Niet de eigen portemonnee, wel de controle erover. Je kunt als bedrijf, als privaat bedrijf, niet alle controle weggeven zonder dat je een idee hebt over hoe dat precies wordt gereguleerd. Dat is helaas de zakelijke kant van dit soort geschillen. Je kunt dat oplossen door dan echt een volgende stap te maken, door een fonds op te richten, zoals dat bijvoorbeeld in 2018 is gebeurd. Dit was onze eerste stap om dat mogelijk te maken.

De heer **Kwint** (SP):

Er komen dan uiteindelijk gesprekken, op zoek naar een alternatief voor dit wetsvoorstel. De gesprekken over NAM op afstand. U had het er eerder al over. Werden die ook op initiatief van NAM gestart, die gesprekken?

De heer **Schotman**:

De discussie over NAM op afstand zoals die met EZ werd gevoerd, was eerlijk gezegd in dezelfde vergaderingen als waarin de instructiewet werd besproken. Dit was dus het alternatief voor die wet. Daar praten we nu al de hele tijd over.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, precies. Het was het alternatief dat NAM op tafel legde voor dit wetsvoorstel.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Uiteindelijk gaat het wetsvoorstel van tafel. Je zou ook kunnen zeggen: NAM had succes met het voorstel dat zij gedaan heeft. Sorry, ik dacht dat u bezwaar had tegen de manier waarop ik het formuleerde.

De heer **Schotman**:

"Succes" vind ik altijd een heel moeilijk woord. Dat herken ik niet. We hebben nadrukkelijk geprobeerd om een alternatief te maken. Het oorspronkelijke wetsvoorstel had natuurlijk ook heel veel invloed op andere partijen, bestuurlijke partijen, in de regio. Dat heeft zijn eigen koers gelopen. Hoe dat is gegaan, weet ik niet.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe bedoelt u dat? Wat bedoelt u met: het had een eigen dynamiek in de regio?

De heer **Schotman**:

Ik heb niet precies overzicht over wat er is gebeurd met de instructiewet en de discussie daaromheen. Ik heb wel een beeld van wat er met NOA is gebeurd. Dat hebben we proberen af te maken. Dat is een vrij grote stap natuurlijk en die stap was -- daar heb ik de feedback van gekregen na de verkiezingen -- zo groot dat dat niet meer passend was voor een demissionair kabinet.

De heer **Kwint** (SP):

En dat het dus even ...

De heer **Schotman**:

Op ijs.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, precies. Is dat volgens u de reden waarom het wetsvoorstel nooit is ingevoerd?

De heer **Schotman**:

De reden dat het wetsvoorstel dat wij hebben proberen te ontwikkelen als een verbeterde stap van de instructiewetgeving niet is ingevoerd, is, zo heb ik begrepen, dat het toch wel een heel grote stap zou zijn in die tijd.

De heer **Kwint** (SP):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

We zijn inmiddels al ruim anderhalf uur bezig. Ik stel voor dat we even pauzeren. We gaan over een kwartier verder.

De vergadering wordt van 14.53 uur tot 15.09 uur geschorst.

De **voorzitter**:

We gaan weer verder en ik geef het woord aan mevrouw Kathmann.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We gaan naar 31 maart 2017. Op die dag kondigt Hans Alders, de Nationaal

Coördinator Groningen, aan dat NAM zich terugtrekt uit het schadeproces. In hoeverre was NAM betrokken bij deze aankondiging?

De heer **Schotman**:

NAM was helemaal betrokken bij het overgaan op een andere manier van schadeafhandeling, dus helemaal.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Had u dan ook contact gehad met Alders over deze aankondiging?

De heer **Schotman**:

De aankondiging specifiek is door Alders gedaan. We hebben in de maanden daarvoor heel druk gezocht, met geweldig veel steun ook van de Nationaal Coördinator Groningen, en iets gevonden waardoor mensen die gedupeerd waren, gewoon veel objectiever het schadeproces in konden gaan en de uitkomst konden krijgen, de zogenaamde TNO-methode. Wij vonden eigenlijk ook dat het kon worden geïmplementeerd in de spirit van NAM op afstand, waar we net voor de pauze over spraken. Dit zouden we ook willen implementeren. Dus die methode is in gezamenlijkheid ontwikkeld, met een grote rol van de Nationaal Coördinator Groningen. Wij vonden het een mooie stap om uit het schadeprotocol, het schadeproces te stappen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus als ik u vraag hoe deze aankondiging zich verhiel tot de gesprekken over NAM op afstand, de NOA-gesprekken waar we het zojuist over hadden, dan zegt u eigenlijk: dit lag volledig in lijn?

De heer **Schotman**:

Ja, dat paste er in mijn beoordeling goed in. Ik denk dat het een goede stap voorwaarts was voor de mensen die graag meer objectieve schadebeoordelingen zouden willen hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus het was een stap naar objectieve schadebeoordelingen, volgens u.

De heer **Schotman**:

Ja, dat was het idee.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Welke afspraken lagen er tussen NAM en Alders van voor 31 maart over hoe het nieuwe schadeproces moest worden ingericht?

De heer **Schotman**:

Heel in het kort. We hadden een methodiek uitgetest in het buitengebied, op heel veel gevallen. Daar was dus al geen discussie meer over. We hebben met de NCG afgesproken dat die kon worden overgenomen en dat wij eruit zouden stappen. Dat zou 24 maart gebeuren, een week voor die 31 maart. Toen bleken er toch nog bezwaren te zijn bij sommige partijen in de regio. Alders heeft gevraagd of er ruimte kon zijn om dat aan te pakken en die ruimte hebben wij gegeven. Wij vonden het belangrijk om die aankondiging te doen. We hebben ook een afspraak gemaakt om hem niet alleen dat protocol af te laten maken, zodat het wel volledig draagvlak zou hebben. Helemaal buiten NAM om dus. We hebben ook afspraken gemaakt over wat dan in de volksmond "de schone lei" is genoemd. Dat was een verzoek van de maatschappelijke stuurgroep of de bestuurlijke stuurgroep -- daar wil ik vanaf wezen -- om nadrukkelijk als een soort van coulance alle open gevallen van voor 31 maart, met name C-schades, nog eens onder de loep te nemen en daar een passend, ruimhartig aanbod voor te doen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan ga ik even terug naar het moment van aankondigen. Dat is 31 maart. Waarom wordt er eigenlijk voor 31 maart gekozen om dat naar buiten te brengen? Heb ik u goed begrepen dat dat is omdat er eerst nog afgestemd moest worden?

De heer **Schotman**:

Het idee was om 31 maart het protocol over te dragen. De NCG heeft dat besloten. Die heeft dat ook naar zich toe getrokken. Dat is prima. Vandaar ook de aankondiging van de NCG. De twee randvoorwaarden waren dat er nog iets moest worden gedaan aan het protocol om het draagvlak te verbeteren -- de pogingen daartoe zijn nadrukkelijk gebeurd buiten NAM om; daar weten we ook niet zo gek veel van -- en die "schone lei"-actie waarbij werd gevraagd te kijken naar oude schadegevallen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Op 1 juli 2017 moet er uiteindelijk een nieuw schadeprotocol liggen.

De heer **Schotman**:

Dat was de keuze die Hans Alders heeft gemaakt, ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Tot de komst van het nieuwe schadeprotocol worden nieuwe

schademeldingen niet afgehandeld. Dat hele schadeproces komt stil te liggen. Waarom is daarvoor gekozen?

De heer **Schotman**:

Daar is voor gekozen door de NCG. Die 1 juli is niet onze keuze. Wij vonden daar eigenlijk niet zo gek veel van. Ik had sterk het idee dat het een kwestie van weken was om dat protocol aan te passen zodat het een breder draagvlak had. Dat korte oponthoud, maar dan wel meteen beginnen, vers beginnen, fris beginnen, vond ik niet onlogisch.

De heer **Kwint** (SP):

Mijn collega Kathmann vroeg net waarom ervoor gekozen is om het nieuws op 31 maart naar buiten te brengen. Op 31 maart komt ook de uitkomst van de zogenaamde "proef buitengebied" van Centrum Veilig Wonen naar buiten, dus de proef die zij gedaan hebben om te kijken in hoeverre schades die aan rand van de contour liggen ook door aardgaswinning kunnen zijn veroorzaakt. De uitkomst van die proef, die onder andere door ingenieursbureau Witteveen+Bos wordt gedaan, is: nee, het is geen aardgaswinningschade die in deze huizen zit. In hoeverre is erover gesproken dat deze twee dingen tegelijkertijd naar buiten gebracht moesten worden?

De heer **Schotman**:

Daar heb ik geen herinnering aan. Dat zult u aan de heer Alders moeten vragen, die daar gewoon nadrukkelijk de regie over voerde. Dat vond ik ook helemaal prima. Ik heb wel begrepen dat de discussie daarover een van de drempels was, of een van de dingen was waar de bestuurlijke partijen nog verder over wilden spreken, van: hoe nemen we dat nou mee? Maar niet in mijn ... Daar heb ik geen overzicht over.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe bedoelt u: hoe nemen we dat dan mee?

De heer **Schotman**:

Ik heb begrepen dat de lessen of elementen uit het eerder uitproberen van die methode een element konden zijn in hoe het uiteindelijke schadeprotocol eruit moest zien.

De heer **Kwint** (SP):

Maar naar uw weten was het naar buiten brengen niet iets wat samenhangt?

De heer **Schotman**:

Nee, er zat geen agenda achter.

De heer **Kwint** (SP):

Nee, precies. U zei het net zelf al: het lukt niet om voor 1 juli 2017 een nieuw schadeprotocol te hebben. Waarom niet?

De heer **Schotman**:

Dat zult u aan de heer Alders moeten vragen, want wij waren daar nadrukkelijk op afstand van, dus wij hebben ons niet bemoeid met die discussie. Ik was er wel in geïnteresseerd. Ik heb weleens een keertje vragen gesteld, van: hé, waarom loopt het nou niet zo goed? Er kwam volgens mij een eerste concept uit, pas ergens na 1 juli. Midden juli, denk ik. Dus het waarom zult u aan iemand anders moeten vragen.

De heer **Kwint** (SP):

Het is niet alsof NAM daar helemaal geen betrokkenheid bij had. Voor 1 juli ligt er al een concept. Dat was voor 1 juli -- maar goed, dat doet er niet zo heel veel toe -- en NAM reageert zelf: wij vinden de reikwijdte van dit conceptprotocol te breed.

De heer **Schotman**:

Wij vonden het conceptprotocol dat er in maart lag, een prima conceptprotocol om mee verder te gaan. Wat er precies is bediscussieerd en is aangepast in de maanden daarna, daar zult u andere mensen over moeten bevragen, want daar hebben wij juist afstand van genomen. Dat protocol is op een gegeven moment wel bij ons teruggekomen, omdat het uiteindelijk gefinancierd moest worden. Toen was het blijkbaar dusdanig veranderd dat daar toen discussie over is ontstaan. In juli/augustus zal dat zijn geweest.

De heer **Kwint** (SP):

Want u vond de reikwijdte te breed?

De heer **Schotman**:

Ik herinner me daar twee elementen van zorg. Het allerbelangrijkste element was dat deze methode juist heel objectief -- ik gebruik dat woord expres -- voor de Groninger duidelijk maakte "als het dat is, wordt het herkend; we gaan eindelijk af van de persoonlijke beoordeling van A-, B- of C-schades", maar dat dit een beetje werd verweven met elementen van ruimhartigheid,

extra's, die zouden kunnen worden afgewikkeld. Het verlies van die causaliteit was denk ik het fundamentele discussiepunt in die tijd.

De heer **Kwint** (SP):

Dus het bezwaar van NAM zat 'm in het verlies van causaliteit. U moet me maar corrigeren als ik het verkeerd samenvat. Het nieuwe schadeprotocol zou heel strak moeten sturen op duidelijkheid voor de Groninger: als de relatie is aangetoond, gaat er vergoed worden.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

En die extra's, daar liep het fout voor de NAM. Dat vond men te ...

De heer **Schotman**:

Wij vonden ... In ieder zoals ik het heb begrepen, want we hadden een aardbevingsafdeling in NAM en dit is vooral begeleid door mijn aardbevingsdirecteur, "begeleid" in die zin dat hij daar weer in discussie kon. Maar het belangrijkste punt dat ik me daarvan herinner, is dat er geen probleem is met ruimhartig zijn en dat er geen probleem is met de TNO-methode, maar dat als je die twee met elkaar vermengt en je dus de causaliteit verliest -- het is niet helemaal duidelijk: je krijgt een vergoeding, maar het is minder duidelijk of het veroorzaakt wordt door gaswinning -- je een discussie opent waar uiteindelijk de mensen met name in het centrum van het gebied, die het meeste last hebben van de aardbevingen, niet vrolijker van worden. Dus wij vonden het belangrijk om een methode die nadrukkelijk was ontwikkeld buiten NAM, in elk geval zuiver te houden.

De heer **Kwint** (SP):

Dat is toch altijd een probleem met ruimhartigheid?

De heer **Schotman**:

Je kunt het ook ernaast doen. Je kunt een afspraak maken. We zijn later in het jaar in discussie gekomen met Groningse bestuurlijke partijen en daar is eerlijk gezegd hetzelfde protocol gebruikt, met misschien nog wel veel meer ruimhartigheid als je dat wilt meten in wat voor extra's er zijn meegenomen in het pakket, maar niet met elkaar vermengd.

De heer **Kwint** (SP):

U verwijst naar die gesprekken. Op wiens initiatief vinden die gesprekken tussen NAM en de provincie plaats?

De heer **Schotman**:

Naar ik heb begrepen was er een algemene zorg in de regio. Op 31 maart stoppen is het makkelijke deel van het verhaal, maar dan bouwt langzaam maar zeker het aantal schadegevallen zich op. Je zal maar in Slochteren hebben gewoond en 27 mei die aardbeving hebben gehad. Half juli of zo mocht je dan geloof ik je naam en je adres opgeven en voor de rest was het niet duidelijk wat ermee ging gebeuren. Ik vond dat een onhoudbare situatie. Wij werden benaderd door de provincie, voor zover ik heb begrepen. De vraag was eigenlijk: de overheid ziet hier ook zorg in, wij hebben een zorgplicht als het gaat om schadeafhandeling, we zitten blijkbaar in een impasse, zullen we kijken of we dit op een andere manier kunnen doen dan de manier die in augustus niet lukte?

De heer **Kwint** (SP):

Wat is er besproken tijdens die gesprekken, concreter?

De heer **Schotman**:

Dat weet ik niet precies. Ik heb nadrukkelijk het idee gekregen van mijn mensen dat er in eerste instantie is gesproken over het protocol, of dat op een andere manier zou kunnen. Ik heb begrepen dat daarna breder elementen zijn toegevoegd: versterking, extra elementen in regelingen. Er was zelfs een eerste, heel primaire gedachte over waardevermindering, meen ik me te herinneren. Dat is besproken.

De heer **Kwint** (SP):

Nou is er iets opvallends aan die gesprekken, namelijk dat de Nationaal Coördinator Groningen er niet bij betrokken is. Die heeft wel het schadeprotocol ... Nou ja, hij kondigt aan dat u uit het schadeproces stapt. Vervolgens moet er in gezamenlijkheid een nieuw protocol gevonden worden, maar hij is de grote afwezige bij die gesprekken. Hoe komt dat?

De heer **Schotman**:

Dat zult u ook aan Alders moeten vragen. Er zijn heel veel overheden in deze uitdaging in Groningen, en de verhouding tussen EZ, de provincie en de NCG is mij ook niet altijd duidelijk. Ik heb nadrukkelijk aan mijn aardbevingsdirecteur gevraagd: neem contact op met de NCG, zodat het in

elk geval iedereen duidelijk is wat er gebeurt. Maar het antwoord op de specifieke vraag kan ik u niet geven.

De heer **Kwint** (SP):

Dat is het eerste wat opvalt als je ziet wie er bij die gesprekken zijn.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Heeft u van uw directeur nog teruggehoord of hij dat heeft laten weten aan de NCG?

De heer **Schotman**:

Ja. Hij heeft dat laten weten. Absoluut.

De heer **Kwint** (SP):

Dus de NCG was ervan op de hoogte dat er buiten hem om gesprekken gevoerd werden?

De heer **Schotman**:

Ik denk niet vooraf, maar op een gegeven moment is er absoluut over gesproken. Zo is mij dat verteld.

De heer **Kwint** (SP):

Op 8 januari 2018 vindt de beving van Zeerijp plaats en dan ligt het schadeproces nog steeds stil. Op 31 januari kondigt minister Wiebes aan dat er een nieuw protocol ligt. Schadeafhandeling wordt dan publiekrechtelijk georganiseerd. NAM zal alleen nog aan de achterkant betrokken zijn, om de kosten te betalen. Er wordt een betalingsovereenkomst opgesteld tussen NAM en het ministerie van EZ. Op welke manier is NAM betrokken geweest bij het nieuwe schadeprotocol dat tussen Zeerijp en eind januari ontstond?

De heer **Schotman**:

Ik heb sterk idee dat er vooral in januari activiteit was. Daar zijn wij bij betrokken geweest, omdat je bij de achterdeur, om uw woorden te gebruiken, goed moet regelen wat aan de voordeur nodig is aan middelen. Dus er zijn absoluut discussies geweest tussen EZ en NAM over hoe je dat vormgeeft.

De heer **Kwint** (SP):
Wie voerde die onderhandelingen?

De heer **Schotman**:
Er waren twee teams in NAM en EZ. Ik heb er ook persoonlijke betrokkenheid bij gehad.

De heer **Kwint** (SP):
Schuift de NAM dan soms aan? Hoe moet ik dat voor me zien?

De heer **Schotman**:
Ik denk dat het heel veel op afstand is geweest, telefonisch. Dus "aanschuiven" is een beetje minder letterlijk.

De heer **Kwint** (SP):
NAM op afstand, in die zin.

De heer **Schotman**:
Letterlijk, ja. 200 kilometer.

De heer **Kwint** (SP):
In hoeverre was NAM betrokken bij het besluit om schade publiekrechtelijk te organiseren?

De heer **Schotman**:
Nee, wij waren daar niet bij betrokken. De minister heeft besloten om het op deze manier aan te pakken. Daar was medewerking van NAM voor nodig, om dat sluitend te maken.

De heer **Kwint** (SP):
Uiteraard. Geldt hetzelfde voor de betalingsovereenkomst? Of is dat meer ...

De heer **Schotman**:
Dat weet ik niet meer precies, maar de betalingsovereenkomst is een onderdeel van hoe je het sluitend maakt. Dus ik denk dat het dezelfde vraag is.

De heer **Kwint** (SP):
Had u daarin ook persoonlijk contact met minister Wiebes?

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Regelmatig? Was dat om conclusies door te nemen of juist om een richting uit te zetten?

De heer **Schotman**:

Ad hoc. Het probleem is een beetje -- we hebben die discussie voor de pauze ook gehad -- dat als je twee clubs bij elkaar brengt die proberen de risico's in kaart te brengen voor hun club, of het nu EZ, de provincie of NAM is, er vaak adviezen worden gegeven, oordelen worden gegeven, aansturing wordt gedaan die dan uiteindelijk niet blijken te werken, niet matchen. We hebben dus een of twee keer een knoop moeten doorhakken wanneer er uit al het hele goede advies toch niet iets kwam wat eigenlijk zo ontzettend broodnodig was voor de Groningers. Want het is natuurlijk wel tien maanden of zo, negen maanden, dat het hele schade opnemen stil heeft gelegen.

De heer **Kwint** (SP):

Dat klinkt wederom -- corrigeert u mij wanneer ik het verkeerd hoor -- alsof u af en toe beiden nodig was om binnen uw eigen organisaties te voorkomen dat het alleen maar ging om het afperken van de aansprakelijkheid van de eigen organisatie.

De heer **Schotman**:

Om goede, sluitende afspraken te maken die ook duurzaam zouden zijn. We hebben aan het begin van dit jaar met die subsidieregeling gezien dat als je de achterdeur niet op dezelfde manier goed afspreekt als de voordeur, er toch dingen misgaan en dat wilden we niet.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, precies. Uiteindelijk gaat in maart 2018 de Tijdelijke commissie mijnbouwschade Groningen van start. Die begint logischerwijs met een forse achterstand, want het schadeproces heeft een jaar stilgelegen. Wie draagt daarvoor uiteindelijk de verantwoordelijkheid, in uw optiek?

De heer **Schotman**:

Voor het stilliggen?

De heer **Kwint** (SP):

Ja, en voor het feit dat het dus een jaar lang stil gelegen heeft.

De heer **Schotman**:

Ik vind het een moeilijke, omdat je probeert te balanceren wat voor het draagvlak beter is. Dat is dat NAM op afstand komt te staan. Dat leek mij echt een goede zaak. Tegelijkertijd denk ik dat we nooit goed hebben afgesproken hoe dat nou met de zorgplicht daar zit. Dus wij voelden ons in elk geval moreel verantwoordelijk om te kijken naar andere manieren om die schade weer op te pikken. Als het niet via de structuur van de NCG gaat, dan misschien via een andere manier, zeker als daarom wordt gevraagd door de provincie, die toch uiteindelijk gewoon de belangen van haar burgers dient. Dan moeten we verder. Dus we hebben dat in elk geval nog gevoeld als iets waar we naar moesten luisteren.

De heer **Kwint** (SP):

Wie acht u uiteindelijk verantwoordelijk voor het feit dat het een jaar heeft stilgelegen?

De heer **Schotman**:

Mijn verwachting was dat het helemaal niet stil zou liggen, 24 maart. Ik denk dat er tussen die datum en januari veel discussies, veel andere meningen, hebben plaatsgevonden buiten ons zicht. Ik voel me wel verantwoordelijk voor de schadeafhandeling binnen deze context, maar waarom dat protocol zo lang is blijven lopen: NAM op afstand, juist niet.

De heer **Kwint** (SP):

Precies. Mijn vraag is ook niet "was NAM ervoor verantwoordelijk?", maar "vanuit uw betrokkenheid bij die situatie, wie vindt u uiteindelijk de primair verantwoordelijke partij om ervoor te zorgen dat dit niet een jaar had stilgelegen?"

De heer **Schotman**:

Het is niet aan mij om dat te beoordelen, maar het was natuurlijk een heel bewogen jaar, met veel verwachtingen, veel discussie. We hadden geen kabinet. We hebben pas geleden een heel lange formatie gehad, maar die in dat jaar was ook niet de kortste, denk ik. Dat zijn elementen die ik weleens heb gehoord, maar u zult de anderen ook moeten bevragen.

De heer **Kwint** (SP):

Vindt u dat het nu aan de achterkant voldoende geregeld is?

De heer **Schotman**:

"Nu" is de regeling van vanaf 19 of wat is het ...

De heer **Kwint** (SP):

Ja, nou, 2019.

De heer **Schotman**:

Nee, het gaat niet om het jaartal, maar om de datum die u bedoelde in ...

De heer **Kwint** (SP):

Nee, ik bedoelde meer ... Ik zal uitleggen wat ik bedoelde. Wij horen in onze gesprekken nog regelmatig dat het bij de afspraken tussen NAM en de overheid nog niet altijd even goed gaat over wie er betaald moet worden of wie er moet betalen, hoeveel er betaald moet worden, de mate van verantwoording die moet worden afgelegd; dus dat er nogal wat discussie is tussen NAM en de overheid.

De heer **Schotman**:

Dat hoor ik natuurlijk ook, maar ik hoor het ook van een zijlijn en van een afstand. Daar zit ik niet in, dus dat zult u ook moeten vragen aan mensen die er wel in zitten.

De heer **Kwint** (SP):

Dan schrijven we die ook op. Dank u wel.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar er zijn afspraken gemaakt in 2018 en daar is nu gedoe over. Dus waar denkt u dan dat er gedoe over kan zijn?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat u twee regelingen door elkaar haalt. Dit is de regeling die gaat over de schadeafhandeling, voor de achterdeur, zoals het instituut die op zich heeft genomen. Ik heb begrepen -- dat is mijn indruk -- dat waar nu gedoe over is, meer te maken heeft met implementatie van de Overeenkomst op Hoofdlijnen, die ergens die zomer is afgesloten. Dat zijn twee verschillende dingen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik sloeg ook nog even aan toen u het met mijn collega had over het overdragen van het protocol. Toen zei u: dusdanig aangepakt. "Aangepast", excuses. "Dusdanig aangepast", zei u. Als ik kijk naar het dossieronderzoek, wat ik daarin ben tegengekomen, herken ik dat eigenlijk niet zo. Hoe zag dat protocol er dan uit en wat waren dan de wijzigingen die aangebracht moesten worden na 31 maart, na die overdracht? Wat moest er dusdanig aangepast worden volgens u?

De heer **Schotman**:

Er was zorg over dat het protocol te specifiek was en dat het meer en beter op algemene principes kon worden gebaseerd, zodat er wat flexibiliteit was voor degenen die het zouden implementeren. Dat vond ik redelijk. Dat zou buiten NAM moeten worden bekeken, omdat het hele idee was dat wij als NAM nu eindelijk gewoon eens een keertje gingen luisteren naar die burger, die zei: jij moet er helemaal niet in zitten, dat moet niet jouw protocol zijn. Toen heb ik gedacht: wat de aanpassing precies is, weet ik niet. Ik kreeg de indruk dat het beperkt was in wat ervoor nodig is. Daarom hebben we gezegd: oké, daar vertrouwen we op.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan wil ik het met u hebben over de omvang van de gaswinning, want die is in uw jaren als NAM-directeur meerdere keren naar beneden bijgesteld. Wat was uw betrokkenheid bij de besluitvorming over het verlagen van de gasproductie?

De heer **Schotman**:

De beslissing van de minister zelf, daar waren wij niet bij betrokken. Niet rechtstreeks. Wel in de manier waarop wij SodM hebben geadviseerd op een regelmatige basis over het oordeel dat zij aan de minister wilden geven.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En hoe heeft u SodM geadviseerd?

De heer **Schotman**:

SodM had de gewoonte om een verwachtingsbrief te schrijven, die dan van de minister kwam, met inzichten die moesten worden aangeleverd. U heeft vanmorgen met Jan van Elk gesproken. Ik heb, nogmaals, niet gehoord wat u heeft besproken. Zijn team probeerde vorm en gestalte te geven aan de verwachtingen van SodM, die dan vervolgens zelf kon bekijken wat ze

daarvan vonden. Die hadden aanvullend werk, andere toetsing. En die adviseerden de minister.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En wat werd er dan concreet geadviseerd?

De heer **Schotman**:

In denk in het algemeen het in kaart brengen van de risico's die horen bij verschillende productieniveaus. Dat is het denk ik in het kort.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En als het gaat over het verlagen of verhogen van productie? Wat werd er geadviseerd over verlaging van productie bijvoorbeeld?

De heer **Schotman**:

Wat er vaak gebeurde -- we hebben die discussie vorige week ook gehoord over leveringszekerheid -- is dat de minister op de een of andere manier een afweging moest maken tussen veiligheid voor de Groningers en de impact op leveringszekerheid. Dat zit natuurlijk wat veiligheid bij, maar ook heel veel andere dingen. Dat heeft de minister altijd gedaan in mijn tijd. Daar waren wij dus niet bij betrokken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U was toch wel betrokken bij veiligheid en adviezen? U bent toch de operator? Dan bent u toch wel betrokken bij de veiligheid?

De heer **Schotman**:

Ja, dus wat we hebben gedaan, is in kaart gebracht ... Neem het winningsplan 2016. We hebben twee dingen gedaan. We hebben gezegd: drie niveaus die rond de leveringszekerheidsgedachte zaten van de Raad van State, die het jaar ervoor 27 bcm per jaar had aangegeven. We hebben gezegd: dit kun je seismisch en qua dreiging verwachten bij 33, dit kun je verwachten bij 27, dit kun je verwachten bij 20. Dan krijg je een beetje een beeld van als je nou hoger of lager gaat zitten dan minister -- dat heeft met leveringszekerheid en misschien nog andere dingen te maken ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat ik net concreet vroeg -- dan kunt u er dus wel antwoord op geven -- is wat uw betrokkenheid was bij besluitvorming over het verlagen van de gasproductie.

De heer **Schotman**:

Ik heb die vraag beantwoord, maar duidelijk niet goed genoeg.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U beantwoordde die net namelijk wel. U gaf er concreet invulling aan, aan wat er dus verwacht kon worden. U gaf dus advies -- dat gaf u net zelf aan - over wat er verwacht kon worden bij bepaalde productieniveaus. Dus wat voor advies gaf u over het verlagen van de gasproductie?

De heer **Schotman**:

Wij gaven het advies: als je, in dit voorbeeld, 20 bcm gaat produceren, 20 miljard kubieke meters, dan is dit het risicoprofiel dat je zou moeten verwachten op basis van de huidige inzichten van het model. Dat model was natuurlijk helemaal niet af in de begintijd van mijn werk, in de tijd dat ik directeur van NAM was. Dat was later veel beter. Dat was dus met verschillende niveaus van detail. Dat deden wij omdat onze toezichthouder, SodM, zei: "Jullie hebben dat model. Daar vinden we van alles van. Sommige dingen zijn goed en sommige dingen niet goed. Wij willen dat je deze analyses voor ons maakt. We willen dat je dat laat bekijken door anderen, maar we willen vooral dat je dat aflevert, zodat wij tijd hebben om er ook naar te kijken, daar iets van te vinden en er misschien onze dingen en onze eigen inzichten aan toe te voegen." Dat was de keten.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zal u een beetje helpen om het wat concreter te maken. In januari 2015 zegt u in een interview met het Dagblad van het Noorden dat er geen veiligheidsredenen zijn om het productieniveau van de gaswinning stevig naar beneden te brengen. Waarop baseerde u deze uitspraak?

De heer **Schotman**:

2015, zei u?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In januari 2015.

De heer **Schotman**:

Wat ik in januari 2015 heb gezegd -- ik denk dat ik ook in de Kamer ben geweest en daarover heb gesproken -- is dat de analyses die we op dat moment aan het doen waren ... Eerlijk gezegd ken ik de uitspraak helemaal niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Januari 2015: stevig naar beneden brengen, daar zijn geen veiligheidsredenen voor. Mijn vraag is: waarop baseerde u deze uitspraak?

De heer **Schotman**:

Dat antwoord moet ik u schuldig blijven. Wij hebben nadrukkelijk geprobeerd SodM te adviseren over de consequenties van dingen die gebeurden. Eerlijk gezegd heb ik hier geen herinnering aan en ik zou niet weten waar dat op gebaseerd is.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan ga ik toch nog een keertje proberen te helpen.

De heer **Schotman**:

Duidelijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik vind dit wel een belangrijk punt, want daar wordt nog iets aan vastgekoppeld. Het gaat om een interview met het Dagblad van het Noorden. Het Dagblad van het Noorden vraagt: "Welke drastische maatregelen zijn nodig om het vertrouwen te herstellen?" Dan antwoordt u: "Er zijn geen veiligheidsredenen om het productieniveau bij de gaswinning stevig naar beneden te brengen. Ik heb nadrukkelijk het woord schijnveiligheid in de mond genomen."

De heer **Schotman**:

Ja, dan denk ik dat ik begrijp waar het naartoe gaat. Dat is ook een referentie naar ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan is mijn concrete vraag: waarop baseerde u deze uitspraak? Op welke onderzoeken, welke resultaten?

De heer **Schotman**:

De uitspraak sec herken ik niet helemaal. Het zouden niet mijn woorden moeten zijn geweest, dus dat heb ik duidelijk verkeerd gezegd of er is ... Dat heb ik verkeerd gezegd, duidelijk. Het woord "schijnveiligheid" herken ik wel, want dat was de discussie die we in de Kamer hadden over de vraag of de discussie alleen moet gaan over productieverlaging. Daarvan heb ik destijds gezegd: "Nee, pas op. Productieverlaging kun je doen en als je de productie

verlaagt, is, naar voren kijkend, de hoeveelheid seismisch risico kleiner dan die was voor die productieverlaging." De relatie tussen productie en seismiciteit heeft u uitgebreid besproken in eerdere verhoren, maar we hebben ook te maken met de productie uit het verleden. Dus de medaille die de Groningers aan de achterkant hebben moeten ervaren, met alle ellende en alle tegenslag en diepe frustratie en boosheid die hoort bij die aardbevingen, is veroorzaakt door de 60 jaar dat wij als Nederland met zijn allen gas hebben gewonnen. Want dat is wat er in het reservoir is ingebouwd als bron van seismiciteit in de toekomst. Lang verhaal kort: je moet naar de productie kijken, maar ook naar het verstevigen van huizen. Als je alleen maar naar productie kijkt en niet naar verstevigen, of als je alleen maar naar verstevigen kijkt en niet naar productie, maak je het probleem te klein.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar u zegt daar dat er helemaal geen noodzaak is om naar productie te kijken, dus dat het niet gaat om en-en, maar dat het gaat over "er zijn gewoon geen veiligheidsredenen". Dat is nogal een uitspraak, dus daarom nogmaals: waarop baseert u dat dan, op welk onderzoek?

De heer **Schotman**:

Zoals u 'm nu zegt, klopt die niet. Ik zou ook niet weten waar dat op gebaseerd is. We hebben als NAM altijd heel nadrukkelijk gezegd, in mijn tijd, dat productie een beslissing van de minister is. Er zijn voor hem moverende redenen waarom die productie niet of niet snel naar beneden kan soms. Oké. Wij proberen in kaart te brengen wat de consequenties zijn aan de productiekant, voor de afweging aan de andere kant, met leveringszekerheid. En we moeten versterken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In april 2015 moet NAM door een voorlopige uitspraak van de Raad van State stoppen met de gaswinning bij de Loppersumclusters en in november volgt de definitieve uitspraak, waardoor de gaswinning nog verder daalt. Hoe reageerde u op de uitspraak van de Raad van State in april 2015?

De heer **Schotman**:

De meest rechtstreekste respons is uitvoeren. Dit soort beslissingen worden zo snel mogelijk geïmplementeerd. Ik heb me wel een beetje zorgen gemaakt over versterking en deed dat nog meer na deze Raad van State-uitspraak, omdat je als je twee knoppen hebt waarmee je de veiligheid van de Groningers kunt bedienen, één knop helemaal hebt gebruikt als je in

Loppersum woont. Mijn grootste zorg was eerlijk gezegd dat je die knop maar één keer kunt gebruiken. Je kunt het op nul zetten en dan valt er daar niet meer aan de productie te tornen. Je hebt dan twee, drie of vier jaar de tijd gehad. Het is natuurlijk best onzeker hoeveel tijd je hebt om het versterkingsprogramma op gang te brengen. Daar heb ik me wel zorgen over gemaakt, maar uiteraard volgen we de minister altijd en ook de Raad van State in de beslissingen die worden genomen. Meteen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe dachten de aandeelhouders in deze periode over het verlagen van de gaswinning?

De heer **Schotman**:

In mijn observatie waren de aandeelhouders er wel bezorgd over hoever het gaat als je de gasproductie verlaagt. Wat is veilig, wat is niet veilig? Ze hadden veel behoefte om te begrijpen hoe ze dat konden relateren aan het voortschrijdend inzicht in studies. Dat is de veiligheidskant van de zaak. De ander kant zult u de aandeelhouders moeten vragen. U bedoelt, neem ik aan, alle drie de aandeelhouders: de overheid en Esso en Shell.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja. U vertelde er net al even iets over, maar kunt u iets concreter zeggen wat uw inzet was namens NAM bij de gesprekken met het ministerie van Economische Zaken in deze periode?

De heer **Schotman**:

Ik heb met EZ nooit de productie besproken. Ik heb wel aangegeven dat als je productiebeperking hebt en tegelijkertijd ook elke dag in de winter de juiste hoeveelheid gas wilt hebben, je even moet nadenken over de capaciteitskant van de zaak. Maar over de volumes heb ik naar mijn beste weten nooit gediscussieerd met Economische Zaken. Ik heb zeker niet iets voorgesteld of iets ... Ik heb weleens een keertje beluisterd wat de overwegingen waren van het ministerie, maar anders niet.

De heer **Kwint** (SP):

Dan heb ik ook nog wel een vraag. Wij vinden in april 2015 een notitie ter voorbereiding op een diner met Economische Zaken waar u bij bent. Er zijn mensen van Economische zaken en u bent erbij. ExxonMobil is daarbij. De notitie zelf is van Shell. Daarin wordt juist gewaarschuwd voor die productiefilosofie. Daarin wordt juist gewaarschuwd: wij moeten niet

meegaan in het verhaal dat die gaswinning naar beneden moet om het veilig te krijgen, want als het een klein beetje veiliger wordt als we een klein beetje minder gaan winnen, dan wordt het in één keer een heleboel veiliger op het moment dat we een heleboel minder gaan winnen, en voor dat je het weet, zijn we dan klaar met het winnen van gas. Weet u over welk gesprek dat gaat?

De heer **Schotman**:

Ik herinner me een gesprek dat we hebben gehad, waarin meerdere onderwerpen aan bod kwamen. Ik heb me beziggehouden met de dingen die operationeel waren, de NAM-elementen. Ik heb als NAM-directeur geen zicht op stikstof of op andere dingen die je zou kunnen in de gasmarkt. Daar is over gesproken. Daar ben ik bij geweest, maar daar heb ik geen rol in.

De heer **Kwint** (SP):

Maar daar is ook gesproken over de productievolumes.

De heer **Schotman**:

Er is gesproken over de productievolumes. Die kan je op twee manieren bekijken. Je kunt kijken naar wat er nodig is om in kaart te brengen of iets veilig is. Voor de NAM is dat de hele discussie over de studies en hoe je dat model, dat HRA-model, betrouwbaar krijgt, onder begeleiding van SodM. En het gaat over versterken. Het gaat niet over die andere dingen.

De heer **Kwint** (SP):

Er staat heel expliciet in deze notitie: we moeten er met alle partijen naar streven dat aardbevingen weer een normaal onderdeel worden van gaswinning, weliswaar vervelend maar acceptabel gezien het lager risico en de grote voordelen voor de regio en voor de staatskas.

De heer **Schotman**:

Ik denk in het algemeen. Ik heb in dezelfde tijd weleens een interview gegeven, ook aan het Dagblad van het Noorden, over wat mijn doelstellingen waren, want ik was net aangetreden. Daarvan heb ik gezegd: schade moet netjes worden afgehandeld en er moet goed worden versterkt, zodanig dat veiligheid -- dat is het gevoel van veiligheid -- geen zorg meer is voor de Groninger die daar al veel te lang last mee heeft gehad. Dat is een beetje mijn insteek geweest, dus dat herken ik wel en dat past binnen dat bredere stuk, denk ik.

De heer **Kwint** (SP):

Er zijn dan al -- dat hoeft ik u niet uit te leggen -- serieuze zorgen over de veiligheid en de gevolgen van winning. In januari zegt u zelf: er zijn geen veiligheidsredenen voor. In april wordt een gesprek voorbereid en de insteek is: aardbevingen moeten weer een normaal onderdeel worden van hoe wij omgaan met gaswinning in dit land. Dan ontstaat er toch een beeld dat er wel heel erg veel zorgen waren over het steeds verder inperken van de gaswinning.

De heer **Schotman**:

Ik heb dat eerder ook gezegd in een antwoord. Ik was met name bezig met: hoe weet je nou wat veilig is? Dat is de NAM-insteek. Ik denk dat de aandeelhouders absoluut ook andere elementen hadden waar ze zich zorgen over maakten. U zult hen daarover moeten bevragen.

De heer **Kwint** (SP):

Zeker. Dat zou zomaar kunnen gebeuren, maar ik ben vooral benieuwd naar uw rol daarin, juist omdat u in januari zo expliciet was over de combinatie van de risico's en de winning.

De heer **Schotman**:

Mijn rol, heel nadrukkelijk, is om te kijken wat voor ijkpunten je kunt vinden, wat voor leidraden je kunt vinden om de veiligheid van de Groningers te verbeteren. Ik zal twee voorbeelden geven. Er was altijd al een oud idee om stikstof te injecteren in het noorden van het veld. Ik heb nadrukkelijk gezegd: dat zou je nou eens moeten aanpakken, want in principe kun je daar de aardbevingsdreiging mee verlagen. Dus dat is een voorbeeld dat daarbinnen past. Er was in dat jaar ook een discussie, herinner ik mij, over vlak produceren. Het gevoel bij SodM was dat vlak produceren stabiel is en tot minder aardbevingen leidt dan wanneer je niet vlak produceert, maar met pieken en dalen. Ons is gevraagd: kunnen jullie werk doen om te kijken of dat klopt of dat dat niet klopt? We hebben dat werk gedaan en we konden er geen bewijs voor vinden. Dat zijn elementen die in zo'n discussie op de NAM-tafel vallen. Er zullen ook elementen zijn die op de aandeelhouderstafel vallen.

De heer **Kwint** (SP):

Nu u toch over SodM begint: hoe was uw contact met inspecteur-generaal Harry van der Meijden?

De heer **Schotman**:

Constructief. We hadden allebei onze rol. Daar hebben we veel discussies over gehad. We hebben geprobeerd om dat zo goed mogelijk te doen. Hij is mijn toezichhouder.

De heer **Kwint** (SP):

U noemde net al die productiefilosofie en hoe hij u vroeg om dingen uit te zoeken. Wat is het grootste verschil van inzicht tussen u en het SodM?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat we allebei zochten naar een pad om die veiligheid beter in kaart te brengen voor de Groninger en om de vraag te beantwoorden, na Huizinge: wat is de exposure? Waar wij in verschilden, denk ik -- nou vat ik het veel te simpel samen, ongetwijfeld -- is dat SodM meer dacht dat aardbevingen regelbaar waren en dat je vrij snel minder aardbevingen zou krijgen, en dat wij daar minder van overtuigd waren. U heeft uitgebreid gediscussieerd over de film. Wij waren bang dat je nog wel grote aardbevingen kon krijgen, ook jaren later. Uitgesteld, maar niet noodzakelijkerwijs kleiner. Ik denk dat SodM daar iets optimistischer in stond. Dat vlak produceren was iets waarvan wij intuïtief wel konden zien dat het op een of andere manier stabiel voelde dan wanneer je het niet doet, maar wij zagen het bewijs daar niet zo snel voor, SodM meer.

De heer **Kwint** (SP):

SodM geloofde ook in de noodzaak om de gaswinning te beperken om juist bevingen in de tijd uit te spreiden; de film waar u het over had. Dat geeft ook meer tijd om versterkingsmaatregelen te nemen.

De heer **Schotman**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Ging u daarin ook met SodM mee?

De heer **Schotman**:

Wij gingen absoluut met SodM mee in wat verschillende scenario's, wat verschillende werelden zouden kunnen doen. SodM heeft ons daar twee keer per jaar op bevraagd, een waslijstje gestuurd met: dit is wat we graag zouden willen zien in het model. Dat moest nog ontwikkeld worden, dus dat

is niet helemaal rechttoe, rechtaan. We hebben samen gekeken naar die plaatjes en we zagen samen dat verband, ja.

De heer **Kwint** (SP):

Was u het ook met SodM eens dat het noodzakelijk was om die gaswinning te beperken, zodat je tijd wint?

De heer **Schotman**:

Als je de gaswinning beperkt, heb je in principe meer tijd. Dat is die "twaalf maanden, dertien maanden"-discussie die u heeft gehad. Ik denk dat het klopt. U moet daar wel even bij meenemen dat de vraag al eerder was gesteld. In Loppersum hadden we in het centrum van het veld de productie naar nul gebracht en was de klok al gaan lopen. Je moet dus sowieso snel versterken. Het is niet alleen dat je meer tijd hebt om te versterken. Die versterkingsoperatie was sowieso, vond ik, belangrijk om snel op te pakken.

De heer **Kwint** (SP):

We hadden het al even over de wens van Staatstoezicht dat NAM tot een meet- en regelcyclus komt. Het voorbeeld van het alarmeringssysteem van TAQA bij het Bergermeerveld kwam al langs. Als concessiehouder van het Groningenveld heeft u al vanaf 2003 een wettelijke verplichting om maatregelen te nemen die schade door bodembeweging tegengaan. Waarom lag er eigenlijk in 2016 nog niet zo'n plan van maatregelen?

De heer **Schotman**:

U vraagt naar het verkeerslichtenmodel.

De heer **Kwint** (SP):

Bijvoorbeeld. Dat is een voorbeeld van een plan van maatregelen om inderdaad die schade te beperken.

De heer **Schotman**:

Er lagen natuurlijk een aantal plannen op tafel in 2014. Daar heeft u vorige week over gediscussieerd. Daar hoef ik niet veel aan toe te voegen, denk ik. Wat we wel nadrukkelijk sinds 2014 hebben gedaan, is uitvoering geven aan hoe je weet welke maatregelen je zou moeten nemen, hoe je kunt inschatten wat productieverlaging doet ten opzichte van de tijd je hebt om te versterken, hoeveel je moet versterken, hoe langzaam maar zeker het inzicht gaat van hoe het reservoir beweegt, naar hoe de grond beweegt naar hoe een huis beweegt en of het huis wel sterk genoeg is. Dus dat is

voortschrijdend inzicht geweest en ontzettend belangrijk om dat gevoel terug te geven over hoe veilig we nou kunnen wonen in Groningen.

De heer **Kwint** (SP):

Wordt er dan ook nog met de aandeelhouders contact opgenomen over zo'n alarmeringssysteem en over de consequenties daarvan?

De heer **Schotman**:

Over het meet- en regelprotocol heel specifiek, daar hebben we de aandeelhouders regelmatig over geïnformeerd. Het is niet zo makkelijk om zo'n meet- en regelprotocol te maken. Het is veel minder rechttoe, rechtaan voor het Groningenveld dan voor TAQA. Dat heeft te maken met de grootte en de complexiteit. We hebben wel heel nadrukkelijk geprobeerd om SodM daarmee te bedienen. Het heeft twee jaar geduurd voordat we samen tot een model konden komen waarvan ik vond dat dat nodig was. We hebben heel nadrukkelijk niet de discussie opgezocht over het objectief met elkaar eens zijn. Ik heb nadrukkelijk geprobeerd om de toezichthouder te bedienen met een model waar zij zich in konden vinden. Dat is een beetje een gevoelskwestie. Dat meet- en regelprotocol geeft ook een beetje aan hoe het reservoir beweegt en of je naast een vinger aan de pols een hand aan de pols kunt houden om te kijken of je naar boven moet of naar beneden. Dus ik heb ook met de aandeelhouders gesproken, ten tijde van het productieplan, het winningsplan, toen dat meet- en regelprotocol nog niet helemaal af was, over de vraag of je het niet gewoon -- wat de productie is die de minister kiest, maakt niet uit -- kunt koppelen aan een meet- en regelprotocol, waarmee je kunt voelen in plaats van berekenen wat qua veiligheid voor Groningen de uitslag zou moeten zijn. Het ding was nog niet helemaal klaar. Er zijn wat tijdelijke dingen in gevlucht, maar we zijn er een jaar later met zijn allen wel uitgekomen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan in 2016 krijgt de minister van Economische Zaken voor het eerst advies van decentrale overheden over het winningsplan van NAM, als aanvulling op het advies van Staatstoezicht op de Mijnen. De decentrale overheden willen dat minister Kamp niet instemt met het winningsplan. NAM kijkt volgens de regionale bestuurders onvoldoende naar de maatschappelijke impact van de gaswinning en het veiligheidsgevoel van inwoners. Ook missen de overheden maatregelen om schade te voorkomen. Wat vond u van het advies van de decentrale overheden?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat het heel belangrijk is om het gevoel en het advies van organisaties mee te nemen. Ik denk dat dat hele goede en belangrijke input is voor de minister, die uiteindelijk ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar wat vond u van het advies, van de inhoud van het advies?

De heer **Schotman**:

Nou, dat trek je je aan. Dat is niet zomaar opgeschreven.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Was u het ermee eens? Was u het ermee oneens?

De heer **Schotman**:

Ik was het er haast per definitie mee eens. Als dat zo wordt gevoeld, dan is dat iets waar je rekening mee moet houden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is een advies. Wat vond u als NAM van dat advies? Het is een advies op uw winningsplan. Het is een advies aan de minister van Economische Zaken. Dus wat vond u als NAM van dat advies?

De heer **Schotman**:

Ik heb het nadrukkelijk als een algemeen, een generaal advies gezien. Het algemene element ervan was dat er naar het gevoel van de mensen over wie het echt gaat -- dit zijn de bestuurders van het gebied -- dingen misten. Dus ik vond het advies welkom. Ik begreep niet precies wat er nou in detail aan miste, maar in principe is het natuurlijk altijd welkom wanneer je dat soort visies krijgt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Bijvoorbeeld, heel concreet, het missen van maatregelen om schade te voorkomen, te weinig rekenschap van de impact van de gaswinning op het veiligheidsgevoel. Dat zijn wel concrete adviezen.

De heer **Schotman**:

Het zijn natuurlijk concrete aanbevelingen die terecht worden gedaan aan de minister, omdat wij in antwoord daarop niet alle dingen kunnen doen die zij willen dat gebeuren. Ik geef maar een voorbeeld. Allebei deze elementen spreken over wat voor een productieniveau je zou moeten hebben om beter

gehoor te geven aan het gevoel. Daar gaat de minister uiteindelijk over. Wat wij wel hebben gedaan, is dat meet- en regelprotocol dat ik net met de heer Kwint bediscussieerde, omarmen en zorgen dat dat gewoon toch zo snel mogelijk af was, omdat dat juist wel dat illustreert. Dat is ook de reden geweest, een jaar later, dat het advies van SodM ging van 24 naar ik dacht 21,6. Dat was gebaseerd op dat meet- en regelprotocol, dat dus dat gevoel omarmde.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het gaat ook over bijvoorbeeld het ontbreken van een risicobeoordeling. Wat deed u vervolgens met dat advies?

De heer **Schotman**:

Het advies was aan de minister, dacht ik.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar wat deed u ermee? Want het ging over uw winningsplan.

De heer **Schotman**:

We hebben in discussies met de minister of ongetwijfeld op werkniveau -- niet met het ministerie, maar waarschijnlijk met SodM -- gesproken over wat je daarmee zou kunnen doen. Ik weet niet precies wat we daar echt mee hebben gedaan. En nogmaals, het was een advies aan de minister, als ik u goed begreep.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, klopt. Maar er staat wel gewoon in dat het niet vanuit veiligheid is onderbouwd. Dat is nogal wat.

De heer **Schotman**:

Het oordeel van de provincie vind ik belangrijk. Ik denk dat de mensen in mijn developmentteam hebben geprobeerd om te begrijpen waarom dat nou niet zo is. Het winningsplan was een heel uitgebreid winningsplan met elementen die dacht ik juist wel dit soort dingen raakten. Ik heb geen weet van wat er specifiek is gebeurd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat deden de aandeelhouders met het advies?

De heer **Schotman**:

Bij mijn beste weten hebben die aandeelhouders niets gedaan met het

advies dat aan de minister werd gegeven, maar ook dat is buiten mijn zichtveld. Dat zult u echt aan hen moeten vragen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe was dan uw contact met de regionale bestuurders van die regionale overheden?

De heer **Schotman**:

We hadden een structuur op dat moment waarin de NCG in werking was getreden en die discussieerde met maatschappelijke groepen en stuurgroepen. Wij hadden geen formeel contact meer met de lokale overheid. Mijn mensen hebben denk ik vaak toch een kop koffie gedronken of van gedachten gewisseld of gesondeerd wat er speelde en wat we daarmee konden doen, maar meer op informele basis. Ik had geen direct contact met de lokale bestuurders.

De heer **Kwint** (SP):

Stel, u was het met ze eens geweest dat het onveilig was. Wat kan een NAM-directeur dan doen op een dagelijkse basis? U gaat niet over het niveau van de winning. Dat wordt onder andere bij GasTerra bepaald. De aandeelhouders zijn er wel bij betrokken. Wanneer u een opdracht krijgt waarvan u denkt "dat is niet veilig", wat zou er dan gebeuren?

De heer **Schotman**:

Eerlijk gezegd was dit natuurlijk niet de situatie. We hebben een winningsplan. Daar werd door iedereen, door alle mensen commentaar op gegeven, om om hen moverende redenen. Wij probeerden te luisteren. We hebben aan de gevoelskant nadrukkelijk geprobeerd om dat meet- en regelprotocol zo snel mogelijk af te krijgen, omdat dat heel goed het gevoel uitdrukte en rechtstreeks input was voor de informatie waar de minister over moest beslissen. En we hebben -- dat heb ik ook al eerder gezegd -- geprobeerd om de aandeelhouders veel meer gevoel te geven voor wat er nou leeft in de regio.

De heer **Kwint** (SP):

Nee, dat snap ik. Ik probeer het gewoon in de organisatiestructuur te begrijpen. Stel dat u een opdracht krijgt tot winning die u zelf, met de inzichten van uw wetenschappers, niet verantwoord acht. Wat gebeurt er dan?

De heer **Schotman**:

Dan zouden we escaleren, denk ik. Ten eerste -- daar zijn ongetwijfeld ook stappen voor -- praat je met SodM. Dat is toch heel belangrijk voor ons. En op basis van wat uit zo'n discussie komt, praten we met het ministerie. Dat zou de normale gang van zaken zijn.

De heer **Kwint** (SP):

Dat vroeg ik me even af op basis van uw antwoorden. Op 8 januari 2018 is de aardbeving in Zeerijp. SodM, de toezichthouder, spreekt dan van code rood, vanwege de hoge grondversnellingswaarden van die beving. "Code rood" betekent dat u binnen 48 uur een rapport over de beving op moet stellen met maatregelen om het risico te verminderen. We hadden het er net eigenlijk al over. Wat gebeurt er dan? Wat voor voorstellen worden er dan gedaan?

De heer **Schotman**:

U moet de datum preciseren, in de zin van voordat het advies SodM terugkomt of ...

De heer **Kwint** (SP):

Excuus. Welke acties neemt u direct na de beving? 8 januari is die beving. U bent dan verplicht om binnen 48 uur een rapport op te stellen met maatregelen.

De heer **Schotman**:

Ja, dat is ook gebeurd. SodM heeft er met ons over gesproken. Die wilden andere elementen hebben. Ik denk dat daar ook wat verduidelijking voor nodig is geweest. We hebben het rapport vervolgens aangepast zoals SodM dat wou hebben. Dat is naar hen toe gegaan. Die codes rood, geel en groen zijn precies die verkeerslichtkleurtjes uit het meet- en regelprotocol. Wij hebben op tafel gelegd bij SodM: als jij geel wilt zitten, moet je dat doen en als jij terug wilt naar groen, moet je dat doen. Ik heb sterk het idee dat dat een input is geweest in het advies van SodM aan het einde van die maand om de productie te verlagen naar 12 bcm. Dus dat is gevoel rechtstreeks vertaald in een advies aan de minister.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe werkt het dan? SodM laat aanvankelijk weten dat ze uw maatregelen niet concreet genoeg vinden, dat ze eigenlijk een getal missen, om maar zo te zeggen. Waarom kwam u niet met een getal?

De heer **Schotman**:

Ik ben in vier jaar tijd niet met een getal gekomen. We hebben nooit gezegd wat het winningsniveau moest zijn vanuit NAM. Dat is a omdat we de gasmarkt niet kennen, omdat wij de hele leveringszekerheidsuitdagingen niet kennen. We hebben daar heel nadrukkelijk gewoon gezegd: nee, dit blijft nog steeds een afweging tussen leveringszekerheid en veiligheid. Ik denk dat ik voor televisie iets gezegd heb als "het moet substantieel naar beneden", maar we hebben ons proberen te houden aan de manier die het beste werkt voor SodM uiteindelijk en ook voor de minister, en dat is in kaart brengen "als je dit doet, krijg je dit" en "als je dat doet, krijg je dat".

De heer **Kwint** (SP):

Maar in de taakverdeling wordt u geacht om binnen 48 uur concreet maatregelen voor te stellen om het risico te verminderen.

De heer **Schotman**:

Ja, en de concrete maatregel die we hebben voorgesteld, is dat de productie substantieel moest worden verlaagd. Dan is de vraag: wat is "substantieel"? Ik denk dat het dan belangrijk is dat je geen getal noemt, maar dat je aangeeft wat je kunt verwachten bij welk niveau, zodat SodM en daarna de minister daar een oordeel over kan vellen en er een beslissing over kan nemen.

De heer **Kwint** (SP):

Was er ook contact met het ministerie van Economische Zaken over die productieverlaging en over de mate van concreet maken daarvan?

De heer **Schotman**:

Ik heb me vooral beziggehouden met het informeren van SodM; dat weet ik eerlijk gezegd niet. Nee. Het was een heel hectische tijd. Het deed nogal wat, die Zeerijpbeving. Dus naast het informeren van SodM en alle standaardprocedures, was er natuurlijk ook nogal wat gaande in het gebied. De angst van mensen. Die hadden dat niet meer verwacht. Het zou toch allemaal beter worden? Er is dus denk ook veel tijd van onze mensen, inclusief mijzelf, gaan zitten in daarmee omgaan en daar ook te zijn.

De heer **Kwint** (SP):

Nog één vraag. U zegt: ik had veel contact met SodM. Herkende u in die zin het advies dat in februari 2018 werd gegeven: de gaswinning zo snel mogelijk verlagen en per direct Loppersum sluiten?

De heer **Schotman**:

Het SodM-advies was: zo snel mogelijk verlagen tot 12?

De heer **Kwint** (SP):

Ja.

De heer **Schotman**:

Ja. Ik herken het wel. Dat is namelijk in het meet- en regelprotocol letterlijk aangegeven. "Zo snel mogelijk" geeft aan dat dat niet in de eerste minuut kan en dat zal ongetwijfeld zijn omdat we nog steeds gas nodig hadden op dat moment. Dat is heel belangrijk.

De heer **Kwint** (SP):

Wat gebeurt er op het moment dat zo'n advies binnenkomt?

De heer **Schotman**:

Dat is de nieuwe realiteit. "Zo snel mogelijk" betekent niet operationeel dat we de volgende dag iets moeten doen, maar dit is de beslissing van de minister.

De heer **Kwint** (SP):

Zit daar nog ruimte tussen dan? Heeft u nog speling dan? Moet dat meteen maandagochtend negen uur, bij wijze van spreken, of zit daar een termijn op?

De heer **Schotman**:

Uiteindelijk wordt de afname van gas bepaald door wat er wordt verkocht. Operationeel aanpassen kan binnen een dag, dus wat daarvoor nodig was op dat moment, zal zijn gebeurd. We hebben eigenlijk altijd het principe gehad dat beslissingen zo snel mogelijk zouden worden uitgevoerd. Ik weet niet of er een beeld was van hoe dat productiepad was en bovendien had de minister er volgens mij nog niks over gezegd. Dit was het advies aan de minister.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, dat is inderdaad precies mijn vraag. Het SodM adviseert de minister en vervolgens moet er dan nog een instructie komen vanuit de minister, van: dit gaan we doen. Toch?

De heer **Schotman**:

Ja. Zo is het in het algemeen gelopen.

De heer **Kwint** (SP):

Niet veel daarna kondigt minister Wiebes van Economische Zaken aan dat de gaswinning op een zo kort mogelijke termijn moet worden beëindigd. Op 29 maart 2018. In hoeverre was u bij deze beslissing betrokken?

De heer **Schotman**:

Niet. Ik had sterk het idee, de gedachte dat we op weg waren naar het sluiten van het veld, dat de winningstermijn van het veld niet 2070 zou zijn, maar veel korter. 2030, 2035, dat was niet bekend. Dat was ook een discussie die hij denk ik voerde met de aandeelhouders. De beslissing om meteen zo snel mogelijk naar nul te gaan op 29 maart was, misschien op een of twee dagen na, een verrassing voor mij.

De heer **Kwint** (SP):

Ik verstond u niet goed: misschien?

De heer **Schotman**:

Ik zei dat die beslissing op zich een verrassing was. Ik denk dat ik een aandeelhouderupdate heb gehad een of twee dagen voor die aankondiging.

De heer **Kwint** (SP):

Voor de aankondiging? Ja, precies. Dat is inderdaad wat ...

De heer **Schotman**:

Dat is informeel. Eerlijk gezegd, de productiebeslissingen kreeg ik meestal te horen van een directeur-generaal van het ministerie op de dag dat de productie werd aangekondigd zelf. Wij waren niet ...

De heer **Kwint** (SP):

In dit geval, vanwege het ingrijpende karakter van de beslissing, werd u kort van tevoren ingelicht door een van de aandeelhouders.

De heer **Schotman**:

Mijn aandeelhouders hebben dat ongetwijfeld aan mij verteld. Ik weet niet meer precies hoeveel dagen het was, maar het was kort ervoor. Ik had ook niet verwacht dat die beslissing zou zijn zoals die was. Ik had verwacht dat de minister zou nadenken en ... Het is een heel drastische maatregel die hij nam.

De heer **Kwint** (SP):

Ja. U had verwacht dat het over enige jaren uitgespreid zou worden?

De heer **Schotman**:

Ja, maar niet eminent. De historie in die vier jaar is geweest dat als SodM een advies gaf, dat de minister daar heel dichtbij bleef.

De heer **Kwint** (SP):

Ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U had het zojuist met mijn collega, de heer Kwint, over de maatregelen die genomen moesten worden na die beving in Zeerijp. U zei al eerder dat u eigenlijk nooit contact heeft gehad met Economische Zaken over de hoogte van de winning. Betekende dat dat u dan onbeperkt de ruimte had om maatregelen voor te stellen vanuit EZ of zat daar wel een kader aan?

De heer **Schotman**:

Ik begrijp uw vraag niet helemaal. Dat ervaar ik niet zo. Ik heb van EZ weleens gehoord wat de gedachten waren over winning. We hebben daar nooit over gesproken. Het is nooit bediscussieerd. Ik heb er nooit een voorstel over ingediend.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het gaat er eigenlijk gewoon over hoeveel ruimte u kreeg van EZ om die maatregelen aan SodM voor te stellen na de beving in Zeerijp.

De heer **Schotman**:

O, dan heb ik uw vraag verkeerd begrepen. Wij hebben gewoon rechtstreeks met SodM gediscussieerd over wat er zou moeten gebeuren. Er zaten geen andere mensen op die lijn.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Daar zat EZ ...

De heer **Schotman**:

Niet dat ik weet, nee.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan willen we nog met u stilstaan bij het verloop van de versterkingsoperatie. Vanaf 2016 voert Hans Alders, de Nationaal Coördinator Groningen, de regie over de versterking. Het Centrum Veilig Wonen voert uit en NAM blijft formeel de opdrachtgever van het Centrum Veilig Wonen. Hoe werkt deze constructie in de praktijk?

De heer **Schotman**:

De twee meerjarenplannen werden ingediend. De meerjarenplannen gaven nadrukkelijk vorm aan de brede opdracht die de NCG had: economische versterking, leefbaarheid, duurzaamheid en de versterkingsoperatie zelf. Wij hebben sterk met de NCG overlegd over hoe dat in de praktijk uitpakte. Dat had te maken met wanneer je kunt verwachten welke normen, richtlijnen worden aangepast en hoe kritisch de keuzes zijn die je maakt. De NCG had heel nadrukkelijk een gebiedsgerichte aanpak. Daar waren wij geen voorstander van, omdat onze wettelijke zorgplicht gaat over het eerst versterken van de meest risicovolle huizen. Dus daar hebben wij discussies over gehad, vele.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus u bleef betrokken bij de versterking, concreet via overleggen.

De heer **Schotman**:

Concreet via overleggen, discussies, raamwerken: hoe stel je dat nu op, wat zijn de issues die erbij komen kijken? Gewoon operationele elementen van de versterkingsoperatie.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei er net al wat over, dat u het niet eens was met een bepaalde aanpak, maar hoe vond u in het algemeen dat de NCG de versterking aanpakte?

De heer **Schotman**:

Heel serieus en heel gedreven. Krachtige organisatie, maar met een bredere opdracht dan wij hadden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar die gebiedsgerichte aanpak, die vond u niet veel?

De heer **Schotman**:

De gebiedsgerichte aanpak is heel aantrekkelijk als je de combinatie weet te vinden tussen versterken wat er versterkt moet worden, op tijd, en de andere elementen. Het is gewoon draagvlak. Ik vond het eigenlijk aantrekkelijk. Als je dat kon doen, dan was dit een goede aanpak. Wat is gebleken, is dat we dat helemaal niet konden doen. De praktijk heeft uitgewezen dat dat door allerlei oorzaken helemaal niet haalbaar was. En dan kom ik toch terug bij waar wij wettelijk een zorgplicht hadden en dat is dat

de huizen wel op tijd zijn versterkt volgens de normen die de overheid aan ons heeft opgelegd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat vordert langzaam. In 2017 werden slechts 82 gebouwen bouwkundig versterkt. Hoe verklaart u het dat die versterking zo langzaam verliep?

De heer **Schotman**:

O, er was een hele mengeling aan uitdagingen. In de beginperiode hadden we discussies als over hoe je een nul-op-de-meterhuis kunt maken, over hoe je dat combineert met je versterkingsopgave. Dat heeft vertraagd. De kosten waren in één keer heel erg hoog, omdat het immers allemaal moest.

Woningbouwcorporaties waren heel belangrijk, omdat zij eigenaar waren van een groot aantal woningen die typisch door ons werden gezien als hoger risico. Dat vergt heel veel organisatie en die organisatie was niet altijd beschikbaar. Wij konden die ook niet zo een-twee-drie uitbreiden voor ze. Het waren gewoon heel praktische maatregelen. Ik herinner me zelfs dat op een gegeven moment een bouwproject werd stilgelegd omdat er netjes moesten worden gemaakt om bepaalde vogels uit de muren te houden. Gewoon heel simpele dingen die het moeilijk maakten.

Later waren het andere elementen die erbij kwamen kijken, maar in het algemeen was het heel erg moeilijk omdat er heel veel moest worden gepland, moest worden ingepast, moest worden overlegd. Die regie, die zo ontzettend belangrijk was, waar ik in november 2014 om had gevraagd ... Ik had nog twee keer zo veel moeten vragen. Dat is denk ik wat je achteraf kunt zeggen. Het is ons ook gelukt. Het Centrum Veilig Wonen was niet opgewassen tegen heel grootschalige gebiedsgerichte aanpakken, maar veel meer op: ik pak een huis hier, ik pak een huis daar of ik pak een huis daar aan. Heel selectief, maar niet in die grootschalige dingen. Organisatorisch gezien was het een geweldig complexe uitdaging, te complex voor ons, te complex voor ons allen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Is dat dan waarom u zegt -- dat kom ik tegen in een terugkoppeling van EZ-ambtenaren -- dat NAM heel helder is: maak een einde aan de versterking zoals die nu is ingericht? Dus: stop ermee.

De heer **Schotman**:

Ik ken die quote niet. Wat ik wel herken, is dat wij ons regelmatig, om niet

te zeggen continu, zorgen hebben gemaakt over de versterkingsoperatie. Het was gewoon heel erg moeilijk. Het was gewoon veel moeilijker dan iedereen had gedacht.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar u herkent niet dat u zei: maak gewoon een einde aan die hele versterking zoals we die nu hebben opgesteld?

De heer **Schotman**:

Nee, nee. Die quote zegt mij niks. Nee. Versterken moest. We hebben echt tot op de laatste dag ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nee, niet versterken an sich, maar zoals de versterkingsoperatie toen was ingericht.

De heer **Schotman**:

Dat is een andere vraag. Dat spande. De gebiedsgerichte aanpak had voordelen, maar die voordelen botsten gewoon met de plicht die wij hadden om op tijd de onveilige huizen te versterken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U wilde dus een andere aanpak.

De heer **Schotman**:

Ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En hoe moest die eruitzien? Had u de oplossing?

De heer **Schotman**:

Twee dingen. Het eerste is dat de aanpak veel meer risicogericht moest zijn, gewoon omdat we ons het niet konden veroorloven om het gebiedsgericht te maken. Er is niks mis met gebiedsgericht, maar dat konden we ons niet veroorloven. En ook zorgen dat we zo snel mogelijk de laatste inzichten zouden gebruiken in het versterkingsprogramma.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U schrijft op 16 maart 2018 een escalatiemail aan het ministerie van Economische Zaken én de Nationaal Coördinator Groningen. U wilt met beide in gesprek over de versterkingsopgave. Is dat wat u dan wilt vertellen of ...?

De heer **Schotman**:

Dit loopt al veel langer, hè. Dit is dus niet van dan. We hebben daar heel regelmatig over gesproken, over allerlei uitdagingen, ook in de planning van de versterkingsoperatie.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar dit is een duidelijke escalatiemail. Waarom wilt u dat gesprek dan?

De heer **Schotman**:

Omdat ik het heel belangrijk vind ... Wij konden niet meer aan onze zorgplicht voldoen. Het was niet meer mogelijk om met oude inzichten, met normen die achterhaald waren en de aanpak die zo ontzettend veel planningstijd veroorzaakte, aan de normen te voldoen. Dat was al zo, dat zat er al aan te komen in de tweede helft van 2017. Toen hoorden we, begrepen we dat ... Zeerijp had niemand kunnen zien aankomen, maar ga je in één keer binnen de kortste keren terug -- dat was letterlijk haast wat er moest gebeuren -- naar de helft van de productie die je had -- dat is het snelste pad naar halveren van de productie -- dan maakt het wel heel veel uit. Dan is er een unieke mogelijkheid om alsnog de Groningers die in echt onveilige huizen wonen op tijd veilig te hebben, zodat ze op dezelfde manier veilig kunnen zijn als alle andere Nederlanders.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Op 24 mei 2018 vindt dat escalatieoverleg plaats. Wat werd er toen besloten en was u daar tevreden mee?

De heer **Schotman**:

Het escalatieproces vond plaats in de vorm van een toelichting eind maart, op het ministerie, met twee partijen: met NAM en met EZ, die graag wilden weten in antwoord op mijn brief van de escalatie, wat er nou precies aan de hand was. We hebben dat toegelicht. Zij namen er kennis van en waren druk bezig met hoe dat sowieso verder moest. Dat is zo gebleven. Toen is er 24 mei een stuurgroepvergadering geweest, waar ik niet bij was, want de escalatie was op 28 mei, dacht ik. Dat was een vergadering, ook bij EZ, waarin de secretaris-generaal uitlegde wat er allemaal was besloten. Er waren wel twee belangrijke dingen gebeurd in de tussentijd, hè. Eén was dat we ons met die escalatie al ontzettend zorgen maakten over wat het nou deed met de mensen die dachten dat hun huis in batch 2 of batch 3 zat en versterkt moest worden en die nu in één keer hoorden: nee, we gaan er nog een keertje naar kijken. Er was dus langer onzekerheid. Daar heb ik me echt

ontzettend vervelend bij gevoeld, dat vond ik echt niet leuk. Toen bleek ook nog in één keer in april -- maar dat was buiten ons om, dat hoorden we pas later -- dat dat versterkingsadvies ook heel specifiek was: we gaan nu verder met dit soort elementen. Het was sowieso een pijnlijk escalatieproces, want je gaat nooit, met welke beslissing ook, iets goed doen. Mensen wonen te lang in een onveilige woning, mensen zitten te lang in onzekerheid, of mensen gaan een versterkingsproces door terwijl dat achteraf gezien helemaal niet nodig te zijn geweest. Versterken, zo heb ik van heel veel mensen gehoord in Groningen, is niet altijd een feestje. Het is niet altijd prettig. Je moet het echt proberen te minimaliseren.

Dit was dus een duivels dilemma. De secretaris-generaal heeft aangegeven hoe hij daarmee is omgegaan. Dat was op basis van allerlei studies die voor EZ -- ik geloof dat Wiebes dat had aangekondigd -- zijn uitgevoerd om daar inzicht in te geven.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Op 30 mei 2018 stapt Hans Alders op als Nationaal Coördinator Groningen. Dat doet hij uit onvrede over het besluit van minister Wiebes om delen van de versterkingsoperatie te pauzeren. Was u verrast door het vertrek van Alders?

De heer **Schotman**:

Wel een beetje, half-half. Ik denk dat de positie altijd een moeilijke positie is geweest als je niet kunt effectueren, geen doorzetting hebt. Ik heb weleens frustratie gevoeld op dat punt. Ik denk dat de instructiewet van eind 2017 die we eerder bespraken, voor een deel probeerde dat probleem op te lossen. Maar ik was voor de rest wel verrast, ja.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En een beetje misschien omdat de uitkomsten van de escalatieoverleggen wel naar uw tevredenheid zijn maar niet tot tevredenheid van de NCG.

De heer **Schotman**:

Tevredenheid bestaat hier niet. Dit was een duivels dilemma. Tevredenheid ging je nooit halen. Wat wel belangrijk was, was dat er een keuze werd gemaakt over hoe zorgplicht zich verhiel tot andere draagvlakelementen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Er was dus in ieder geval wel een discrepantie van inzicht tussen de NAM en de Nationaal Coördinator Groningen.

De heer **Schotman**:

Ja, hier botsten gebiedsgericht en veiligheidsgericht. Wij voelden ons niet alleen moreel maar ook wettelijk verplicht om te zorgen dat mensen op tijd in veilige woningen zouden zitten.

De heer **Kwint** (SP):

Die positie snap ik, maar als op 28 mei een gesprek plaatsvindt bij Economische Zaken -- u kent de heer Alders al, die hamerde al heel lang op die gebiedsgerichte aanpak -- kunt u toch niet heel erg verbaasd zijn dat hij besluit op te stappen?

De heer **Schotman**:

Ik ben niet bij die beslissing geweest; ik weet de argumenten daar niet van.

De heer **Kwint** (SP):

Nee, maar op het moment dat u weet dat in het kader van, zoals u zelf net zei, de zorgplicht een deel van de versterkingsoperatie wordt stilgelegd en er meer gekozen wordt voor risicogericht in plaats van gebiedsgericht, en u ook weet dat dat diametraal staat tegenover alles wat Hans Alders ooit beweerd heeft als NCG over hoe hij de aanpak voor zich zou zien ...

De heer **Schotman**:

Wij hebben altijd een goede relatie gehad, denk ik. Mijn directeur aardbevingen was op heel regelmatige basis met hem in discussie. Het dilemma tussen gebiedsgericht en veiligheidsgericht was geen nieuw dilemma. Dat bestond al heel lang. Daar zijn heel veel dingen over gezegd en er is heel veel over gediscussieerd. Dat is dus helemaal niet nieuw. Dat je er samen achter moet komen dat het niet samen kan, maar dat je echt een keuze moet maken, is supervervelend en heb ik ook betreurd. Maar het was wel wat het was. Voor de rest ben ik daar niet rechtstreeks bij betrokken geweest. Over de specifieke redenering moet u andere mensen vragen.

De heer **Kwint** (SP):

Nee, maar de vraag was of u verbaasd was. Toen zei u "ja, een beetje" en ik snapte dat niet zo goed, want ik dacht: als dit is wat er gewisseld wordt, als je uiteindelijk moet kiezen -- ik zal het niet duiden in termen van winnen of

verliezen -- en als het risicogericht wordt in plaats van gebiedsgericht, dan is het toch logisch dat Alders de conclusies trekt die hij trekt?

De heer **Schotman**:

Ik heb daar geen commentaar op. Ik kan niet overzien wat de discussie daar was. Ik vind het jammer dat hij vertrok en ik vind het ook heel erg jammer dat we de gebiedsgerichte aanpak niet konden realiseren omdat het gewoon niet ging. Het was te complex, het was een mooi beeld, maar mensen kwamen niet snel genoeg in een veilige woning.

De heer **Kwint** (SP):

U zei: ik kan dat niet inschatten. Maar u zat toch zelf bij dat escalatiegesprek, of heb ik dat verkeerd ...?

De heer **Schotman**:

Ja. Ik had het idee dat hij ...

De heer **Kwint** (SP):

Met de heer Alders?

De heer **Schotman**:

Op 28 mei, absoluut, ja. Het was heel teleurstellend. Het escalatieproces was 28 mei. Toen was mij niet bekend dat 30 mei Hans Alders zich terugtrok. Dat vind ik nog steeds jammer.

De heer **Kwint** (SP):

U vertrok ook niet met dat gevoel uit het gesprek?

De heer **Schotman**:

Ik had sterk het idee dat er veel emotie in de ruimte zat, maar bij wie dat nou precies zat en waarom, dat weet ik niet meer precies. Maar het was niet leuk. Daarom zeg ik ook: dit is niet goed, voor niemand. Het is alleen maar teleurstelling.

De heer **Kwint** (SP):

Maar als de emotie niet bij u zat, dan kon hij alleen bij een van de twee anderen zitten, toch?

De heer **Schotman**:

Ja, misschien wel bij allebei, ja. Weet ik niet.

De heer **Kwint** (SP):

Genoeg daarover. Ik wilde het met u hebben over de aangifte die de Groninger Bodem Beweging tegen de NAM gedaan heeft in september 2015. De onderbouwing is dat NAM willens en wetens panden in Groningen zou hebben vernield en daarmee talloze mensenlevens in gevaar zou hebben gebracht. Wat vond u daarvan?

De heer **Schotman**:

Dat is natuurlijk teleurstelling; dat schokt. Je gaat nadenken over de rare situatie waar wij ons in bevonden, dat je op de of andere manier in de tang zit tussen leveringszekerheid en veiligheid. Dat geldt dan voor mijn periode. Als het sentiment zo diep is, is dat gewoon diepteleustellend. Het liet je ook nadenken over wat je dan moet oplossen om met z'n allen uit zo'n situatie te komen. Een van de elementen is al door mijn voorganger benoemd: het is dan heel goed om helder te hebben wie nou welke beslissingen neemt. Ik heb als NAM-directeur daarna moeten produceren: maximaal 24 en minimaal 24, maximaal 21,6 en minimaal 21,6, maximaal 30 en minimaal 30, en daartussendoor maximaal 27 en minimaal 27 daartussendoor. Dus ...

De heer **Kwint** (SP):

Er was geen bandbreedte.

De heer **Schotman**:

Er is geen keuze, dus moet je dat anders regelen. Dat is gelukkig wel gelukt in die overeenkomst op hoofdlijnen die midden 2018 door de aandeelhouders werd gesloten, door de Staat, Exxon en Shell.

De heer **Kwint** (SP):

Mijn vervolgvraag was inderdaad: hoe reageerden die aandeelhouders dan? Dit lijkt mij iets waarover je contact opneemt.

De heer **Schotman**:

Nee, die denken er net zo veel over na als wij erover nadenken. Die vinden het ook teleurstellend en zeggen: zie je wel, dit is echt een uitdaging; die Mijnbouwwet is eigenlijk niet toegespitst op dit geweldige dilemma, je zoekt eigenlijk naar een pad wat veilig is, een pad waar je eigenlijk geen controle op hebt. Dus ja, dat heeft ook bij hen tot discussie geleid.

De heer **Kwint** (SP):

Wat deed deze aangifte op de werkvloer?

De heer **Schotman**:

"Verslagenheid", dat is denk ik het beste woord. Dit raakt mensen diep. Dit is werken voor een bedrijf, waarbij je je -- ik zal een beetje chargeren -- 60 jaar lang inzet om geen ene dag uitgezonderd Nederland van gas te voorzien, en dan kom je in een dilemma waar dit de connotatie van is. Ik kan u niet vertellen hoe diep en hoe zorgelijk dat is voor mensen die sowieso al ... We hebben het ook gehad in 2017, toen de volgende uitspraak kwam. Dat doet heel veel met die mensen. Je bent bezig voor het beste van Nederland, met mooie banen enzovoort, en dan komt dit in één keer. Ja, dat is een dingetje.

De heer **Kwint** (SP):

U had het net al even over de zorgplicht zoals die in de Mijnbouwwet is vastgelegd en over dat dat af en toe begon te knellen. Het belangrijkste artikel is in dit geval artikel 33: "De houder van een vergunning neemt alle maatregelen die redelijkerwijs gevegd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van de met gebruikmaking van de vergunning verrichte activiteiten nadelige gevolgen voor mens en milieu worden veroorzaakt, schade door bodembeweging wordt veroorzaakt en de veiligheid wordt geschaad." Hoe speelde die wettelijke zorgplicht in uw dagelijkse werkzaamheden een rol? Kunt u ons ook een beetje meenemen in hoe u ervaarde dat het begon te klemmen?

De heer **Schotman**:

"Redelijkerwijs" is denk ik een belangrijk woord daarin. Redelijkerwijs hadden we weinig invloed op de productie in die tijd, omdat er die afweging was tussen leveringszekerheid en veiligheid die door de minister werd bepaald. Redelijkerwijs hebben wij geprobeerd zo goed mogelijk schade te vergoeden. Luisterend naar de Groninger moest dat niet alleen door een onafhankelijk, veel beter bedrijf, maar moest dat echt op afstand van NAM. We hebben er met z'n allen aan gewerkt om dat te doen en om dat ook ruimhartig te doen, omdat dat ook een element is van "redelijkerwijs". Nou, dat is niet altijd gelukt. Met hele grote getallen schade hebben we uitdagingen gehad om dat in een protocol te zetten, zodat het net niet meer zo wordt gevoeld. En we hebben versterkingsgewijs de hele tijd erop gehamerd dat er ook versterkt moest worden, van de januari '15-discussie die we eerder hebben gehad tot de discussie over de input van de Mijnraad of het oordeel daarvan, om in elk geval te zorgen dat je aandacht blijft vragen voor die hele moeilijke balans tussen veiligheid en "hoe kun je nou zo snel volgende stappen maken voor Groningen?" We hebben het ook gedaan

voor regelingen. Die hele gasbatendeling ... Ons voorstel dat je gewoon veel beter de gaswinsten die worden gemaakt in Groningen, kunt verdelen op een manier waarbij Groningen er ook van profiteert, is weer een andere manier van het zoeken naar die redelijkheid.

De heer **Kwint** (SP):

Het wetsartikel heeft het over voorkomen. Het spreekt niet over vergoeden, het spreekt over voorkomen. De regelingen die u noemt, zien specifiek op financiële compensatie of het wegnemen van schade. Welke rol zag u voor uzelf of voor NAM in dat preventieve deel weggelegd?

De heer **Schotman**:

Het preventieve deel heeft twee elementen: versterken en kun je schade voorkomen? Versterken, zodat je geen grotere gevolgen hebt en huizen niet instorten of structurele schade hebben, hebben we heel hard zelf geprobeerd. We zijn erachter gekomen dat we dat niet goed zelf konden doen en zijn dus meteen overgeschakeld op een structuur met regie en een contractor. Toen dat niet werkte, hebben we geprobeerd het CVW sterker te maken en hebben we geprobeerd andere structuren te zoeken. Als NAM daarvoor ertussenuit moet, is dat ook prima. Wij hebben nadrukkelijk dat pad gezocht. Aan het voorkomen-van-de-schadekant: de beste manier om dat te voorkomen is toch het productieniveau, het seismische risico en dreiging wegnemen. Daar zaten we in dat ontzettend lastige parket dat je dat van de ene kant wel wilt doen, maar je Nederland ook niet in de kou wilt laten staan. Dat is een afweging die wij niet konden maken, omdat dat te grote belangen waren. Die is in de praktijk dus belegd bij de minister van Economische Zaken.

De heer **Kwint** (SP):

De wet spreekt van een plicht van de vergunninghouder. NAM is de vergunninghouder, dus dan is NAM de partij die daar direct op aanspreekbaar is. Heeft u weleens gedacht: ik loop naar EZ en zeg "prima dat we verdergaan met winnen, maar dan doen we wel het absolute minimum wat nodig is, want anders kom ik in de klem met mijn zorgplicht"?

De heer **Schotman**:

Door de jaren heen hebben we vaak gesproken over dit dilemma, hoe je dat precies moet doen. Wij hebben als NAM denk ik niet gezocht naar hoe laag je dat kunt doen. Wij hebben eerlijk gezegd het ministersoordeel en met name de leveringszekerheid als randvoorwaarde genomen, als iets waar wij geen

invloed en ook geen kijk op hebben en waar we ook geen verstand van hebben. Daar is de discussie gebleven.

De heer **Kwint** (SP):

U kunt wel zeggen: jullie bepalen wat het minimum is wat we nodig hebben, maar laten we in ieder geval niet meer doen, want uiteindelijk zijn wij de vergunninghouder en zijn wij verantwoordelijk voor het voorkomen van schade.

De heer **Schotman**:

Maar dat is in de praktijk gebeurd, natuurlijk. We hebben met het hele riedeltje van getallen dat ik net noemde in mijn tijd altijd gezeten op een lijn dat het minimum en het maximum hetzelfde waren, dus de facto werden we op leveringszekerheid gestuurd.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, maar met dat getal weet u niet zeker of dat het minimum is wat ... U kunt wel navragen: is dit minimum nou het getal wat puur voor de leveringszekerheid nodig is en voor de rest niet, of loop ik nu als vergunninghouder extra risico's omdat ik toch meer produceer dan eigenlijk nodig is?

De heer **Schotman**:

De manier waarop die discussie heeft plaatsgevonden in mijn tijd, was altijd langs de lijnen van "adviseer mij wat de input is". Dat is de inspecteur-generaal van SodM, die onderdeel was van het beslissingsproces van de minister.

De heer **Kwint** (SP):

Ik kijk even naar mijn collega Van der Lee of hij nog een vraag heeft.

De **voorzitter**:

Ja, die heb ik nog. Wat was nou precies uw taakverdeling als het gaat om uw rol als CEO ten opzichte van de directeur aardbevingen?

De heer **Schotman**:

Ik ben als directeur, als CEO, de leidinggevende voor NAM, en de directeur aardbevingen werkte voor mij.

De **voorzitter**:

Wat betekende dat in de praktijk? Ik ga het even specificeren. Op een aantal

punten valt mij toch op dat als het meer om de details gaat, u niet helemaal weet hoe het precies is gelopen. Dat gaat bijvoorbeeld over de directe aansturing van NAM richting CVW op het punt van de C-schades, over wat nou de interventies waren van NAM en Shell Legal in processen, over het punt van het bewijsvermoeden en ook het dreigen om tegen de komst van de Arbiter te zijn, ook over de wijze waarop geargumenteed wordt tegen de wet waarin de positie van de NCG zou moeten worden verankerd. Hoe ver stond u nou precies af van wat uw mensen op dit terrein deden? Of dacht u daar allemaal over mee?

De heer **Schotman**:

We hadden heel regelmatig overleg over de beleidskanten van alles wat wij deden, het hele rijtje wat u opnoemt. We hebben dit soort vergaderingen altijd gehad samen met mensen die gingen over "hoe zet je nou zo'n overeenkomst op?" of "hoe zit het nou met de aardbevingsdreigingskant van de zaak?", dus de ondergrondse kennis enzovoort; gewoon multidisciplinaire gesprekken, waar ik leiding aan gaf. Maar ik heb me vooral beziggehouden met de ruimte die we wilden creëren, waar we naartoe wilden, de visie-elementen ...

De **voorzitter**:

Dus u was eigenlijk met de lange termijn bezig, en met de uitvoering van de dagelijkse praktijk was de directeur bezig.

De heer **Schotman**:

... en met de andere elementen van NAM. NAM is ...

De **voorzitter**:

Breder dan dat: kleine velden. Dat snap ik. Maar we praten nu echt even over het Groningenveld en de bevingen.

De heer **Schotman**:

De structuur is een simpele geweest. Als het gaat over hoe je commerciële regelingen wilt opstellen: er was iemand die aan mij ...

De **voorzitter**:

Kon het zijn dat in de dagelijkse werkzaamheden van het team bevingen onder leiding van de directeur aardbevingen, de manier waarop bijvoorbeeld bepaalde punten werden gemaakt of lobby's werden gevoerd, misschien wat harder was dan paste in uw strategie voor de wat langere termijn?

De heer **Schotman**:

Dat kun je nooit uitsluiten, maar wij hadden zeer vaak contact met z'n allen. De manager van het veld zat daar ook bij, dus er waren diverse mensen die zich met Groningen bezighielden. Het zou teleurstellend zijn als dat zo was.

De **voorzitter**:

Ik heb nog een andere vraag. Bent u in die periode als CEO, vier jaar, weleens teruggefloten op een punt dat raakt aan het Groningenveld en alle gevolgen die vastzaten aan de winning daar?

De heer **Schotman**:

Ik heb in vier jaar tijd ...

De **voorzitter**:

Volstrekte harmonie?

De heer **Schotman**:

Nee. Volstrekte harmonie bestaat nergens in de wereld en wij hebben absoluut verschillen van inzicht gehad tussen aandeelhouders en NAM.

De **voorzitter**:

Waar zat 'm dat dan in?

De heer **Schotman**:

Dat zat 'm nooit in alles wat gaat over aansprakelijkheid. Het zat 'm nooit echt in hoe we bepaalde regelingen van NAM zouden opzetten, hoe groot of hoe klein. Daar werd wel over gediscussieerd en daar kwamen we ook altijd uit. Ik denk dat het altijd een beetje schuurde daar waar wij als NAM nadrukkelijker dingen wilden trekken bij de aansprakelijkheid. De aandeelhouders, van wat meer afstand, vonden dat weleens misschien niet zo handig of eigenlijk te veel ...

De **voorzitter**:

Ruimhartigheid?

De heer **Schotman**:

Daar zit wel een stuk van bij, maar ruimhartigheid is natuurlijk meer dan alleen geld. Ruimhartigheid over wat je doet en wat je uittrekt: daar zat altijd wel discussie, ook omdat het geen wetenschap is. Het is heel moeilijk om precies te bepalen wat je nou wilt. Hoe dichter je bij het Groningenveld zit, hoe ... Dan beoordeel je het net wat anders.

De **voorzitter**:

Ja, ja. U sprak ook over dat duivelse dilemma. De Mijnbouwwet is eigenlijk vrij helder als het gaat over de verantwoordelijkheid die de exploitant heeft. Tegelijkertijd speelt bij het Groningenveld het issue van leveringszekerheid. Dat heeft u meerdere malen benoemd. Maar het gaat natuurlijk ook om de opbrengsten. In hoeverre speelde dat nou een rol bij de discussies?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat je, als je aandeelhouder bent, altijd zorgen/interesse hebt voor productieniveaus. Wij hebben daar als NAM zelden over gediscussieerd, omdat de aandeelhouders -- wij hebben er drie: overheid, Esso en Shell -- misschien net wat anders dachten. Dus als die discussies hebben plaatsgevonden, hebben die eerder buiten NAM's zichtveld plaatsgevonden dan met NAM erbij.

De **voorzitter**:

Is dat niet toch vreemd? De grootste asset van NAM is het Groningenveld. Het is ook evident dat door de jaren heen de waarde ervan significant daalde doordat er moest worden ingegrepen, terwijl de kosten -- de versterking, de schade -- toenamen. Dan is het toch een belangrijk discussiepunt tussen de directeur van zo'n bedrijf en de aandeelhouders?

De heer **Schotman**:

Ja en tegelijkertijd moet je zeggen dat de discussie rond Groningen zo uniek is, zo speciaal en anders, dat de aandeelhouders onderling ongetwijfeld hebben geanalyseerd en gediscussieerd en hebben nagedacht over winstgevendheid en de uitdaging ...

De **voorzitter**:

Maar dat ging buiten u om?

De heer **Schotman**:

Ja, maar dat was eerlijk gezegd niet iets waar ik mij bezig mee kon of hoefde te houden, gewoon omdat het al zo lastig en gecompliceerd lag.

De **voorzitter**:

Had u nou zelf het gevoel in control te zijn?

De heer **Schotman**:

Het hele aparte is: als dat geldt voor één ander veld dan het Groningenveld

en NAM, is het antwoord absoluut "ja". Dat was echt een normale CEO-rol. Daar waar het ging om Groningen, moeten we gewoon accepteren dat de uitdaging binnen een of twee jaar zo ontzettend groot is geworden dat daar gewoon een heel andere dynamiek geldt, ook als het gaat om dit soort zaken. Het is natuurlijk een veld waarbij de overheid een hele grote rol heeft en de beslissingen ontzettend veel invloed hebben op Nederland en het in de kou zetten van Nederland.

De **voorzitter**:

De complexiteit heeft u uitgelegd. Maar mijn vraag was eigenlijk vrij simpel: had u als het ging om het Groningenveld en alle gevolgen, het gevoel in control te zijn?

De heer **Schotman**:

Absoluut aan de operationele kant. Maar uw vraag begon met de winstgevendheid van Groningen, en dat lag voor het Groningenveld niet op mijn tafel. Ik ben nooit afgerekend op, nooit bediscussieerd, ik heb geen performance reviews of hoe je het wilt noemen gehad over de winstgevendheid van Groningen. Ik weet wel dat het heel scherp en duidelijk op de tafel van de aandeelhouders lag, maar die hadden andere gremia om daarover te discussiëren.

De **voorzitter**:

Op het punt van NAM op afstand en niet meer via de NCG, maar publiek: lijkt de achterkantproblematiek te suggereren dat er een verschil zit in controle uitoefenen op wat er gebeurt versus het verliezen van de greep op de portemonnee? Wat is dat verschil?

De heer **Schotman**:

Als je NAM op afstand doet en je bijvoorbeeld een fonds hebt dat beheerd wordt door de overheid en je alleen met de overheid werkt, kun je gewoon heel makkelijk specifieke afspraken maken over hoe het met de aansprakelijkheid zit. Over het financiële element van aansprakelijkheid kun je ook afspraken maken. Je kunt dat eventueel laten controleren door derden. Je kunt daar allerlei structuren voor verzinnen. Wanneer je een situatie hebt -- dat was de instructiewetgeving -- waarin je nog twee partijen toevoegt aan iets en één partij verantwoordelijk is maar voor de rest geen enkel overzicht heeft, er geen publieke afspraak is gemaakt maar het alleen maar privaat is, dan zullen private bedrijven altijd wat nerveuzer zijn over hoe ze die afspraken precies maken.

De **voorzitter**:

Maar dat komt toch omdat ze geen zekerheid hebben over de potentiële kosten die zij straks mogelijk dragen?

De heer **Schotman**:

Ja.

De **voorzitter**:

Dat is toch het verlies van greep op de portemonnee?

De heer **Schotman**:

Het is niet goed kunnen begrijpen waar ... Het is het verlies van de portemonnee, maar het is ook een element van: waar ben je nou aansprakelijk voor vanwege de zorgplicht?

De **voorzitter**:

Nu heeft u in het verhoor heel vaak het woord "gevoel" gebruikt, dat u iets zo niet heeft gevoeld of dat u vindt dat het gevoel bij anderen bij voorbaat serieus moet worden genomen. Tegelijkertijd zien we in veel van de verhoren maar ook wel in onze analyse van documenten dat het heel vaak draait om onderzoek -- is het wetenschappelijk onderbouwd? -- om berekeningen, om modellen. Hoe moet ik dat nou precies wegen met elkaar?

De heer **Schotman**:

Ik denk, ik weet wel zeker dat NAM een technisch bedrijf is en dat het niet in het DNA zit van mij als directeur maar ook van mensen waarmee ik werk om dat makkelijk te doen. Ik denk tegelijkertijd ook dat er een grote perceptie is dat geld of elementen daarvan gewoon een belangrijke factor zijn bij NAM en eerlijk gezegd is mijn gevoel na vier jaar, terugkijkend, dat dat juist niet het geval is. We hebben echt geprobeerd om het beste te doen. Het hele NAM-team ... Laat ik even voor mezelf spreken: ik heb nadrukkelijk geprobeerd, echt mijn uiterste best gedaan om ervoor te zorgen dat de Groninger uiteindelijk beter wordt bediend. Daar zit een stuk gevoel bij en misschien ook wel een stukje techniek. Maar uiteindelijk is NAM nog steeds een redelijk technisch bedrijf en ben ik ook een redelijk technische CEO geweest.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We gaan naar een afronding. Wanneer beseften u en de aandeelhouders voor het eerst dat de gaswinning in Groningen vervroegd beëindigd moest worden?

De heer **Schotman**:

Daar is geen precies tijdstip op te zetten. Aandeelhouders en NAM maken een inschatting op verschillende manieren. Ik denk dat het beeld dat we dit met z'n allen niet moeten willen, al in 2016/2017 begon. Dat heeft ook een beetje te maken met de maakbaarheid van het probleem, het woord dat jullie vorige week bediscussieerden. Ja, dat is een gevoel dat zich ontwikkelt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wanneer beseftte u dat het niet meer maakbaar was?

De heer **Schotman**:

Ik had het gevoel in de loop van 2017 dat de versterkingsopgave te moeilijk zou zijn. Alleen omdat de productieniveaus op dat moment om diverse redenen werden aangepast naar beneden, zat het nog een beetje op de rand. Maar je voelt gewoon dat je het vertrouwen niet terug kunt brengen, ook niet met een NCG of iets anders, bij de Groningers die hier zo door geraakt zijn geweest. Dat is eigenlijk het punt waarop je denkt: je moet iets anders willen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat had u anders kunnen of willen doen?

De heer **Schotman**:

Veel sneller de algemene roep en behoefte om NAM ertussenuit te krijgen vorm en gestalte geven. Ja, dat is denk ik de grootste gemiste kans. Ik denk dat wij als semioverheid hebben geopereerd. We hebben dingen aangepakt die we niet goed konden, waarbij we niet de regie konden nemen en hulp nodig hadden. Maar we zouden nooit als onafhankelijk worden beschouwd. Voor die rol, NAM tussen de burger en de overheid in, hadden we sneller een weg moeten vinden om dat op een meer betrouwbare en geloofwaardige manier te doen voor de burger.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Zegt u daarmee eigenlijk dat NAM in de weg stond aan een oplossing?

De heer **Schotman**:

Ik denk dat we de afspraken over verantwoordelijkheid en hoe je dat precies doet, eerder bij elkaar hadden moeten brengen. Ik denk dat dat beter bij de overheid was geweest dan bij NAM. Daarom denk ik dat we dat hadden moeten versnellen. Dat is mijn reflectie.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat is de belangrijkste les voor u van dit hele Groningendossier?

De heer **Schotman**:

Mijn belangrijkste les is denk ik dat we elkaar te lang kwijt zijn geraakt, Groningen en de NAM. Het hele draagvlak, waarvan we allemaal het belang zien, hebben we niet meer weten terug te vinden. Alders zei bij zijn aanstelling: je moet vertrouwen hebben in de toekomst, maar vertrouwen komt te voet en gaat te paard, en er hebben hier heel veel paarden rondgelopen. Ik denk dat dat een heel goede analyse was. In de drie, vier jaar tijd is, ondanks mijn intentie om dat echt zo goed mogelijk een duw te geven, dat gewoon de facto niet gelukt.

De **voorzitter**:

Dank. Wij zijn uitgevraagd. Ik dank u voor uw medewerking. Dat geldt ook voor uw steunverlener. Ik verzoek de griffier om u beiden naar buiten te begeleiden.

De heer **Schotman**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik ga zo dadelijk de vergadering sluiten, maar niet dan nadat ik heb verteld dat wij morgen om 9.30 uur een verhoor zullen hebben met de heer Dierikx, die destijds directeur-generaal Energie was op het ministerie van Economische Zaken. Ik sluit de vergadering.

Sluiting 16.44 uur.